

Årbok

FOR SYKKYLVEN 2001

JANUAR

Mandag Tirsdag Onsdag torsdag Fredag Laurdag Sondag

6 7 1 2 3 4 5
13 14 8 9 10 11 12
20 21 15 16 17 18 19
27 28 22 23 24 25 26
34 35 29 30 31

Tirsdag Onsdag torsdag Fredag Laurdag Sondag

1 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18

MAI

Mandag Tirsdag Onsdag torsdag Fredag Laurdag Sondag

Sykkylven Sogenemnd

26 27 28 29 30 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

Innhald

Eldar Høidal:	Føreord - Årbok for Sykkylven 10. årgang	side 3
Gudrun Roald:	Stortur til Amerika	side 4
Rolf Sagen:	Dikt: I slekta mi er det ingen lange rette liner	side 7
Marianne Valbø:	Hundeidvik Bedehus	side 8
Eldar Høidal:	Rapport frå Sykkylven Sogenemnd	side 10
Ole Jostein Fet:	Årskavalkade	side 12
Jostein Drabløs:	Framhaldsskule i Velledalen	side 14
Hanne Suorza:	Livet kan vere som ein dans..	side 16
Thor Willy Strømme:	Klokkarar i Ørskog sokn	side 18
Petter Kursetgjerd:	Seifiske på Kursetfluda	side 22
Kjetil Tandstad:	Lukt av land	side 24
Eldar Høidal:	Dikt: Back to Madonna	side 25
Eldrid Suorza:	Fjellseter Turisthytte	side 26
Gard-Ola:	Då skulen hadde fire lærarar	side 30
Sverre Tusvik:	Birger Tusvik - ein realistisk tusenkunstnar	side 32
Johs. Mothes:	I strid for frihet og fedreland	side 40
Stig Midtgård:	Ny dykkerklubb på Ikornnes	side 45
Nils Einar Rye:	Dikt: Kveld ved ei ny grav	side 47
Eldar Høidal:	Om stolen Ekstrem	side 48
Arnold Weiberg-Aurdal:	Ivar Aasen - målgranskar og folkeven	side 51
Rolf Sagen:	Dikt: Om natta fiktat skutene	side 54
Grete Bugge Østvik:	Rolf Sagen - Ein forfattar med mange talent	side 55
Per Krokå:	Ein annleis barndom	side 59
Per Arne Aursnes:	Storkveita	side 62
Per Flaaen:	Dikt: Song til Sykkylven	side 64

Sogenemnda 2001

Medlemmer: Eldar Høidal (leiar), Roald Solheim, Paul Davik, Petter Hole-Drabløs, Betsy Andreassen, Greta Remø Klock, Eldrid Suorza, Astrid Aure, Bjørn-Inge Aurdal, Stein Arne Fauske og Ragnhild Grebstad Hole.

Skriftstyret 2001

Medlemmer: Eldar Høidal (redaktør), Eldrid Suorza, Ole Jostein Fet, Kjetil Tandstad, Grete Bugge Østvik, Jarle Eidheim.

Utgjevar: Sykkylven Sogenemnd

Skrift på tekst er Garamond LightCondenced 12/13. Titlar er sette med Garamond BookCondenced 24

Utforming/Produksjon: EldArt, v/Eldar Tandstad. Prent: Viketrykk As, Ulsteinvik

2001

ISBN 82-92269-01-0

Føreord

av Eldar Høidal

Årbok for Sykkylven 10.årgang

Med denne utgåva av årboka kan vi markere eit lite jubileum: Sykkylven Sogenemnd har no gjeve ut Årbok for Sykkylven ti år på rad. Ved ein slik milepåle må det vere lov å sjå seg litt tilbake.

Redaktøren kan enno minnst den dagen då ideen om eit årleg sogehefte for Sykkylven fekk form. Eg stod på trappa utanfor heimen på Straumsheim og samtala med min gode ven, Kjetil Tandstad. Eg nemnde for han at det måtte vere på tide at det vart laga eit årleg skrift for bygda vår, slik mange av nabobygdene hadde fått til. Det var ikkje vanskeleg å vinne støtte for tanken hos den kultur- og sogeinteresserte journalisten, som der og då utvikla han vidare: Det bør vere eit skrift som er så aktuelt som råd, meinte Kjetil, og som også har rom for hendingar som har gått føre seg heilt fram til det tidspunktet årboka kjem ut. Her må vere stoff både for ung og gammal, lek og lærd. Tanken fatna lett også mellom medlemene i Sykkylven Sogenemnd. Dei ulike redaksjonskomiteane som har stått bak dei ti ulike årbøkene har arbeidd etter dei retningslinjene som vart trekte opp denne haustlaurdagen for om lag ti år sidan.

Årboka skal vere eit skrift for, av og om sykkylvingar. Vi har somtid fått høyre at lista har blitt lagt noko høgt i årboka etter kvart; at ein vanleg hobyskribent knappast kan våge seg fram med eigne produkt. Vi vedkjenner oss gjerne at vi legg lista høgt og særleg er vi nøgde med at den grafiske profilen, eller utsjånaden til årbo-

ka, har blitt tiltalande. Eldar Tandstad har hovudæra for det. Men det er ikkje tanken at årboka skal bli ein tumleplass for dei av oss som har skriving til yrke. Det var mellom anna difor at redaktøren gjekk ut i lokala-visa i år og inviterte skriveglade sykkylvingar til å ta del i den kulturdugnaden som kvar årbok er.

Framstøyten vart ikkje heilt resultatlaus. Det var den som gjorde at vi dette nummeret får eit lite innblikk i korleis Sykkylven ser ut under vass-yta. Medlemer i den nystarta dykkarklubben på Ikornnes fortel om aktivitetane sine. Titteldiktet vårt kom også fram på denne måten. Per Flaaen hadde hatt det liggjande i skrivebordskuffa i nokre år. Slik vil vi at det skal vere. Det er mange som har ting på hjartet, nokre skriv det ned slik at sykkylvingar i samtid og ettertid kan få høve til å få eit betre innblikk i eiga bygd.

Redaksjonen håper at du vil bidra til å auke kunnskapane våre gjennom den ellefte utgåva av Årbok for Sykkylven. Vel møtt igjen!

Eldar Høidal
Redaktør

USA har på ulike vis kome i fokus i haust. Åtaket på høghusa i Manhattan i New York 11. september vekte reaksjonar også i Sykkylven, for banda våre til verdsmetropolen er sterke. Gudrun Roald er ein av dei som har gode minne frå besøk i USA. Her får vi vere med på ei amerikareis ho gjorde i 1972. Artikkelen vart opprinneleg skriven til eit møte i pensjonistlaget i Sykkylven.

Stortur til Amerika

Av Gudrun Roald

Eg skal prøve å fortelje litt frå ein tur eg og ei veninne hadde til Amerika. Det hadde seg slik at vi begge hadde kvar vår dotter i New York. Eg kan ikkje begripe kvar vi fekk motet frå til å legge ut på ein slik tur. Dette var i 1972. Ikkje hadde vi vore oppe i fly før, ikkje hadde vi vore ut av landet og ikkje kunne vi eitt ord engelsk. Dette med språket skulle vise seg å verte eit stort problem på mange måtar. Stort sett var det «Jess veri vell og ei lov you», og det var frå «Ola var frå Sandefjord» vi hadde desse orda. Men det var ikkje brukbart i så mange samanhengar!

Med sauekjøt over Atlanteren

I alle fall stod vi begge reiseferdige den 4. oktober i 1972. Eg skal no prøve å fortelje korleis vi opplevde denne turen. Det er trass alt snart 30 år sidan, så tida var litt annleis enn i dag. Etter lange og mange førebuingar i fleire veker var koffertane pakka, for ikkje å snakke om handbagasjen! Vi trudde vi var mest uredde for det vi fekk ha i hendene, så tre store vesker på kvar av oss var handbagasjen. Eg hadde med eit stort spekekjøtlår, ei heil saueribbe, ein stor kveil mør, syltaflesk, fårerull, kjøt av ein halv sau, ein heil røykalaks og forskjellige andre ting. Vi ville no ikkje kome tomhendte og lausreipa til Amerika...

Vi reiste med fly frå Vigra til Bergen. Amerikaflyet gjekk derifrå den gongen. Det var regn og storm, så vi fekk ikkje nokon mild start. I Bergen var det noko dei kalla transithall. Dit fór alle som hadde vore med flyet, og vi fylgde etter, vi trudde visst at det hørde med til turen. Det enda med at vi kom derifrå med kvar vårt steintunge nett. Vi kjøpte litt av kvart av det dei hadde å by på. Dette kom i tillegg til dei tre veskene med handbagasje vi hadde frå før. Så no stod vi der med fire vesker kvar, to i kvar hand. Koffertane hadde vi no hatt så mykje vit at vi sjekka inn på Amerikaflyet. Vi måtte vere litt av eit syn der vi kjempa oss inn gjennom midtgangen i flyet. Vi måtte gå på tvers og hadde fått plass i bakerste kabin. Det var endelaust å gå før vi fann plassane våre, heilt sprengde.

Pels i tredve varmegrader

Flyet var heilt fullt, 350 menneske. Det kom ein svart mann inn i flyet med eit stort smykke utanpå skjortebrystet. «Ja, der kjem ein kaprar», sa Gunvor. «Det må no vel du òg forstå». Ho var så redd at ho skalv. «Vi kjem vel til Cuba no», sa ho. Det var då det var uroligheiter på Cuba, og vi hadde høyrte om forskjellig derifrå. «Ja», sa eg, «så får vi no sjå det òg». Eg var ikkje så høg i hatten som eg høyrdest ut til. Eg var no mest skeptisk på dei kvite skyene under oss. Eg tenkte at kom vi levande ned på jorda igjen, så var det mest det same kvar vi landa, uansett så måtte det skje eit

Nett komne fram til New York med pelsbue i 30 varmegrader.

under. Vi måtte no berre vere der vi var, og la det stå til. Så kom der ei vogn med forskjellige saker. Han som sat bak oss sa: «Ein whisky og soda». Før eg visste ordet av det, seier Gunvor: «To whisky og soda». Alt etter programmet. Men det hjelte både på kapringa og frykta for landinga. Så det hadde sin misjon, sjølv om vi ikkje har smakt det verken før eller sidan.

Vi landa pent og pynteleg på Kennedy-flyplassen. Men her tok problema til. For det fyrste var det over 30 graders varme. Vi hadde tjukke vinterdrakter på oss, støvletter og av alle ting, pelshattar. Det var endelause gangar å gå.

Med to tunge vesker i kvar hand, og kvar si vinterkåpe, var det inga søtemyse. Vi kom til eit rullande fortau. Der fekk vi setje ned pargaset ei lita stund. Men Gunvor torde ikkje å sleppe handa av veskene sine,

så ho stod halvbøygde og meinheldt i dei. Ho trudde der var skurkar og kjeltringar i kvar ei krå. Då vi kom fram til bandet der koffertane våre skulle kome, skulle eg passe dei åtte veskene. Gunvor skulle få tak i koffertane. Ho fekk tak i den eine, men den andre før forbi. Ho bykste opp på bandet, men vart for sein. «Ja, der før no den, vi ser han aldri meir att». Det var berre så vidt at ho ikkje hamna ut i det store intet. Men så skjedde det neste under, kofferten kom att, så no hadde vi alt samla, ti kolli. Men våre respektive døtre såg vi ikkje. Det var skræmmande fullt av folk på alle kantar, i alle hudfargar, og vi forstod ikkje eitt ord, og ikkje kunne vi gå frå bagasjen vår. Vi såg til alle kantar, men fekk ikkje lag på dei. Gunvor skulle passe bagasjen, og eg skulle gå opp ei rulletrapp for å få betre overblikk. Då såg eg Gunvor stå over bagasjen vår og telje så pelshatten heldt på å dette av ho. Endeleg dukka døtrene våre opp, dei hadde ikkje sett oss i svermen. Men no var alt herlegheit og glede. Dei hadde med seg blomsterbukettar, men dei lo seg mest forderva over påkledninga vår. Vi kunne då ikkje vite at det var tredve grader i New York, når det var mest vinter heime.

Språkproblem

Vi fekk ein nydeleg middag, kalkun, og det hadde vi ikkje smakt før. Så vart det gåveutdeling og matutdeling, reine julaften. Det var berre julenissen som mangla.

Vi sov godt den første natta, heilt utslitne av spenninga og alt det nye. Etter å ha kvilt oss og teke det med ro eit par dagar, tok dei oss med til byen, for Randi budde på Long Island, ein halvtimes køyring frå Manhattan. Vi var opp i det høgste huset i New York, Empire State Building.

Det var køar av folk som ville opp og ned. Komne opp på toppen var det ei flott utsikt over byen til alle kantar. Ein kveld tok dei oss med til Manhattan, vi

skulle få sjå byen om kvelden. Det var fantastisk å sjå utover byen, eit lyshav utan like. Så var vi på Rockefeller Center. Der var så flott at det var heilt utruleg. Ei stor bane av kunstis, flott opplyst. Der var fullt av folk som gjekk på skøyter, unge og gamle. Omkring bana var det grønne planter, blomster og fontener. Etterpå var vi i ei katolsk kyrkje, det var også noko utan om det vi var vande til. Der var små alter og lys over alt, og utsmykka med gull og marmor. Det såg ut til at kyrkja var open for alle, der sat folk her og der i benkane. Vi sette oss ned ei stund og let roa og høgtida sige inn over oss. Etterpå gjekk vi litt rundt i gatene. Vi gjekk heile Fifth Avenue og Broadway, der teater og kroer låg på rad og rekke.

Vitjinga ved gravmonumentet til tidlegare president John F. Kennedy i Washington var eit av høgdepunkta på turen til USA. På grava har det brunne ein eld sidan Kennedy vart gravlagt.

Ein ting som imponerte oss, var alle dei store varesentra. Butikkar av alle slag under same tak, kafear, ja til og med kinoar. Her kunne du gå i timesvis utan å gå ut for døra. Men ein ting syntest vi var rart, dei var så lite hjelpsame når det var noko du ville sjå på. Du måtte sjølv finne det du ville ha. Men dei stod klar

til å take imot pengane dine når du hadde funne ut kva du ville ha.

Ein dag var Gunvor og eg ute på eiga hand, ikkje så langt å gå. Vi hadde med oss guten til Randi, han var fire år då. Det kom ein flokk ungar og fylgde etter oss. Vi kunne ikkje ta dei med oss, så vi måtte prøve å få dei til å snu. Men det var lettare sagt enn gjort. Her slo språkproblema til att. Vi prøvde med fakter og forskjellige uttrykk, til og med «gå home», men det var visst ikkje rette tonelaget. Dei reagerte i alle fall ikkje. Eit stykke lenger borte var der nokre småjenter som leika seg i ei sandkasse. Då fekk Gunvor ein lys idé. Ho ropte til gutane: «Kan ikkje dokke gå å leike dykk med dissa girlå der borte då»? Det hjalp ikkje. Då rista ho oppgitt på haudet og sa: «Ja, gå to bed då!» Då gjekk dei.

Møtte Edward Kennedy

Ein gong vi skulle handle på eiga hand, fekk vi pro-

blem då vi skulle betale. Vi ville betale med reisesjekkar, men det viste seg å ikkje vere så enkelt. Butikkdama retta fram ei hand, og etter det vi kunne forstå så sa ho: «Har ju car»? Vi visste at car var det same som bil, så vi rista haudet og sa: «Øss gjenge». Til slutt tok ho reisesjekken og rista på haudet. Då vi kom heim til Randi og fortalde dette, fekk ho seg ein god latter. Det var card og ikkje car butikkdama etterlyste.

Dei tok oss også med til Washington. Eg trur vi brukte 5-6 timar med bil. Vi var der i to dagar. Her fekk vi sjå mange historiske plassar: Lincoln Center, Jeffersons, George Washington Center og Kennedy Center. Flotte plassar i marmor, med store opne plassar med fine beplantningar. Vi var overraska over kor romsleg og fint der var. Vi var på gravplassen til Kennedy. Ein firkanta plass som var inngjerda med marmorsteinar og kjetting. Der låg tre minneplater med namna til John F. Kennedy og dei to borna hans som var døde. Der brann ei flamme i ei urne. Den hadde brent sidan han døde. Det var ein militær kyrkjegard, med kvite, like gravstøtter så langt augo rakk. Vi var også i Senatet, her fekk vi anvist plassar for norske. Over alt var der politivakter, væpna til tennene. Vi måtte vise pass for å kome gjennom alle kontrollane. Faktisk var der møte i Senatet. Vi kjende att Edward Kennedy, han var vel senator den tida. Sjølv om vi ikkje forstod så mykje av det som vart sagt, så var det likevel ei stor oppleving.

Som ein draum

Vi køyrde rundt i byen. Eg syntest at Washington var ein rotete og skiten by, ikkje slik vi hadde tenkt oss. Eg trur knapt vi såg eitt kvitt menneske. Dei fortalde at om lag 80% av befolkninga var negrar. I vokskabinettet fekk vi sjå historia heilt frå Leiv Eriksson si tid og fram til våre dagar. Det var som å sjå personane livs levande. Abraham Lincoln og kona sat i ein teaterlosje. Når vi trykte på ein knapp, kom det fram ein kar med revolver og vi såg presidenten sige om i stolen. Heilt utruleg og nifst. Vi var også i Det Kvite Hus og fekk sjå litt der. Det var som eit eventyr det heile. Det vart så mykje å sjå og så mange inntrykk, at vi var både trøytte og slitne då vi kom tilbake til New York.

Ein dag var vi i FN-bygget. Her fekk vi ei norsk jente som guide. Ho viste oss rundt, og fortalde om dei forskjellige roma og kva dei vart brukte til. Så var vi på Amerikansk Historisk Museum. Her var mykje interessant å sjå, mest for mykje å kome over.

Siste dagane brukte vi til å handle litt presangar til dei heime. Kunne ikkje kome heilt lausreipa heim att

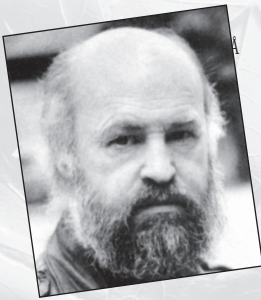
heller. Her var nok av butikkar, og dei var opne omtrent både natt og dag, helg og yrke. Men det tok si tid, det meste av tida gjekk med til å stå i kø. Kvaliteten på varene var i alle fall ikkje betre enn det vi fekk kjøpt heime.

Så var tida komen til å pakke koffertane og tenkje på heimreisa. Koffertane vart rikeleg fulle, men handbagasjen mykje lettare. Det hadde vi i alle fall lært.

Det er som ein draum å tenkje på denne turen, at vi verkeleg har vore i Amerika, og alt vi opplevde.

Gunvor Nybø, Mark (barnebarnet til Gudrun) og Gudrun Roald framfor Det Kvite Huset i Washington der presidenten i USA bur.

Rolf Sager er forfattar, og dette er frå diktsamlinga "Båten til Bergen"

Rolf Sagen

I slekta mi er det ingen lange rette liner

(Songen om slekta mi)

I slekta mi er det ingen lange rette liner
Eg kjenner berre spreidde trådar
dregne over fjordar og steingardar

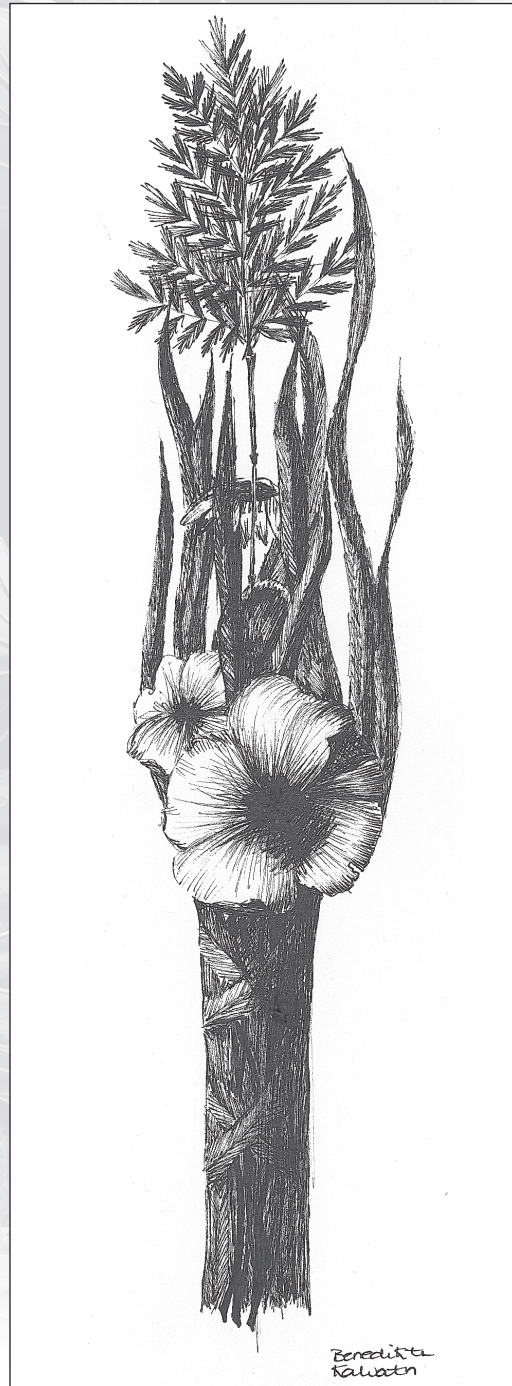
Folket mitt drog ikkje noko gammalt gjævt
namn etter seg
og kunne sleppe inn der det høvde
i gode og vonde dagar

Difor har eg ei stor slekt!

dei heldt til i utkantane
nær fjella
Der fekk dei rydde seg små plassar
på jorda til Vår Herre og ein bonde
Stovene kunne dei ta med seg
når dei fór -

Jordlappen ga ikkje stort
Ein var spelemann
ein sette opp bruer
ein for med jekt til byen
og ein gjorde ei lita sag
attmed ei elv

Far min bar koffertar for turistane
samla seg kronestykke på ein lang streng
og kom seg vekk på ein skule

Illustrasjon: Benedikte Kalvatn.

Marianne Valbø er ein ressursperson for kristenlivet i Sykkylven. Ho er busett i Hundeidvik og der har ho vore med å byggje opp eit aktivt kristent miljø, både for unge og eldre.

Hundeidvik Bedehus - et hjem for meg, et hjem for oss

Av Marianne Valbø

En lørdag i juni. Et virvar av lyder og lukter fyller Hundeidvik Bedehus. Hammerslag og sirkelsag. Malerspann og vaskebøtter. Kaffetrakteren putrer, vaffelstabelen vokser og duften av nystekte rundstykker lokker arbeidsfolket til bords. Og mens sultne mager mettes, bølger praten fram og tilbake over langborda. Ungdommene slipper latteren løs og småjentene springer ut i sola, mens arbeidskarene nyter den siste kaffekoppen.

Pizza og moped

Visst er det vemodig at bibliotekfilialen i Hundeidvik forlater bedehuset, men gleden er større. Gleden over å få større plass. Et nytt rom å holde til i med noen av de mange aktivitetene som finner sted her på huset.

Martin Peder svinger malerkosten. Han storkoser seg på dugnaden, og gleder seg over å være tilbake på et kjært sted. "Kjekt å sjå att dei "gamle" søndagsskuleantene, som fortalde om mannen frå Nasaret. Godt å vere i lag med venene frå Bedehuset, dei eg var i lag med på møte. Jo, det er godt å vere her på Bedehuset. Her lærde eg å kjenne Jesus. Det må ha gjort noko med meg, no som eg vil bruke livet mitt i teneste for Han," sier den unge mannen som er på besøk i hjembygda. Til vanlig holder han til på misjonshøgskolen i Oslo. Jo, jeg må gi ham rett i det; Bedehuset har vært et godt sted å være.

Mitt første møte med bedehuset i Hundeidvik ligger 18 år tilbake i tid. Vi var to, vi var unge og vi kom hit til utkantbygda for å bo og bygge oss et hjem. Vi gikk på basar for Ytre Sjømannsmisjon. Jammen vant vi ei lampe! Det opplevdes som et fast håndtrykk og et varmt velkommen til bygda. Bedehuset var fylt av liv og røre den kvelden. Bygdefolket fylte salene, praten gikk og kaffekoppene klirret. Da var det stillere på de vanlige møtene. Ei lita forsamling (10-15 stk), med forholdsvis høy gjennomsnittsalder, møtte trofast opp når predikanter fra ulike organisasjoner gjestet bygda.

Etter hvert kom flere unge familier flyttende til bygda under Skopshornet, og barnegråt og småbarnståk flyttet inn på Bedehuset. Her var barna hjertelig velkommen, og samværsformen inkluderte hele

Fra dugnadsarbeidet i den nye kjellerstua i Hundeidvik Bedehus. Fra venstre: Knut Hovden, Hans Hovden, Askjell Hjelle og Sigmund Valbø.

familien. Når barna har det bra, trives også mor og far. Av og til fikk barna egne møter – både i Tusvik og i Hundeidvik. Vi hadde en flott barneflokk på Bedehuset. Ja, en stor guttegjeng, faktisk, som trivdes sammen og som fikk med seg kompisar og dro på leirer.

Ønsket om å samle de største barna regelmessig vokste seg sterkere og sterkere. Høsten –89 kom In-Puls i gang. Aktivitetene har variert noe med åra. Ungdommer fra 13 år og oppover har bygd modellfly på et loft og mekka moped i en garasje. De har holdt til i et gammelt hus og de har samles over pizza og taco på bedehuset. Ei tid var trial-kjøring ei spennende utfordring for modige ungdommer.

1991 startet Yngres opp. Barn i alderen 9 –13 år ble invitert inn på Bedehuset til ulike hobbyaktiviteter, lek og moro, kosemat og Jesusprat. Andre ganger var fjøra eller akebakken tilholdssted.

Generasjonsskifte

Søndagsskolen har gått jevn og trutt i Hundeidvik siden 1889. Johnny Myrseth var lenge alene om ansvaret. I 80-åra fikk han avlastning av yngre krefter. I 1997 takket han for seg. Samtidig fikk 4 unge gutter utdelt hjelpeledersertifikat, og hadde dermed "formell kompetanse" til å være med å lede i søndagsskolen. Sammen med fire voksne og flere andre ungdommer var disse med på det som må være gullårene i Hundeidvik

Barnekoret synger under 17.mai-frokosten på bedehuset i 2001.

søndagsskoles moderne historie.

Vi var på randen av fortvilelse over for trange lokaler til alle søndagsskolebarna. Nå har imidlertid Bedehuset igjen blitt romslig... Bortsett fra 17. mai. Da er det trengsel. Det har blitt "tradisjon" med flott frokost på Bedehuset som en fin start på nasjonaldagen. Bedehuset fylles opp, til siste stol, år etter år. Sist var vi 90 stk; akkurat fullt hus – det er bra i ei bygd med 400 innbyggere!

Det er trivelig å være mange til bords. For oss innflyttere i bygda, er det trivelig å ha noen å være sammen med når andre pleier familieband og slektsrøtter. Det har blitt mange fellesmåltid på bedehuset opp gjennom åra, med hele storfamilien til kveldsmat eller søndagskaffe i forbindelse med møter. Både nasjonaldagskvelden, nyttårsaften og en stille juledag fyller vi ei stue til trengsel og kjenner varmen av et annerledes slektskap. Andre ganger drar vi på tur.

Ønsket om å samles på Bedehuset en og annen søndagsettermiddag for å dele Guds Ord, synges sammen og småprate over en kaffekopp, resulterte i Hundeidvik Familiekor. Her var hele storfamilien med, og vi rakk en del sangoppdrag utenbygds før vi måtte legge notepermene til side. Uten pianist ble det vanskelig å synges i kor. Åshild, 10 år, sukker ettertenksomt. Hun savner koret og håper det starter opp igjen snart.

...skyter stadig friske skudd

Etterjulsvinteren 1999 hadde vi møter 5 uker i strekk. Dette var ei spesiell tid. Gud var nær, og fellesskapet ble styrket – og utvidet! Vi fikk nye medlemmer i bedehusfamilien! Omtrent samtidig feiret misjonsforeninga vår 100-årsjubileum med stor fest på Grendahuset.

Hundeidvik Kinamisjonsforening ble startet i

1898 av folk både fra Tusvik og Hundeidvik. I dag er misjonsforeninga en viktig del av det kristne fellesskapet på og rundt Bedehuset. Vi møtes jevnlig, fra begge bygdene, til misjon, bibel, bønn og kveldsmat.

Noen av de samme ingrediensene finner vi igjen i det nyeste skuddet på aktivitetstreet vårt; ei god, gammeldags kvinneforening. En mandagskveld i måneden pakker noen kvinner, i alle aldre, kaffekoppen, nistematen og håndarbeidet ned i veska og setter kursen for Bedehuset. Der går drøsen like lett som spøtet. Andre hekler eller broderer. Resultatet blir dukkeklær, pyn-tehandkle og andre flotte gevinster til bedehusbasaren.

Også de minste hjelper til, her med vaffeldagnad i juni i år. Fra venstre: Anne Gunnbild Utgård, Jorunn Valbø (bak), Liv Marit Krüger og Åshild Valbø.

Ja, misjonssambandsbasaren har også fått sitt. Dette er trivelige kveldsstunder. Utlodning sørger for spenning og et andaktsord vekker ettertanke.

Etter noen år i dvale, våknet Leikedag til liv igjen i vår. Leikedag er et dugnadsprosjekt blant bygdas unge mødre, og mor-barn-treffet leier lokaler på Bedehuset. Mandagene har det boblet over av liv og røre og vært tilløp til trafikk-kork blant parkerte barnevogner i kjelleren når småbarn under skolealder, ifølge med mor eller dagmamma, har møttes for å leke, synges og spise matpakken sin.

Veksthus

Denne vakre bygda ved innløpet til Hjørundfjorden er ikke så stor. Likevel må vi kunne si at aktiviteten på Bedehuset er stor, og her er oppgaver og utfordringer nok å ta del i. I år 2000 var det ca. 80 arrangement på Bedehuset. Ser vi bort fra feriene, blir det 2 i snitt pr. uke. I tillegg kommer forenings- og styremøter. For meg har Bedehuset disse 18 årene vært et veksthus. Her har jeg fått hjelp i kristenlivet, utfordringer til ansvar og oppgaver og ikke minst mye oppmuntring og oppbacking til å våge nye steg ut i ukjent terreng.

Fra en In-puls samling i mai 2001. Taco smaker godt!

I dag teller bedehusfamilien ca 50 fra 1 til over 70 år. Barna har sine samvær. Vi voksne har våre, med bibelundervisning, opplæring og delestunder. Men ofte gleder vi oss over å være sammen på tvers av alder. Da er det fullt hus med liv og røre.

Fremdeles gjenstår noen dugnadstimer før vi kan ta kjellerstua i bruk, men glett om vi gleder oss...

Rapport

frå Sykkylven Sogenemnd

Sykkylven Sogenemnd er ei kommunal nemnd, vald av kommunestyret for å ta seg av formidling av lokal-historisk kunnskap. I denne perioden har nemnda 11 medlemmer. Med ei så vidt stor nemnd, har det vore mogeleg å dele henne opp i forskjellige ansvarsom-råde. Den saka det har vore gjort mest med er formid-lingsprosjektet for Auremarkafunna. Her arbeider ei gruppe, under leiing av Ola Longva, med forskjellige tiltak for å bringe ut auka kunnskap om den aller eldste historia til sykkylvingane:

* I sommar vart det, i samarbeid med ungdoms-skulen og vidaregåande skule, skipa til ein arkeologi-dag på Kapralmarka. Skuleelevane hadde arbeidd fram fine plansjar om korleis livet kunne ha vore i dette området for mange hundre år sidan. Det vart også vist korleis dei farga kleda sine. Og ikkje minst: Det vart servert rykande varmt sauekjøt rett frå kokegrop på Auremarka.

* Fylkesarkeolog Bjørn Ringstad har skrive ei bok om Sykkylven i førhistorisk tid. Boka skal etter planen kome ut i god tid før julehandelen toppar seg.

* I tilknytning til gruppa er det sett ned ei pro-

Bøker frå Sykkylven Sogenemnd

Jon Hole: Sykkylven. Bygda og folket i farne tider bd. 1.
Biletbok kr 150,-

Jon Hole: Sykkylven. Bygda og folket i farne tider bd. 2.
Biletbok kr 150,-

Jon Hole: Sykkylven. Bygda og folket i farne tider bd. 3.
Biletbok kr 150,-

Gustav Weiberg-Aurdal: Gardssoga bd. 1 kr 290,-
Gustav Weiberg-Aurdal: Gardssoga bd. 2 kr 290,-

Martin Gjævenes: Gardssoga bd. 3 (utselt)

Martin Gjævenes: Gardssoga bd. 4 (utselt)

Sverre Andestad: Sykkylven. Nye slekter.
Tillegg til bd. 1 og 2 kr 290,-
Sverre Andestad:
Sykkylvsslekter gnr. 1-33. 1. hefte kr 70,-

Sverre Andestad:
Sykkylvsslekter gnr. 1-33. 2. hefte kr 70,-
Trygve Straume: Song og spel i Sykkylven kr 100,-
Sverre Aurdal: Folkemusikk frå Sykkylven kr 50,-

Folkemusikk frå Sykkylven - Bernt Høgset, slåttar kr 50,-
Folkemusikk frå Sykkylven - Blinde-

Karl, slåttar kr 50,-
Trygve Straume: Religiøse folketonar kr 50,-
Korsongar kr 50,-

Martin Gjævenes: Utvandrarane frå Sykkylven kr 50,-
Jon Hole/ Mindor Hjellegjerde:
Sykkylven kommune/ Sykkylven kyrkje 1883-1983 kr 100,-

Ole Jostein Fet: I samhald og strid. Dei gamle bondesam-virka i Velledalen kr 170,-

Jon Hole: Gjennom krig til fridom kr 60,-
Henrik Straumsheim: Ro stilt langsmed landet.
Dikt kr 200,-

Jan Grebstad, red: Ord og uttrykk i Sykkylven kr 290,-
Eldar Høidal: Industrisoge for Sykkylven kr 150,-
Årbok for Sykkylven. 1992 - 2000. Pris pr. årgang kr 60,-
Årbok for Sykkylven 2001 kr 75-

sjektnemnd som skal vurdere sjansane for å få realisert eit samlokaliseringshus ved Næringens Hus i Storgata. I dette bygget er det ønskjeleg å plassere arkeologiske utstillingar, kulturkontor, bibliotek og utstillingslokale for Norsk Møbelfaglig Senter. Med eit slikt bygg kan Sykkylven få det kulturelle kraftsenteret bygda har mangla hittil.

* I tillegg kan det nemnast at Møre og Romsdal fylkeskommune har ytt 30 000 kroner til eit skuleprosjekt knytt opp til dei arkeologiske funna. Det skal engasjerast ein prosjektleiar, som skal koordinere arbeidet mellom dei skulane som skal vere med.

Ei anna gruppe under sogenemnda har byrja arbeidet med ei minnebok for sykkylvingar. Arbeidstittelen på boka er: "Barndom i Sykkylven på 1900-talet." Vi vil utfordre alle skrivelystne sambygdingar til å fortelje om korleis det har vore å vekse opp i kommunen. Vi vil gjerne ha med barndomsminne frå heile hundreåret, altså også frå dei siste tiåra. Dei som ikkje har lyst til å skrive sjølv, kan vende seg til redaksjonskomiteen for å få nødvendig hjelp. Kontaktpersonar er Astrid Aure, Betsy Andreassen og Bjørn-Inge Aurdal.

Eit anna hovudfelt nemnda ønskjer å kome vidare med registrering og innsamling av eldre bilete frå Sykkylven. Vi har knytt kontakt med FylkesFOTO-arkivet i Møre og Romsdal, som har sagt seg viljug til å stå for biletregistreringa. Prosjektet vil praktisk bli gjennomført ved at friviljuge hjelpearar går rundt i heimane og registrerer og evt. låner bilete. Dei lånte bileta blir så avfotograferte og returnerte. Alle tilgjengelege opplysningar som kan skaffast om dei ulike bileta

blir skrivne inn på data. Kulturavdelinga i Sykkylven kommune har løyvd midlar til å gjennomføre eit prøveprosjekt som gjeld biletinnsamlinga. I arbeidet har sogenemnda god hjelp av Sykkylven Slechtsforum.

Slechtsforumet er også engasjert i ei anna stor oppgåve for sogenemnda, digitalisering av gardssogene og dei andre bygdebøkene. Vi har innsett at dataverktøyet høyrer framtida til. Boka vil nok alltid vere der, men mange nyttar no datateknologien også når dei arbeider med lokalhistorie og egne slekter. Dette arbeidet vert mykje lettare, når ein kan leite seg fram til aktuelle opplysningar frå harddisk til dataskjerm. Det siste året er alle gardssogene scanna inn, det vil seie førte over til digitalt format. Medlemer i Sykkylven Slechtsforum har gjort ein stor innsats med å lese korrektur i det scanna materialet. Neste fase er no å få oppdatert gardssogene på data. Dette er eit arbeid som må gå meir eller mindre kontinuerleg, for ætter kjem og ætter går. Per Arne Aursnes er Sykkylven Slechtsforum sin ressursperson på datasida. Han arbeider, saman med sogenemnda, også med å kople gardssogetekstane til både lyd og bilete. Den framtidige slekts saga i Sykkylven vil, om alt klaffar, bli lansert i multimediasversjon!

Sogenemnda har elles i året som er gått hatt eit utbyterikt samarbeid med Stranda Sogelag. Turen til Slettvoll-tunet i Strandadalen står som eit høgdepunkt for medlemene i det året som har gått.

Eldar Høidal, leiar
Sykkylven Sogenemnd

Sykkylven Sogenemnd var i mai på Slettvollen i Strandadalen der det var fellesmøte med Stranda Sogelag. Sykkylven Sogenemnd sine medlemer står langs husveggen. Frå venstre Roald Solheim, Ragnbild Grebstad Hole, Eldar Høidal, Per Arne Aursnes (gjest), Eldrid Suorza, Paul Davik, Petter Hole-Drabløs, Astrid Aure og Betsy Andreassen. Leiar i Stranda Sogelag, Oddbjørn Langlo, sit på rekkverket.

Biletkavalkade 2001

ved Ole Jostein Fet

I byrjinga av januar markerte Sandella-fabrikken 40-årsjubileum. Her ser vi marknadssjef Thor Helge Aas, ein av veteranane ved fabrikken, saman med styreleiar Preben Mehren. (Foto: Ole Jostein Fet)

Femteklassingane ved Aure skule var mellom dei som nytta seg av dei fine istilhøva på Andestadvatnet i slutten av januar. (Foto: Anne Marte Blindheim)

Ungdommens kulturmonstring vart arrangert i slutten av januar. Leon B. Sætre (t.v.) og Øystein A. Garli i gruppa Black Diamond var mellom dei som deltok i monstringa. (Foto: Anne Marte Blindheim)

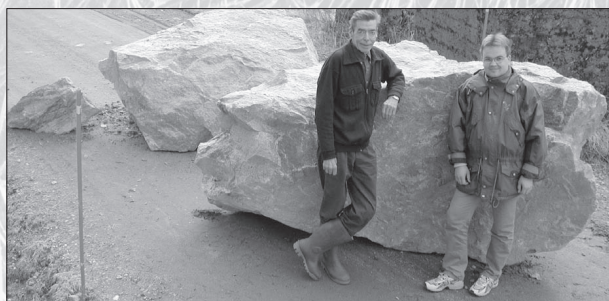
Randi Flem Ulvestad fekk tildelt Sykkylven kommune sin kulturpris for 2000 under årets første kommunestyremøte. Det var ordførar Jan Kåre Aurdal som stod for utdelinga av prisen. (Foto: Ole Jostein Fet)

Tynes Møbler og Perry Hjellegjerde var mellom dei som deltok i årets møbelmesse i mars. Her syner Hjellegjerde fram modellen "Korvett". (Foto: Anne Marte Blindheim)

I byrjinga av april lanserte Terje Frøystad og Per Jan Brekke i firmaet Byggteam AS planane om å bygge tre bustadblokker i funkisstil ved småbåthamna på Aure. (Foto: Ole Jostein Fet)

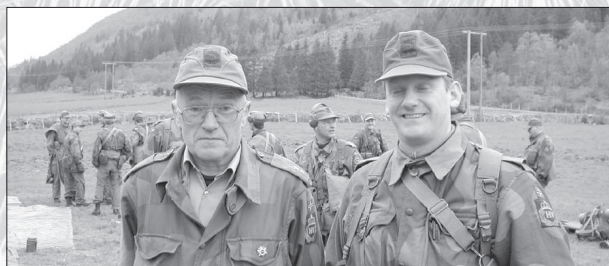
Ola Svindseth (t.v.) og Roy Pettersen var mellom dei mange i Ramstadalen som reagerte svært sterkt då kommunen stengde vegen gjennom Fasteindalen med store steinblokker rett før påske. Etter nokre dagar med sterke protestar, fjerna kommunen steinane og opna vegen. (Foto: Ole Jostein Fet)

Kronprins Haakon Magnus var mellom gjestane då Utanriksdepartementet sitt aspirantkorps vitja J.E. Ekornes AS på Ikorntnes i april. Bak til venstre står verten sjølv, Jens Petter Ekornes. (Foto: Anne Marte Blindheim)

I byrjinga av mai vart industriprosjektet Lille Sunnmøre i Litauen opna. Fleire bedrifter i Sykkylven er med på eigarsida i dette samarbeidsprosjektet. (Foto: Anne Marte Blindheim)

I slutten av mai arrangerte Sykkylven HV heimevernsøving i Sunndalen. Mellom dei som deltok i øvinga var veteranen Jarle Fausa (t.v.) og områdesjef Odd Kristian Kulseth. (Foto: Ole Jostein Fet)

Fredag 1. juni starta årets laksesesong, og det vart tatt på land mange fine fiskar i Aureelva i løpet av dei første timane. Her eit glimt frå Storehølen på Eidem. (Foto: Ole Jostein Fet)

17.mai var det avduking av heidersbautaen for Jens og Petrine Ekornes ved brua på Ikorntnessida. Heidersgjester under avdukingsseremonien var f.v. Sigurd Ekornes, Petrine Ekornes, Kari Ekornes og fagforeningsveteranen Petter Kursetgjerd. Eit bilete som illustrerer at samarbeidstilhøva mellom partane i industribedriftene i Sykkylven er dei beste! (Foto: Jarle Tusvik)

I løpet av hausten har golfhungrige sykkylvingar tatt i bruk den nye Driving Rangen på Blakstad. Grunneigaren Ole Kåre Grebstad har planane klare for ei topp moderne golfbane på garden sin. (Foto: Anne Marte Blindheim)

Jostein Drabløs er pensjonert lærar og kulturarbeidar. Gjennom mange år har han reist rundt i bygda og intervjuet eldre sykkylvingar. I denne artikkelen let Drabløs Sigfred Blindheim fortelje om den vinteren han gjekk på framhaldsskule i Velledalen.

Framhaldsskule i Velledalen

Av Jostein Drabløs

I daglegta kalla vi framhaldsskulen fortsettelsesskulen, fortel Sigfred Blindheim. I min ungdom var framhaldsskule halde på ulike stader i bygda, t.d. i Hundeidvik, i Aure sentrum og i Velledalen. Frå 15. november i 1935 og til 1. mars 1936 var det framhaldsskule i Velledalen. Johan Dale var lærar. Han var son til skomakar Dale på Aure. Vi opplevde å vere på bylgjelengd med den unge læraren. Bedehuset i dalen vart nytta til skulestove. Vi disponerte heile kjellaren, så vi hadde rikeleg med golvplass.

Vekependlarar

Skulen kom i gang seint på hausten. Det vart etter kvart vanskeleg å halde varmen i romet, sjølv om der vart fyrt knallhardt i omnen. Ein kald og mørk vinter var i kjømda. Noko måtte gjerast. Dei som tok seg av det praktiske, fann ut at ein skiljevegg ville skape eit meir høveleg klasserom. Dermed laut vi flytte ut ein periode. Vi var velkomne til å ta i bruk øvste høgda på det nye meieriet nedanfor Brunstadbrua. Rett under golvet der vi heldt hus, hørde vi kor smørkinna surra og gjekk. Ja, ho bråka så mykje at vi ikkje kunne oppfatte kva læraren sa. Og han hørde ikkje oss. Etter eit par dagar fann vi det rådlaust å halde fram. Styret for bedehuset gav oss løyve til å bruke veslesalen, og dermed flytte vi dit. Dette var ei god ordning til kjellaren var ferdig. Etter kort tid hadde snikkarane gjort det som gjerast skulle. No opplevde vi kjellarromet som ei god skulestove.

Sjølvsagt fanst det ikkje skulebuss den tida. Foreldra våre samlast og diskuterte korleis ein kunne ordne seg med innhysing. Mor mi hadde eit syskenbarn på Brauta i Velledalen. Ho var kona til han Braute-Petter. Det laga seg bra for oss tre gutane som flytte inn i huset deira. Vi fekk til og med disponere bestestova. Der fekk vi òg kjøpe middag til ein rimeleg pris. Dei to andre elevane var Ingmar Relling og Martin Sandal. Ho Braute-Gudrun, dotter i huset, kokte og serverte middagsmaten. Kakematen heldt vi kvar for oss.

Kvar laurdag reiste vi heim att for å hente ny

forsyning brødmatt. Petter Blindheim dreiv drosjetrafikk. Med han hadde vi fast avtale. Blindheim henta oss kvar laurdag, og han køyrde oss fram i dalen til ny skuleveke.

Senga flata ut!

Det var nytt for oss å bu vekke, så vi lengta heim att, sjølv om vi fann oss godt til rette i den gromme stova på Braute. Læraren vår ville gjerne høyre kor vi treivst. Han fortalde at han sjølv hadde vanskar fyrste tida når han vakna morgnane omkransa av høge, bratte fjell, han som var van med båretskulp i Aure-fjæra og vidt utsyn over fjorden.

- Med meg var det så gale fyrste tida at eg måtte ta meg turar ned på Brunstad-brua og sjå kor elva kvervla seg i hølen nedanfor, sa han.

Om kvelden likte vi tre gutane å lufte oss når vêret var lagleg. I Karigarden dreiv bygningsfolk og sette opp den store løa. Det var no eit særsyn i dei dagar.

Ei og anna fanteprette hørde òg med til hybelivet. Den eine av oss var så ketig. Dette visste vi to andre og planla eit angrep ein dag han låg på senga og slappa av. Brått sukka vi oss på stakkaren og keta han vilt. Offeret drog føtene heilt opp under haka og spente ut att i full kraft og trefte endegavlen, som vart sprengd frå sidegavlane. Dermed låg senga utflata på golvet. Husfolket vart skremd av bombenedslaget. Den eine føre og hin etter stakk hovudet inn for å sjå kva som hadde hendt. Skruane hadde rakna og foke i alle retningar. Vi venta ei skjennepreike. Men vertsfolket såg det komiske i heile greia. Vi laut kjøpe nokre lengre skruar på landhandelen til han Gjerde-Johan i Hjortdalsgjerdet. Dermed vart senga sterkare enn nokon gong. Du veit, vi hadde ikkje anna moro enn det vi fann på sjølve, fortel Sigfred Blindheim.

Kvar skuledag hadde seks timar. I dei ulike faga var det å føre vidare det vi hadde lært på folkeskulen. Som sagt, vi likte oss godt i skulekvardagen. Men seinare i livet sakna eg sårt at vi ikkje hadde fått opplæring i engelsk. Du veit, som møbelprodusent, møtte eg kundar frå utlandet når vi stilte ut på messe. Då hadde det vore godt å kunne litt framandspråk, seier han.

- Eg likte meg fole godt og gledde meg til kvar

Framhaldsskulen vinteren 1935-36; Frå venstre: Sigfred Blindheim, Ingmar Relling, Arne Brunstad, Kari Nakkeberg, Kåre Riksheim, Ovidia Hjorthol, Olav P. Velle, Borgny Brunstad, Petter Hjorthol, Gunnvor Velle, Martin Sandal, Jon Hjortdal, Peder Frøysa, Svein Solberg, Jens Velle. Fotografiet er tatt nær bedehuset i Velledalen, der skulen fekk leige rom i kjellaren.

skuledag, fortel Ovidia Hjorthol. Skuledagen tok til klokka 9.00, så eg fekk gjort unna fjøsarbeidet i god tid kvar morgon. Trettitalet var ei hard tid økonomisk,

og framhaldsskulen den vinteren var den einaste utdanninga eg kunne gjennomføre etter folkeskulen. Skuleåret er eit kjærte minne.

Illustrasjon
Therese Vegsund,
som går på
Sykkylven vidaregåande skule,
klasse 2 FOA (formgjeving).

Hanne Suorza og Anne Marit Tynes var barndomsvenninner i Sykkylven. Hanne sparka fotball medan Marit dreiv med rytmisk sportsgymnastikk. Anne Marit dansar enno og Hanne har møtt henne for ein prat i Oslo. Hanne Suorza (22) studerer for tida journalistikk ved University of Westminster i London.

Livet kan vere som ein dans....

Av Hanne Suorza

H

o er dansetalentet som voks opp i Sykkylven, og som vart handplukka til å vere med i Noregs tredje største danseskompani. Anne Marit Tynes (22), er profesjonell dansar og drøymer om ein lang karriere i showbiz.

Sykkylven sitt dansande vidunderbarn, med eit snitt på 20 treningstimar i veka, kryp godt opp i sofaen sin i hybelen på Grønland i Oslo, og held fast i eit glas med appelsinjuice. Ho har ein enkel og behageleg stil, er positiv og smilande, nesten usminka. Ein liten fe. Anne Marit stirrar inn i eige hovud. Ho hentar fram gamle historier, både eigne og felles, og startar fabuleringa.

- Eg var berre seks år da eg byrja med rytmisk sportsgymnastikk (RS), mimrar ho. Randi Ulvestad var trenar den gongen, og Anne Marit gir både Randi og mora Audhild ros for hjelpa og oppmuntringa ho fekk i den tida.

- Eg var den yngste som dreiv med RS, og for meg var det veldig godt å ha ei mor og ein trenar som alltid stilte opp, støtta meg og som reiste saman med meg når eg konkurrerte, seier ho med overtyding. - Alt skjedde naturleg for meg, og eg har aldri følt eg vart pressa til å gjere noko som eg ikkje hadde glede av.

Alt på den tida trena Anne Marit 2 - 3 gongar i veka på mattene i Storhallen. På den andre sida av hallen sprang det 20 jamaldra jenter og sparka på ein fotball. Fotballjentene undra seg stort over slangemennesket med køllene, som ganske frustrerende for oss også hadde ein imponerende kontroll over den vesle ballen som

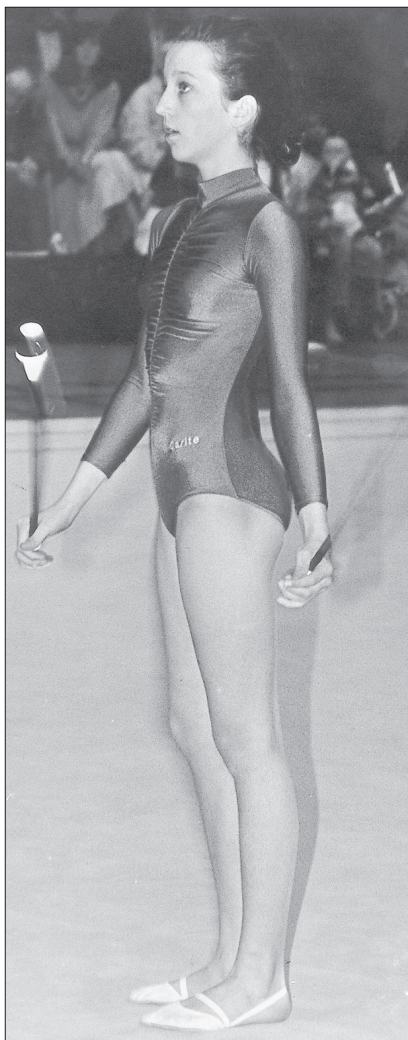
kasta høgt under det store taket. Måpande stod vi der, og lite visste vi den gong om at den grundige treninga ho la ned, gav henne store leddutslag, balanse og ein uthaldande styrke. Det førte til at Anne Marit m.a. vann fleire kretsmeistertitlar, ein Vestlandsmeisterskap og ein imponerende bronsemedalje i B-meisterskapen på Lørenskog i 1995.

- Eg har alltid hatt så mykje energi i meg, forkla-

rar ho og gestikulerer med armane. Men i 1995, då eg var 17 år, var eg sliten av RS og all reisinga det førte med seg. Difor bestemte eg meg for å kutte ned treninga på matta, og heller prøve noko nytt. Anne Marit byrja å danse ballett i Spjelkavik to gongar i veka saman med andre på same alder. Eg likte det godt, det var noko nytt, og eg fann fort ut at eg ville satse på dansen. Same året bestemte eg meg for å slutte ved allmennfagleg studieretning på vidaregåande i Sykkylven, for heller å byrje på musikk-, dans- og dramalinja ved Fagerlia vidaregåande skule, nettopp for å få danse meir. Andre og tredje året ved Fagerlia valde eg å spesialisere meg innan drama, men fortsette å danse i Spjelkavik fire kveldar i veka. Eg meiner det var eit fornuftig val. Drama går på andre prestasjonar enn dansen gjer, og difor gav det meg meir utfordring. Samtidig som eg fekk danse, fekk eg og syngje og dramatisere, seier ho.

Dans med Multicyde

Anne Marit var russ ved Fagerlia vidaregåande skule i 1999. Etter det bestemte ho seg for å søke på Bårdar-akademiet i Oslo. Nokså uvitande om kva ho hadde i vente, reiste ho til Oslo på audition våren 1999.

Anne Marit var i mange år ein talentfull utøvar av turngreina rytmisk sportsgymnastikk. Her frå ei tevling i Storhallen i 1994.

Foto: Sykkylvsbladet.

- Opptaksprøvene varte i to dagar, og den siste dagen fekk eg vite at eg var teken opp som elev ved akademiet frå hausten av. Men det eg ikkje visste, var at eg seinare skulle få tilbod om å få byrje direkte i andre klassa. Det var ei overraskande og positiv melding, smiler Anne Marit. Bårdarakademiet, der Anne Marit Tynes no har vore elev i to år, vart starta i 1995. Det er det første profesjonelle utdanningstilbodet i Noreg som er spesielt retta mot danse- og musikkteateret, og mot det profesjonelle populærmusikalske artistlivet.

Det ligg mange års trening bak dei posisjonane Anne Marit i dag greier å innta på dansegolv.

Hausten 2000 hadde Bårdarakademiet avslutningsforestilling. Anne Marit var ein av 50 dansarar på scena, og blant publikum var ein representant frå den kjende, norske popgruppa Multicyde.

– Eg hadde tidlegare fått eit tilbod om å vere med å danse saman med Multicyde på sommarkonserten i Holmenkollen, men måtte dessverre takke nei. Difor var det både overraskande og gledeleg å få tilbod om å danse saman med dei igjen, smiler Anne Marit bak dei mørke lokkane.

– Denne gongen kunne eg heldigvis svare ja, og etter nokre veker med hard trening fekk eg som ein av tre dansarar gleda av å opptre på ei fiskerimesse saman med Multicyde i Berlin. Det var kjempekjekt, ler Anne Marit.

Framtid som dansar

27., 28. og 29. april 2001 hadde Bårdar danseater oppsetjing på Chateau Neuf i Oslo. 'Mama Ex' stod på menyen, og over scenegolv flaug ei spenstig sykkyll-jente med stor eleganse. Bårdar danseater er eit nytt profesjonelt dansekompani. Kompaniet har eit breitt

repertoar, alt frå klassisk, jazz og moderne. Deira første produksjon var nettopp 'Mama Ex', der Anne Marit Tynes var ein av 14 dansarar. I tillegg medverka ei 14 år gamal russisk jente. Koreografane for denne forestillinga var frå Noreg, USA, England, Frankrike og Trinidad. Oppsetjinga hausta ros og lovord i Oslo-avisene, og fekk dobbeltsideoppslag i mellom anna VG. – Då eg hørde at Bårdarakademiet hadde planar om å starte eit nytt dansekompani, fekk eg sommarfuglar i magen med ein gong. Kompaniet skulle bestå av tidlegare elevar frå Bårdar, men etter jul vart det òg sett opp ein audition for avgangselevane. Dei skulle ha tre aspirantar med seg i kompaniet, og vi var 15 som møtte på audition. Dette var noko vi alle drøymde om. Eg var veldig nervøs. Om eg fekk sjansen til å vere med i kompaniet, ja, då skulle eg iallfall satse på dansen, fortel Anne Marit entusiastisk.

Å få vere med dansekompaniet er utan tvil det største ho har vore med på som dansar. Og ho har all grunn til å vere stolt av prestasjonen. Det ligg mykje hard trening til grunn for å kome gjennom det trange nålauget for å bli profesjonell dansar.

– Nivået er høgt, og det er mange som konkurrerer om jobbane i Noreg, forklarar ho. Anne Marit veit at det kan bli vanskeleg å livnære seg av dansen, og ser ikkje vekk frå at ho vil gå meir skule etter kvart, og kanskje dra til utlandet for å søkje jobb. Men først skal ho ta eit siste år på Bårdar. Eg håper å halde meg skadefri. Då skal eg halde på så lenge det er gøy, seier ho, og fortel at ho har planar om å gå på fleire auditions så fort ho får tid.

– Det suget og den krafta eg føler når ting fungerer på dansegolv gjer at eg elsker å opptre. Og når eg i tillegg får formidla dansen slik som det eg ynskjer, då berre kosar eg meg. Det er sterkt det, smiler Anne Marit.

Ho veit ho er heldig som får drive på med det ho liker mest av alt. Av og til må eg minne meg sjølv på nettopp dette. Det er viktig å hugse når det går i oppoverbakke, seier ho. Den store dansekarrieren til Anne Marit Tynes er altså forlengst starta, og skal ein tru suksessen og motivasjonen, har ho klatra opp på dansescena for å bli. Men ho har beina godt plassert på bakken.

Ho veit det er lett å falle ned.

Thor Willy Strømme er ein ihuga slektshistorikar. Sine unge år til trass har han allereie stor oversikt over lokale slekter, som også har greiner ut av bygda. Slik er det mellom anna med hans eiga Strømme-slekt, som gjennom mange år gjorde seg gjeldande i kyrkje- og kulturlivet i Ørskog. I 1998 gav Thor Willy ut boka Tormodslekta frå Aurdal i Sykkylven saman med Arnold Weiberg-Aurdal.

Klokkarar i Ørskog sokn

Av Thor Willy Strømme

Denne artikkelen handlar om Strømme-ætta som kjem frå Straume i Sykkylven. Peder Jakobsen Strømme (1687-1740) fekk fem born, den eldste tok over Sølmonbruket og to døydde unge. I boka «Ørskog gjennom tidene» band III (ættesoga) av Louis Giske (1990) er det nemnt ei syster ved namn Berte, men eg har ikkje funne henne att i bygdebøkene for Sykkylven. Eg vil her skrive om den yngste, Lars, og sonen hans, Peterus Olaus. Lars flytte til «Klokkerberget» i Ørskog.

Lars Pedersen Strømme

Lars Pedersen Strømme (20. juni 1727 – 7. november 1790) var fødd på Sølmonbruket på Straume i Sykkylven. Han var ein oppvakt gut, og presten Åstrup vart merksam på dei gode evnene hans under konfirmandførebuinga.

Lars var lærar frå 1747 i heimbygda. I 1770 tok han over klokkarstillinga i Ørskog etter sin komande svigerfar. Han var klokkar fram til han døydde i 1798. Dei siste åra fekk han hjelp av sonen, Peterus Olaus.

Lars budde den første tida på Klokkerberget, seinare på klokkargarden Lindset. I 1779 bygsla han Haukåsen av Ørskog kyrkje. I 1783 fekk Lars medalje av det danske Landhusholdningsselskap fordi han tok over ein øydegard (Haukåsen).

Lars gifte seg 1774 med Birthe Marie Olsdr. Lied (1751-1808), som var dotter av Ole Olsen Lied (1705-1770). Han var klokkar i Ørskog frå 1739 til 1770.

Lars og Birthe fekk 5 born. Det var berre Simon Peterus Olaus Larsen Strømme som voks opp av dei.

Simon Peterus Olaus Larsen Strømme

Peterus Olaus Larsen Strømme (15. april 1775 – 17. desember 1859) gifte seg 1799 med Anne Gurine Larsdr. Amdam (1776-1840).

Peterus Olaus (eg kjenner ikkje til at han brukte namnet Simon) hadde store kunnskapar på mange område og omfattande litterære interesser. O. M. Sandvik skriv blant anna om han i kultursoga for Hjørundfjord at han var eit geni og ein lysberar for Sunnmøre.

Garden Straume har namn etter elva Straumen som renn frå Fetvatnet til Sykkylvsfjorden. Elva blir ofte omtala som den kortaste lakseelva i Europa, og når det er springflo kan ho renne motsett veg. Det ser vi på biletet. Sjøen renn inn i Fetvatnet. Midt på biletet til venstre ser vi busa som står på Sølmongarden i dag, der Lars P. Strømme (1727-1798) kjem frå. (Foto: Per Arne Grebstad)

Peterus Olaus byrja som lærar i Ørskog i 1794. To år seinare reiste han til Bergen på eigen kostnad, for å få meir utdanning. Han dreiv privat vidaregåande skule, som han starta opp i 1840-åra. Han levde og anda for skulen og folkeopplysninga, med sine uvanleg gode evner. Interessene hans femnde vidt. Prost Baade i Borgund sette han høgt og nemner han i 1811 som velskikka til å lære opp omgangskulelærarar. Mange lærarar fekk si hovudutdanning av han, og andre tok kurs hjå han.

Av interesse er det at han gav ut eit handskrive pedagogisk tidsskrift, som gjekk på omgang mellom lærarane i kommunen. Skriftet fekk òg utbreiing utanfor kommunegrensene. Namnet på tidsskriftet som han starta i 1807-08, var «Annal for skolemestere» og dei fleste artiklane var skrivne av Peterus Olaus sjølv. Skriftet var òg eit forum der dei andre lærarane diskuterte tankar i tida om pedagogiske og religiøse emne. Andre lærarar som skreiv i annalen var: Ola Larssen Kjønnnes, Amund Jonsen Hole, Ola Kristensen Sorte, Amund Olsen Velle, Salmund Olsen Strømme, Nils Olsen Hjorthol, Peder Ellingsen Velle og Lars Carl Amundsen Aure. Klokkar Peterus Olaus var alltid den aktive og førande i ordsiftet. Han hadde utan tvil

Det gamle skulebuset på Steinbolt som var bygd i 1863. L. P. Strømme d. y. beldt skule her. Skulebuset vart rive i 1968. (Faksimile frå boka «Ørskog kommune 1837-1937» av Sivert Stavdal)

største kunnskapane og var mest skrivekunnig.

I 1798 tok han over som klokkar etter faren. Peterus Olaus var klokkar og kyrkjesongar i Ørskog sokn fram til 1835. Sokneprest Jenssen skreiv om han fleire gongar at han var ein god songar og synte god moralsk framferd. Han var særst velskikka til klokkar-tenesta. Han interesserte seg ikkje berre for kristeleg opplysningsarbeid, men ville også fremje kunnskap om verdslige og allmenne, humanistiske emne.

Han tok til å skrive om det han hadde interesse av og etterlet seg mange skrifter om ymse emne. Han dreiv etter den tid ei stor forfattarverksemd. Nokre av boktitlane og hans uprenta manuskript viser kor allsidig han var:

«Veiledning for Skoleholdere», «Smedebog», «Ledetraad i religionen», «Haandbog i tonekunsten», «Anvisning for kvinder til madlavningsmaade ved særegne leiligheder», «Advarsel mod qvaksalveri om aarelang brug naar den ikke anvendes i utide», «Bog for træarbeidere», «Haandbog i landmaaling», «Bibelske sentenser», «Farvebog», «Haandbog i Chemien», «Lægebog», «Aritmetisk haandbog», «Anvisning i Landmaaling», «Økonomisk haandbog», «Dagbog 1813-31 (om jordbruget hans)», «Allehaande (notatar)», «Forordninger (avskrifter)», «Havebog», «Søndmørs Planter» og «Hesten, dens fodring (notatar)».

Han meinte at allmugen måtte få kunnskap og innsikt, og dette kunne skje gjennom lesing. Saman med kona, Anne Gurine, søkte han i 1802 om kongeleg godkjenning på «et Laanebibliotek for Almuen i Ørschoug». Søknaden grunngir han med at han ønskjer «at gavne sine medmennesker». Han sende også med ein plan om korleis han ønskjer at samlinga skal nyttast. Så

kjem lova, som var på 9 paragrafar. Ho inneheld for det meste praktiske rådgrjerder med omsyn til utlån, lånetid og stell av bøkene. Alle skal ha høve til å låne bøkene fritt, gardmenn, plassemenn og husmenn. Dei sistnemde fekk ikkje tiltru til boklån, utan at den gardmann dei «sorterer under, vil staa i ansvar for bøgerne». Mange av dei bøkene han sjølv skreiv, og om lag 50 bind av hans private boksamling, var han villig til gi bort til biblioteket utan kostnad. Han ville også gje fleire bøker seinare. Han vona bygda ville få glede av tiltaket. Det skal vere «min høyeste belønning».

Boksamling

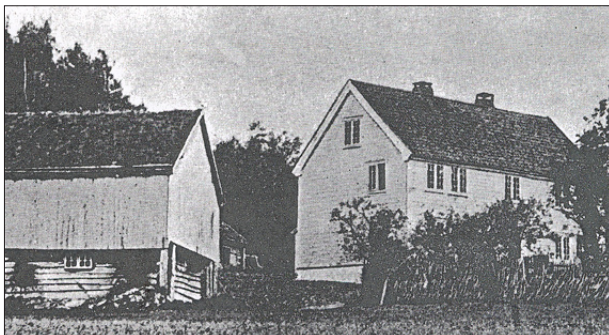
Både presten Nicolai Astrup og amtmannen Sommerfeldt støtta søknaden og vona at boksamlinga ville ha god innverknad på «almuens tenkemaade». Han bad om at klokkaren Peterus Olaus måtte få konfirmasjonen fritt, slik som Sivert Aarflot hadde fått i Volda. Konfirmasjonen (godkjenning) vart gitt 9. juli 1802 som kan reknast som grunnleggingsdagen for Ørschoug Almuebogsamling. Det er her verdt å merke seg at den første boksamlinga i Noreg vart oppretta berre fem år tidlegare i Volda. Dermed var den andre offentlege boksamling på Sunnmøre komen i gang. Samlinga skulle halde til på Haukåsen i Ørskog. Soknepresten skulle ha mynde og makt over samlinga. Peterus Olaus fekk og i gang eit lag som han kalla Ørschoug Prestegjelds Læseselskab.

Bøkene gjekk mellom medlemmane på omgang og dei møttest for å drøfte det dei hadde lese. Desse møta var haldne på Haukåsen eller på Aure, men dei har og vore haldne i Vik og Søvika. I gåvebrevet fekk Peterus Olaus med at han ynskte at samlinga skulle vere på Haukåsen, så lenge der var nokon som ville ta seg av utlånet. I slutten av 1830-åra fekk både Sykkylven og Ørskog eiga boksamling. Ettersom bøkene til Peterus Olaus var godt brukte og utslitne, vart denne samlinga mest sannsynleg nedlagt etter å ha eksisterte i vel tredivje år. Denne boksamlinga fekk litt omtale på ymse visitasar. Biskop Pavels nemnde den i dagboka si i 1820. Der skreiv han at der var mange gode og nyttige bøker, men også slike som «Cyprianus og Præstepinen, Cannabichs Chritik over gammel og ny lære, samt det Gamle og Nye Testamentets Mirakler fremstiledede i deres sande skikkelse». Bispem åtvare klokkaren mot desse to siste bøkene. Truleg hadde dei eit altfor radikalt innhald, jamvel for Pavels. Elles hadde ikkje bispem stor tru på at boksamlinga vart mykje brukt. Også biskop Neumann nemnde Strømme og boksamlinga hans i 1824. Klokkaren hadde «virket velgjørende til oplysningens fremme». Der var «gagnlige almuebøger», sa bispem. Dei hadde også kjøpt flei-

re gode skrifter på skulekassa si rekning, «hvilken samling han (presten) agter for fremtiden at fortsætte til brug for almuen». Lesehugen voks, og dermed kunnskapen, og såleis trongen til meir lesetilfang.

Før Ivar Aasen

I 1798 bygsla klokkar Peterus Olaus Haukås og i 1813 kjøpte han heile garden og bygde hus her. Ei stove vart flytt hit frå «Kråa». Då Peterus Olaus bygsla, var det Nykirkens Pastoriat i Bergen som ferda ut bygslebreve

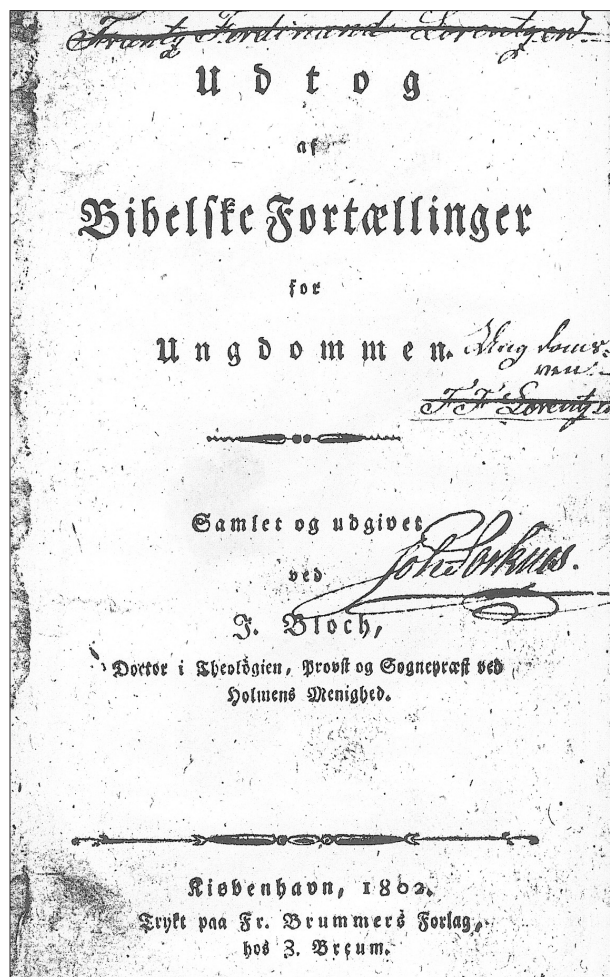

Haukåsen kring 1900, her beldt P.O. Strømme skule m.m. Huset vart ca 1912 selt til Olegarden på Amdam, der det sto til det brann ned i ca 1937. (Faksimile frå boka «Ørskog kommune 1837-1937» av Sivert Stavdal)

til han, noko som syner at dei hadde rett her. Då sonen Lars Olaus (1804-1885) kjøpte garden i 1843 for 300 spd, fekk han det kongelege skøytet. Haukås vart ein kjent gard mellom folk i heradet. Peterus Olaus la fram livssynet sitt i ein artikkel som han sende til «Landboebladet» i Volda den 6. august 1816. No ville lagnaden at bladet nett hadde slutta, slik at tankane aldri kom på prent, men vart liggjande i Sjur Aarflot sine samlingar. Ein kan vere viss om at Ivar Aasen kom til å lese det. Kor stor innverknad det hadde på han og hans arbeid, er det ikkje godt og vite. Det kan vere meir enn nokon trur.

Artikkelen hadde overskrifta «Tankar om Almueskolevæsenet» og hovudinnhaldet skal attgjevast etter originalen:

«Hvad de nuværende almueskoler angaar, da kan af dem ikke meget Gavn ventes, da den i dem nu brugelige Undervisnings-Metode ere saa forkjert. Vel lærer Ungdommen i disse Skoler at læse, men ikke tenke, ikke at forstaa hvad de læser, de lærer ikke at forstaa Bogsproget, og faar altsaa ikke mer nytte af sin Læsning end mangan Ustudert, der vel kan læse Latin, men forstaaer foresten intet af det latinske sprog. At denne sætning er rigtig, at Almuen ikke lærer i Skolen at forstaa det danske, eller Bogsproget, merkes blant deraf, at naar en Forordning eller deslige bliver oplæst

Faksimile frå boka «Bibelske Fortællinger for Ungdommen» (Utlånt av Thor Willy Strømme)

for dem fra Kirkebakken, spørge de straks hvorom den handlede, ret ligesom de ikke havde hørt den, men fortæller man dem indholdet af det oplæste i Egenes Bondesprog, saa forstaaer de det straks - et Bevis for at det ikke er naturligt Forstand som fattes dem, men blot Mangel på sprogkundskab, og dette har de onde Følger at de ligesaa lidet forstaaer en Prædiken eller hvad de læse i en Bog, ei heller kan de af samme Aarsag udtrykke sine Tanker skriftlig, endskjønt der gives mange som kan godt skrive.»

Det er tre ting som ein kan merke seg i dette skrivet: Peterus Olaus sitt pedagogiske syn, som ligg hundre år føre si tid, hans heilrende målsyn, og endeleg hans tru på dei løynde evner som bondefolket sat inne med.

I det kommunale livet var han aktivt med. Han hadde dei fleste tillitsverv som var. Sonen, Lars Olaus (1804-1885), skulle ikkje få mindre å seie for det kommunale livet, kyrkja og skulen i Ørskog. Han var mellom anna ordførar i heradsstyret 1850-67, oppretta Ørskog sparebank, og var formann i direksjonen

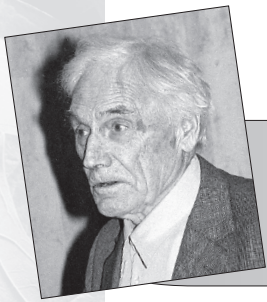
Ørskog kyrkje vart bygd i 1806. Kyrkja vart riven ned i ca 1871 og selt til Leikong, der den står i dag. Biletet er teke siste halvdel av 1860- åra. (Biletet er utlånt av Tore P. Gjære)

1857-85. Kyrkjevevje frå 1849-80. Lars Olaus var òg andre stortingssuppleant i 1848, -51, -54, -57, -62, -63. Tredje frå 1859-60.

Broren til Lars Olaus, Carl Severin (1815-1901), flytte attende til Sykkylven og kjøpte Klokkargarden (Hååå-bruket) på Grebstad i 1851. Han var lærar frå 1836-1847 i nordre distrikt i Sykkylven. Frå 1840 til 1870 var han klokkar og kyrkjesongar i Sykkylven.

Strømme-ætta var klokkarar i Ørskog samanhengande frå 1770-1880. Lars Pedersen (1770-1798) (28 år), Peterus Olaus (1798-1835) (37 år), Lars Olaus d.y. (1835-1874) (39 år) og hans son Ole Larsen (1874-1880), (6 år).

Tar vi med Ole Olsen Lied, har slekta vore klokkarar i Ørskog frå 1739-1880. Det er 141 år samanhengande.

Petter Kursetgjerde (88) voks opp i Hundeidvik. Gutane var ikkje gamle før dei fekk vere med på fjorda-fisket. Her fortel tradisjonsberaren Kursetgjerde om dei gamle fiske-méda, om vegna og seien som kunne gjere forskjell på folk...

Seifiske på Kursetfluda

Av Petter Kursetgjerde

K

ursetfluda har frå gammalt vore ein gild fiskeplass. Den var òg ein god lineplass om hausten og vinteren, men mest kjent er det eventyrlege storseifiske der i april og fram til jonsok.

Ein kunne drage full båten på ein kveld, men ein måtte stadig ut på dette eventyret. Det var moro, må vite, og vegna ein hadde då var verkeleg grove greier.

Djupsokn var eit snøre, høveleg tjukt, ein heimelaga blystein som var tyngre i eine enden. Og nedanfor der var forsyn, også heimelaga vegg, fletta saman av hampetråd, firfletting kalla ein det. Heilt ned med ongelen var det tynn massingstreng og den måtte ein passe veldig godt på så det ikkje kom lykkje på. For beit seien på, då var det over og ut, då gjekk strengen tvers av.

Ferskfisklager i sjøen!

Kursetfluda var nok ikkje ei retteleg flud, berre ein grunnare plass enn lenger ute i fjorden. Det var ein som spøkte med ein som ikkje var så godt kjend: "Eg såg du for rett over Kursetfluda idag". "Nei, ej såg no stånga", sa han. Kursetfluda var ikkje noka flud, berre ei grunnar på 40 famner før det barst burti stordjupet i fjorden.

Det vart som ein mani dette, å fare ut på fluda, sjølv om ein kunne drage full båten på ein kveld, men det var moro må vite. Men kva skulle ein med all denne fisken? Ein kunne salte han, og lage klippfisk av han, men det var lite brukt. Henge han som turrfisk, det var snopet, men måsen var stygg å forsyne seg, og det kunne gå makk i når varmen kom i lufta. Det var veldig mykje mat som ikkje vart brukt.

Eg sjølv var ikkje so lysten på å fare på fluda. Det var ofte vind og store bårer og eg måtte ro og halde båten i médet. Det var Gjeveneset i eit nes i Hjørundfjorden og Darestainen i gluggen på Nedre Kursetløå. Alle méd var svært konfidensielle, ingen plapra til kvarmann om dette. Odden var eit méd lenger ute i fjorden. Der kunne ein få sei heile året, derfor kunne ein ha dette som eit ferskfisklager. Så den som åferte dette, kunne risikere å verte frosen ut av gran-

nelaget, men no vågar eg meg til å nemne det: Det er Skåraelva i Hjørundfjorden ned på lødetaket hans Gjeve- Syver og Festøya i Rotneset.

Der var styggeleg djupt, så det vart mykje haling. Eg har nemnt det før at det var hardt å andøve, men du verda kor ofte det var vakre vårveldar når det var stille. Ein kunne høyre fuglesongen inne frå land, måsen siglde makeleg og speida etter åvrelse endå han var stappfull av småsild, og sola gjekk ned i eit inferno av fargar bak furenakkane på Sula.

Det la seg eit tynt teppe over bygda av røyk, for no kokte alle kveldsgrauten.

Seihjarte og blåbeite

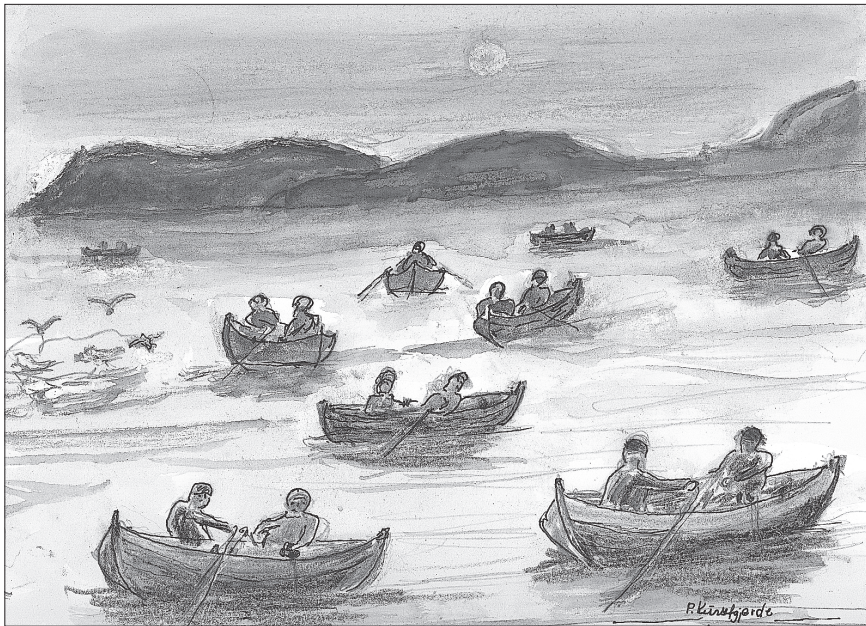
Seien kunne vere lunefull. Han kunne bite som berre det, men brått som på signal var det slutt, ikkje ein kjeft opna seg. Då samlast folk og båtar i ein krull og prata og frette nytt innja bygdå, for her var fiskarar frå heile bygda. Han Klokke-Karl kjende eg, for han fór rundt "å kjøpte skinna ta allje følk" som det heittest. So hug-sar eg han Styrkå-Anton og ein som dei kalla Bø-Jens. Han var glad i å lese, så han sat og las når seien ikkje ville bite. Elles kjende eg han Braute-Tomas og han Gullik-Amund, som nett var komen heim frå Amerika. Dei var så veldig svære å fiske, og seinare kom det for ein dag at dei hadde ein gitarstreng i staden for massingstreng. Straks vart det run etter gitarstrengar... Karl og han Ole Løset var visse der og mange fleire, men eg kjende ikkje så mange då.

Tidleg på våren var det skymt midt på natt. Då samlast framandkarane inne i nokre gamle naustmurar, der var det livd for trekken. Det var litt hustru likevel, så dei gjorde opp eld som dei krøkte seg rundt. Dei trekte venmålstrøya tettare rundt seg og småfraus seg fram til morgonsola, som steig bleik og nattevak opp for Ørskogfjella. Måsen vakna og skreik og vengja, for i solrenninga var det mond.

Men det såg ofte ut som seien gjorde forskjell på folk. Dei kunne ligge jamsides, og den eine drog på spreng, men den andre fekk ikkje napp. Det kunne vere vegna eller det kunne vere dråtten. Ein femnde sakte ut og gjorde so eit kvasst ormehogg, så der-

som det var ein sei i nærleiken, så vart han fast. Andre berre hala seint og monotont, berre mjelka, sa dei.

Agnet kunne variere, somme brukte makk gravd opp av dungen bak sommarfjøsset. Den vart levande krøkt på ongelen i ei stor klyse, stakkars makk. So var det hjarte og blåbeite. Beita var nakkeskinnet av seien, hjartet tok ein med det slo når ein krøkte det på ongelen.

Når seien gjekk inn over Kursetfluda kunne det vere tett med båtar. Petter Kursetgjerde har laga denne skissa spesielt for Årboka.

Ei tid var...

I dei dagar var det mykje småsild og det hende seg at det kom kval som gjekk i sild. Ho gjekk så tjukt at kvalen spruta sild opp i lufta når han var opp og pusta. Eg hugsar ein gong ein stor kval kom opp tett attmed båten. Vi såg godt at han var skjelvoksen langs sida, så han var sikkert gamal. Kva slags kval det var veit eg ikkje, men han var mellom 5 og 8 meter.

Det var ymse størrelsar på seien. Den største vart kalla gråbeinsei, deretter var det vanleg storsei, så rispingsei, kylvengsei, løyveng, tomølasei og til slutt murt. Den var det rikeleg av og dei kokte han i store gryter og drog han på tvers gjennom munnen. Det var godt til sul på flatbrød.

Det var ein stadig kamp for livet. Hytter og hus og ingen borge. Store barneflokkar som merkeleg nok

voks opp til prektige menneske. Men folk var bundne av ei streng gudstru, vanar eller tradisjonar. Tankane rokk ikkje langt nok. Dei trudde det skulle vere slik at

som såg lenger, var det gudsbespottelse og kunne verte straffa.

Vi som sit på benken og mimrar og diskuterar kva dag snøen reiste i fjor, vi veit litt om dette. Men vi når knappast fram til dei som mobiltelefonen har grodd fast på, dei som tatoverar rumpa si, dei med ring i nasa og øyra, perler i lippa og tunga og diamantar i navlen. Generasjonskløfta. Dei gamle kjæler med minne, dei unge vil opp og fram. Sjølv om minna ofte er såre, har tida gitt dei sin patina og ein mjukare lød. Vi ser dei lyse vårkveldane då vi rodde heim, inni landskuggen som følgde oss og som aldri nådde i. Landa i stoa millom blide vørasteinar med slitne lunnar. Til eit verslite naust, med torvtak med blomar, som endå helsar oss velkomne frå vår ungdoms sjø.

Ordforklaringar:

Åferte- røpe, openberre.

Åvrelse- vise seg. (Her; når fisken viste seg i vass-yta)

Andøve- halde ein båt i ro opp mot vinden.

Mond- tid på døgnet når fisken bit.

Framleis er det sei å få i Storfjorden. Her gjer Petter Kursetgjerde og sønene, Jostein og Arild, båten klar for ei ny fiskeykt.

Kampen for eige språk og mot engelsk i norsk kan verke som ein kamp mot overmakta. Men ein gong for ti år sidan hadde Kjetil Tandstad ei kjensle av at det skrivne ord kan ha makt. Det var då han harselerte over ein type godlukt for menn og opplevde at merket ganske raskt vart trekt tilbake frå butikkhyllene. (Artikkelen stod på trykt i Sunnmørsposten 9. juni 1991).

Lukta av land

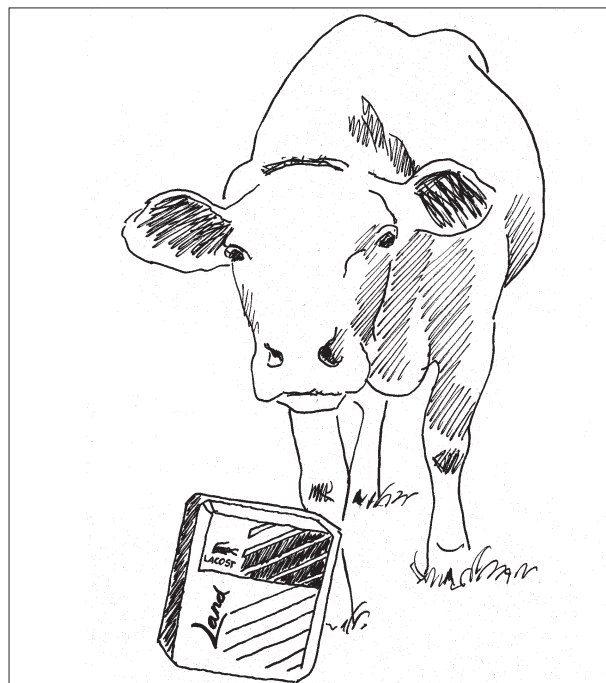
Av Kjetil Tandstad

K

ven imponerer ein eigentleg med engelsk i våre dagar, spør vi oss, etter ein biltur gjennom det mangfaldige sunnmørske kulturlandskapet. Vi har passert video-sjappa A Fun Video i Sykkylven og data-selskapet Sun Soft i Volda. Vi merker oss at alarmfirmaet Raytronic Security & Lightning brukar engelsk når dei skal lokke kundar til si dør i Brunholmsgata. Kjøper småbarnsforeldre verkeleg fleire brillebukser og kyser fordi spesialbutikken for slikt heiter Babycare i Ålesund og ikkje Storken, som i Sykkylven. Og blir ein kinesisk restaurant meir kinesisk om det står Chinese Steak-House over døra?

I løpet av det siste tiåret har det vore mest umogleg å bli klipt i eit norskspråkleg miljø. Blomsterseljarar og diskotekeigarar finn på framandspråklege namn som kundane har store vanskar med å uttale og endå vanskelegare for å forstå. Importbyråa greier ikkje lenger å finne norske namn på amerikanske filmar. Åndeleg song er ikkje lenger nynorske salmar av Støylen og Hovden, men engelskspråkleg gospel framført av ten sing-grupper som heiter Message eller Star-Sing. Pepsi Cola og Kaci Kullmann Five blir begge marknadsført i Norge under slagordet "The Choice of a new Generation." Berre rockegruppene, som for nokre få år sidan skydde morsmålet som pesten, har snudd og syng nokre gongar på norsk. Eit ferskt eksempel er gruppa Bjelleklang, som gir ut den siste plata si under det heilnorske namnet "Dæng, dæng".

Visst kan vi forstå at engelsk var fint før. Kjekke krigsheltar hadde kome heim frå England med stengun og battledress. Når sjøfolka var tilbake etter ein tur til Grimsby eller Hull, kunne dei seie "very well" til han-delsmannen og bli rekna som verdensmenn. Industripionerane sparte saman til Amerika-billett og kom heim att som overttydde misjonærar for samlebandproduksjon og effektivitet. Når dei endeleg var i gang med å produsere sine Amerika-inspirerte varer, skulle det berre mangle om dei ikkje kvitterte med å gi produkta sine amerikanske namn. I løpet av dei siste tiåra har sunnmørske møbelprodusentar brukt

om dei fleste stadnamna på eit grovstilt Amerika-kart, med Manhattan og Hollywood som dei vanlegaste.

Frå USA kom filmstjernene, jazzen og rocken, kulturen og motkulturen. Ingen var over amerikanarane, og ingen ved sida. I dag kjøper vi bilar i Taiwan og don-geribuksene frå Korea. USA har blitt eit land i verda. Ein skal vere svært gammal eller svært ung om ein finn prestisje i å pynte seg med amerikanske ord.

Nei, skal ein imponere, må ein bruke lånte fjør som berre dei få kan smykke seg med når vi skal dupere våre medmenneske. Når dagens ungar forstår handlinga i amerikanske filmar lenge før dei kan lese dei norske undertekstene, kan då nokon som helst ha håp om å gjere inntrykk med engelskspråkleg reklame?

Ja, meiner dei store reklamebyråa framleis og lokkar sine pengesterke oppdragsgivarar til å satse marknadsføringskronene på den gamle ideen om snobbeeffekten ved engelsk. Ein av gigantane i joggesko har nyleg breidd seg over to heilsider i eitt av landets dyraste annonseorgan for å fortelje at løysinga på tidsnaud, kjærleikssorg og andre livskriser er luft-puter

tidsnaud, kjærleikssorg og andre livskriser er luftputer i skosolen. Bodskapen er på engelsk. Det kunne ha vore på norsk, men kva for ein idiot er det som trur at det nyttar å kjøpe nye joggesko når kjærasten har reist og ein sit att med eit knust hjarte.

Ein skadefro innringar gjer oss merksame på at det snobbete motemerket Lacoste brukar både engelsk og fransk i ein heilsides annonse i A-magasinet, men legg til at annonsen nok vart meir norsk enn dei

hadde tenkt seg. "Capture the Spirit of Nature", lokkar annonsen, som reklamerer for eit nytt slag "eau de toilette pour homme". Saman med eit gildt fargefoto av ein nypløgd åker, viser dei ein elegant utforma flaskong med godlukt med det økologiske namnet Land.

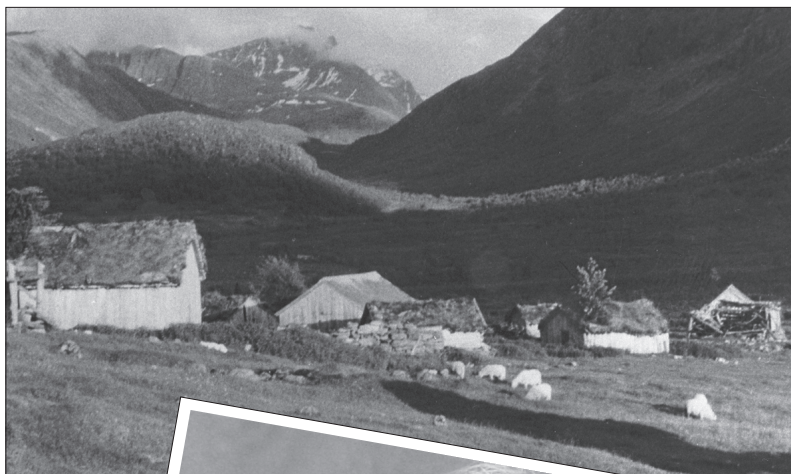
By og land, hand i hand, seier vi gjerne, men i alle fall på bygdene gir dette namnet på flytande lukstoff andre assosiasjonar. Vi som har vakse opp på gard og minnest odøren frå landkjellaren, kjenner liten trong til å fange naturens ånd med toalettvatn frå Lacoste.

Back to Madonna

av Eldar Høidal

Vi fór vide i sommar
og hamna i ein dal
bak fleire blånar
Ville sjå
korleis dei levde før
med sine
grastekte sætrehus
tidlege morgonar
og bjølletikl...

Ungane fann ikkje tonen
det var så stille på sætra
så einsamt
Dei ville heim
Der venta Madonna
eit barbieandlet
med glasblanke augo
- Enjoy Entertainment Club
...så godt
å vere heime

I femti år dreiv Karoline og Ole T. Lied Fjellseter Turisthytte. Eldrid Suorza har intervjuet dotter deira Margrethe Utgård om den første historia til turistsenteret, som framleis er ein populær møteplass sommar og vinter.

Fjellseter Turisthytte - i Ole T. Lieds eige

Av Eldrid Suorza. Basert på intervju med Margrethe Utgård, august 2001.

E

in gong i 1925 var Ole T. Lied og kona Karoline, saman med venene Ane og Petter Klock, på tur med hest og vogn gjennom Ramstaddalen til Nysetra. Dei hadde eit hyggeleg stopp på Nysetra med kaffi og kaker. Vêret var nydeleg og vatnet låg speglklart. Dei køyrde vidare mot Fjellsetra, gjennom Velledalen og til Aure. På denne turen vart familien Lied så begeistra for fjellet og Fjellsetra at dei bestemte seg for at dei neste sommar ville leige eit sel for å bu der over sommaren. Som sagt så gjort. Dei leigde sel med han Elling på Øggaren, og hadde ein fin sommar. Familien kosa seg storleg. Margrethe var den gongen sju år.

Ole T. Lied og kona Karoline.

Kven var Ole T. Lied?

Ole T. Lied var fødd i Liabygda i 1881. Han kom frå det tunet der kyrkja i Liabygda står i dag, fortel Margrethe. Dei første arbeidsåra sine dreiv han konfeksjonsverkstad på Hove i Stordal. Ca. 1910 flytta han til Sykkylven, der han bygde konfeksjonsfabrikken Fønix på Aure. Det er i denne bygningen Margrethe Utgård har butikken sin i dag. I fabrikken laga dei herreklede av alle slag. På det meste var det 40 - 50 tilsette ved fabrikken. Konfeksjonsfabrikken var i O. T. Lieds eige og drift mellom 1910 og fram til sønene Karsten og Trygve tok over i 1960. O.T. Lied var gift med Karoline, som kom i frå Vikebukt. Dei fekk fem born, Trygve f. 1914, Kirsten f. 1918, Margrethe f. 1919, Jon f. 1921 og Karsten f. 1924. I dag lever Karsten og Margrethe att av syskenflokk. Sjølv om helsa til Margrethe er

svekt, er hovudet tindrande klart. Det er tydeleg at ho var og er svært glad i Fjellseter, og at ho har gode minne derifrå.

Den første hytta

Far var ofte ute på vatnet for å fiske den sommaren. Det låg nokre gamle naust nede ved vatnet der Fjellseterhytta ligg i dag. Der låg også ein forunderleg stor moldhaug, og ovanfor der var det mykje molter. Dette er det første eg kan hugse frå Fjellseter, fortel Margrethe Utgård. Far vart svært begeistra for dette området, og det ordna seg slik at han fekk kjøpe ei stor tomt der. Dette var i 1926.

O.T. Lied fekk tilbod frå Helge Stave om å kjøpe ei gamal stove som stod borte på Stave. Eg hugsar godt at vi var på Stave for å sjå på denne stova. Far eigde ein liten Ford med registreringsskilt T- 20. Han køyrde ikkje bil sjølv, men Fridtjof Fredriksen var kontormann hos O.T. Lied i denne tida, og han var sjåfør. Han kom og sa til meg at eg skulle få vere med for å sjå på gamlehuset på Stave. Det enda med at far kjøpte huset, og det vart teke ned og frakta fram på fjellet. Stova, kjøkkenet, koven og lillegangen vart sett opp att der framme.

Tomta vart utgreven av ungdomar frå Velledalen. Dette var visst ein stad der dei kokte tjøre før i tida. Under gravearbeidet fann dei også ei gamal øks, så Margrethe trur det må ha vore ein gamal stad for La-folket. Det fyrste året var dette ei privat hytte, men det vart snart bestemt at ein skulle bygge på for å kunne ta imot gjester.

Frå privat hytte til turisthytte

Mor var hotellvan. Ho hadde arbeidd hos Søstrene Holm i Molde, så ho drøymde nok om å få drive noko for seg sjølv. Det vart bygt eit tilbygg til gamlestova. Dette vart snart for lite, for det var mange gjester som kom til Fjellseter Turisthytte, som staden vart kalla. Far ville bygge på ei ny fløy, og snart stod enda eit tilbygg klart. På veggen på mellombygget står årstalet 1927.

Fjellseter tok seg godt ut. Bygget låg vakkert til ved Nysetervatnet. På midtbygget flagra ein kvit vimpel med "Fjellseter" i blå skrift. Lenger oppe stod flagg-

Prospektkort av Fjellseter Turisthytte. (Foto: P.P. Lyshol)

stonga. Far var svært nøye med at flagget skulle opp tid-leg om søndagsmorgonen. Nede ved vatnet vart det bygt naust, og dei tre "Fjellseterbåtane" var kvite med blå striper. Desse var til utlån for gjester og andre, og vart mykje nytta. Det vart også bygt ein garasje, som låg lenger oppe.

Det var om lag ti gjesterom på Fjellseter Turisthytte; fire rom i den eine fløya og fem - seks i den andre. På loftet budde familien, betjening og sjåførar. I spisesalen kunne ein dekke til 29 gjester, og i periodar kunne der vere så mange at dei måtte ha fleire bordhald. Gjestene hadde som oftast full pensjon. Ein hadde også kiosk der ein selde snop og brus.

Matstell

Det vart servert frukost frå kl. 08.00, seinare var det middag, ettermiddagskaffi og kveldsmat. Det var alltid heimelaga mat. Mor laga all mat, og baka alle brød. Dersom det var mange gjester som kom umelde, kunne det vere stritt. Kanutte på Øggaren fortalde meg ein gong at ho ofte hjelpte mor i eit knipetak. Sjåførane køyrde med bil ned til Drotninghaug for å låne både brød og fløyte. Men seinare, då vegen over Stranda-fjellet vart opna, fekk dei kjøpe fløyten frå meieriet der.

Det var mykje fisk på menyen. Fersk krede frå Nysetervatnet var svært attraktivt, og den gongen var der mykje fisk. Sjølv sagt vart det plukka mykje bær i skogen, både blåbær, tyttebær og molter. Margrethe hugsar at det året dei bygde den siste fløya på Fjellseter, var Åsta Solberg og Nilla Grebstad der for å koke til karane i byggjeperioden. Då var det så mykje bær at dei plukka tyttebær heilt fram til jul. Aldri, korkje før enn sidan, kan ho hugse at det var så mykje bær i skogen. Mjølka kjøpte dei på sætra, den og fløyten vart ofte oppbevart i ei oppkome. Det var utruleg korleis maten kunne halde seg i den iskalde oppkoma. Seinare kjøpte far ei iskasse. Det var ei kasse eller ei stor kiste, kledd med sink e.l. innvendig, så var det

jord imellom og tre utanpå. Vi kjøpte is frå ishuset i Tusvika, noko som vi ungane frakta over med båt til Aure. Isen kunne ein få kjøpe i sekker eller i store blokker som vart lagt i iskassa, og i denne oppbevarte vi laks og fløyte. Iskassa var til veldig god hjelp.

Vatn og klevask

Der var mykje aktivitet på stølane. Setrejentene tok gjerne i eit tak i arbeidet på Fjellseter. Måndagane var dei stundom med for å vaske klede og gjere det klart til å ta imot nye gjester. I tillegg til mor, arbeidde som regel to - tre jenter fast ved Fjellseter i sesongen.

Kleda vart vaska i vaskekjellaren, der det var oppmura ein stor omn med ei jerngryte. Som oftast var der rikeleg med vatn frå eigen brønn. Det hende seg at brønnen vart tom, men det var svært sjeldan. Margrethe hugsar spesielt ein sommar med svært mykje varme og tørke. Ei helg då der var mange gjester, gjekk dei tomme for vatn. Det vart eit slit. Då måtte dei bere vatn frå grova utanfor Fjellseter og vaske klede i vatnet. Så kom det eit kraftig torever med mykje regn, og brønnen vart fylt med vatn.

Kven var gjestar?

I trettiåra var der mange gjester frå Ålesund, men også mange frå Langevåg. Dei tente godt på fabrikk-drift i Langevåg på den tida. Elles var det gjester frå heile landet, også frå andre land. Eg hugsar også at vi hadde celebre gjester på besøk. Nicolai Grevstad var på heimebesøk frå Amerika. Dr. Aurdal var til stades for å ta vare på den kjende gjesten. Elles var banksjef Eidem alltid viss og velvillig til å stille opp dersom det var spesielle gjester som ein trudde trong særleg merksemd. Nicolai Grevstad var ein enkel person å vere saman med. Han snakka norsk, og det var ingen problem med kommunikasjonen.

Vi hadde ofte stamgjester på besøk, særleg i august. Dei kunne bu der frå ei til fleire veker. Gjestene var aktive både med turgåing og fiske. Eg brukte ofte å gå saman med dei i marka og vi vart godt kjende med familiane som var der. Det var kjekt når dei kom. Gullsmed Thoresen og sorenskrivar Hagen var faste gjestar, likeså familiane Nilsen og Kongshaug frå Ålesund. Særleg budde fru Flatmark og borna på Fjellseter. Familien bygde seinare hytte på Fjellseter, og er der no i fjerde generasjon.

Då far min fylte 60 år, fann gjestene på at dei skulle kjøpe ski til han og lære han å gå på ski. Det kunne han nemleg ikkje frå før. Han kjøpte seg beksaumsko og jammen begynte han ikkje å gå på ski saman med oss.

Rundt 1933 laga den lokale turistforeninga ein flott brosjyre med fine bilete og tekst både på engelsk og norsk.

Eg hugsar også andre gjester som brukte å vere der kvart år. Doktoren på Stranda hadde årleg helseundersøking av skuleungane i Fausa. Når han skulle dit, brukte han å

be med seg naboane sine til middag på Fjellseter. Han ringde og bestilte ørret. Det kunne mor ikkje alltid love, men middag skulle det nok bli. Nei, det var ørret han ville ha. Bror min vart send på vatnet for å fiske, og han kom alltid tilbake med blodfersk krede. Mor mi var flink å lage mat, og ved slike middagar kom kokkekunsten fram. Ved spesielle høve laga ho ein deilig fromasj som eg aldri gløymmer. Eg brukte å vere med far min på kontoret då eg var ung, men når det var doktormiddag, tok eg meg fri, for doktoren var raus med drikkepengane.

Folk frå heile landet var gjester ved Fjellseter, ja, det hende og at utlendingar fann vegen dit. Rundt 1933 laga den lokale turistforeninga ein flott brosjyre med fine bilete og tekst både på engelsk og norsk. Andre overnattingsplassar i Sykkylven som Dalseth Gjestegiveri i Straumgjerde, Vinjes Gjestegiveri og Sykkylven Hotell på Aure samarbeidde om denne brosjyren. Turistforeninga var aktiv på sin måte, ja kanskje like aktiv som i dag, meiner Margrethe.

Telefonline

O.T. Lied var svært interessert i å få til god kommunikasjon til og frå Fjellseter. Allereie i 1929/-30 fekk han, saman med oppsitjarane på Lade og Drotninghaug, bygt privat telefonline frå Brudevold til Fjellseter.

For at gjestene skulle finne fram til Sykkylven og Fjellseter, var det sjølvsagt naudsynt med veg. O.T. Lied var svært interessert i å få til eit godt kommunikasjons-samband til både Ålesund og vidare til Stranda. Han kan nok kallast ein føregangsmann på dette området,

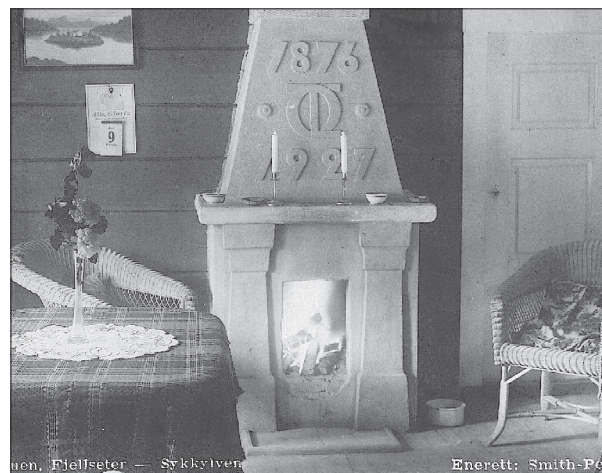
og hadde ein finger med i mykje av det som hende på dette feltet. Saman med dr. Aurdal funderte han på korleis rutesambandet til Ålesund kunne betrast. Vegen på Emblem var i svært dårleg tilstand, slik at denne måtte utbetrast før ei ferje eventuelt kunne setjast inn over Storfjorden. Saman med Ole Bigton og Tore Magerholm var O.T. Lied av stad for å sjå om det var mogleg å byggje ferjeleie på Magerholm. Vegen vart utbetra, og i 1931 kjøpte dr. Aurdal den første ferja, Råna, som vart sett inn i rute mellom Magerholm og Ørsneset. O. T. Lied var med i styret for Magerholm Kailag. I 1937 bygde Sykkylven Kailag ferjeleie på Aure og i 1938 vart vegen over Strandafjellet opna. Med ferje og ny veg til Stranda vart det eit heilt nytt liv i bygda.

Lied arbeidde også trufast for å betre bussrutesambandet til og frå Sykkylven. Han var med i det første styret til Stranda og Sykkylven Billag, som vart skipa i 1938.

Ny veg til Fjellseter

Før vegen over Strandafjellet var ferdig, fann O. T. Lied på at han ville utbetre vegen til Fjellseter. Det vart bygt ny veg frå skiftet og fram på høgda, i den traseen som vegen har i dag. Dette var truleg i 1934. O. T. Lied fekk bygt og dreiv denne vegen til kommunen tok over vegen seinare. Det gjekk elles fast bussrute til Fausa. Mange var fast busette i Fausadalen i den tida, gjester skulle til Turisthytta, og mjølka skulle hentast frå stølane, der det var aktiv drift.

I 1948/-49 vart det bygt kraftline mellom Drotninghaug og Fjellseter. O. T. Lied var nok ei sterk drivkraft også bak denne lina. Han kjøpte eigen transformator. Per Arne Aursnes fortel at dette var den aller første transformatoren som forløparen til Møre Trafo laga. Kraftlina var i privat eige og drift heilt fram til Jon Lied selde Fjellseter i 1972. Då tok Sykkylven

Interiør frå Fjellseter Turisthytte

kraftverk

Frå venstre:
Ola Bigtbon, Spjelkavik,
Karl Brudevold, Sykkylven, Johan
Eidem, Sykkylven, Østrem, Emblem
og Ole T. Lied, Sykkylven.

over drifta av lina. I samband med opninga av kraftlina, var det stor fest på Fjellseter, fortel Margrethe. Emdal i Straumgjerde, skreiv ein artig song om far min i dette høvet.

Vinterdrift

Fjellseter Turisthytte var også open i påska. Som oftast var det dei same gjestene som fann vegen dit om vinteren som om sommaren. Lied hadde fått bygt ein hoppbakke i Tudalen. Der var det ofte konkurransar i både hopp og kombinert. "Fjellseterpokalen" vart oppretta av O. T. Lied, og det var ein gjev trofé å vinne i denne tida. Han kjøpte også ein beltebil som kunne bringe både proviant og gjester til og frå Fjellseter.

På femtitalet byrja det å kome skitrekking i Norge. Ole T. Lied var svært interessert i å få byggje eit slikt på Fjellseter. Han var av stad til Austlandet for å sjå på eit skitrekking som var bygt der. Etterpå kalla han saman idrettsungdom frå bygda til samtalar for å vekke interessa for eit slikt tiltak. Andre tok utfordringa, men fyrst i byrjinga av 70-talet vart desse ideane realiserte.

Lied var både ein optimistisk og entusiastisk turist-hyttevert. Det vert fortalt at når gjestene ringde og bestilte plass, ville dei gjerne vite om der var snø. Nei, sa Lied, ikkje enno, men det ordnar seg nok skal du sjå.

Krigstida

- Livet på Fjellseter under krigen var noko for seg sjølv. Far klarte å skaffe mat til drifta, fortel Margrethe. Han dreiv konfeksjonsfabrikk på Aure, og då krigen kom, hadde han opparbeidd eit stort lager. Slik fekk han byte til seg varer til Fjellseter. Der var drift under heile krigen, og mykje folk fann vegen dit. Laurdagskveldane var der fullt av folk og syklar. Han Oldus på banken spelte trekkspele, og vi dansa i garasjen ved vegen. Når musikken dovna og spelemannen vart trøyt, skrang-

la gjestene saman pengar slik at han kunne spele meir. Ingen ville gå heim. Det kunne til og med ringje folk heilt utanfrå øyane for å høyre om det var musikk og dans på Fjellseter. Far hadde også kjøpt grammofon og mange plater, for å ha underhaldning for gjestene. Det var ikkje så mange hytter i området, men det var folksamt på stølane.

Etter krigen vart mor mi sjuk og måtte slutte. Dei leigde då ut til Karen f. Drabløs og Egil Skåre, som dreiv Fjellseter i eit par år rundt 1947. Eg kan hugse at medan dei dreiv Fjellseter Turisthytte, kom mange utanlandske journalistar til Ålesund. Dei skulle vidare til Stranda, men det var planlagt eit lite kaffistopp på Fjellseter. Det var ein nydeleg sommardag, og alle

samla seg nede ved vatnet. Der vart dei verande heile natta, for ingen av dei hadde tidlegare opplevd ei slik lys sommarnatt. I referatet i avisa til "Nordmannsforbundet" stod det etterpå at "ingen visste då at dei hadde turens høgdepunkt til gode, nemleg Fjellseter". Dette var god reklame.

Etter familien Skåre tok sonen til O. T. Lied, Jon Lied, over drifta av Fjellseter Turisthytte. Jon hadde gått hotellskule, og ynskte å drive Fjellseter vidare. Han dreiv som før i femtiåra, men utover på sekstitalet vart det tyngre å drive. Turisthytta var umoderne og gjestene kom etter kvart bort. I 1972 selde han Fjellseter Turisthytte til Misjonsungdomslaget, som har stått for drifta seinare. Ein epoke i familien Lieds historie var over.

Heldigvis for alle som er glade i Fjellseter, er det framleis drift i den tradisjonsrike bygningen som ligg så vakkert til ved Nysetervatnet.

(Andre informantar: Arnold Weiberg-Aurdal, Sigmund Nakkeberg, Per Arne Aursnes.)

Då skulen hadde fire lærarar og skulen flytte frå gard til gard

Over tettaste Auregrensa, ved foten av fjellet, ligg heimen til læraren Petter Amundsen Aure. Petter vart 81 år den 4. mars i år. Det er vel få i Sykkylven som ikkje kjenner denne mannen, som med si høgreste haldning enno gjeng sine turar og er frisk og arbeidsfør. Og mange er ogso dei som hev hatt han til lærar i den gamle skulen. Endå det er lang tid sidan han slutta skulearbeidet, hev han skuledagane enno i friskt minne og likar å fortelje om gamletida. Han hev og vore nytta mykje i bygda elles, i likningsstellet, i heradsstyret, som revisor og som kasserar i Sykkylven sparebank i over 30 år.

Petter var fødd Aure i 1856. Faren, Amund Karlsen Aure, var ogso lærar og hadde arbeid i Vaks-vika. Han, i saman med den kjende Lars Petter Grebstad, fekk si utdanning hjå Lars Strøm (på Haukåsen i Ørskog), som var bror til gamleklokkaren i Sykkylven, Karl Grebstad. Etter at presten Krabbe hadde gitt dei sitt vitnemål, fekk dei soleis lærararbeid. Lars Petter Grebstad fekk skulearbeidet etter klokkar Karl Grebstad i Aure og Aurdal krinsar. "Tøsten" Grebstad hadde hatt denne posten før. Ja, han, saman med Åmund Velle, hadde truleg lærararbeidet for heile Sykkylven.

Det var i desse dagar umgangsskule, ei tid på kvar gard heile krinsen rundt. Petter gjekk sjølv på skule heile si tid med Johan Grebstad, som var ein utifrå flink lærar. Borna på Aure måtte då gå til Aursnes, Fauske, Åsen eller Høgreset på skule. Det var ikkje mange undervisningsrådene den tida, fortel han. Læraren bar med seg alt i ei "bumba" (lita kiste) der gjerne riset hadde sin visse plass. Når skulen soleis kom til gards, bar det til å rydje ut or stova og få bord på plass (baksterbord). Det var soleis ikkje alltid høvelege rom på kvar gard, og når dertil sume av husfolket heldt til der på same tid, var det alt anna enn "kyrkjestelt" i skuletimane.

Eit framskritt vart det, då presten Stubb dreiv gjennom at stovene skulle ha ein viss storleik for å nyttast til skulebruk. Dei måtte og ha glas på to sider. Dei viktugaste læreemna var då religion, lesing, skriving og rekning. I skriving var det mest enkle ord. Berre lite samansette. I lesing nytta ein og stavetabellar, og dei

flinkaste måtte lære dei minste, med andre skreiv eller rekna.

Bispevisitas med yverhøyring

Petter Amundsen vart tilsett som lærar i Blindheim, Tandstad og Riksheim i 1876. Han hadde gått seminaret i Tromsø, saman med Petter Larsen Grebstad, som seinare drukna ved Aure. Det var læraren Arne Grønningsæter som hadde hatt denne posten før. Han var og kjend som ein flink lærar og hadde mykje interesse for song. Det vert fortalt at han var den fyrste som let folk få høyre fleirstemt song av skuleborna ein gong han møtte i Ørskogkyrkja med dei på bispevisitas. Då Petter Amundsen vart lærar, vart det i Sykkylven i alt 4 lærarar. Johan Grebstad hadde sin post på Aure og Aurdal. På Sørstranda var klokkaren då, Karl M. Habostad, Ekornes, og i Velledalen Severin Karlsen Brudevold, læraren etter Martinus Gulikson Velle.

Det fyrste skulehuset vart bygt på Blindheim i 1872. På Aure fekk ein skulehus fyrst eit par år seinare. Dei store klassane på 30 - 36 elevar fekk det no romlegare og slapp uroa i daglegstova, der huslyden styrde og ståka. I Blindheim, Tandstad og Riksheim krinsar var det då til saman 36 viker skule, 12 viker i kvar krins. Um lærarløna fortel Amundsen at ho var 8 kr. vika, med seinare 2 kr. i tillegg frå staten.

Lærarane budde på gardane og fekk maten hjå husfolka. Stellet og maten var ikkje alltid på det beste gardane rundt. Men læraren måtte då taka til takke so som det høvde med det. Den interesserte skulemannen, presten Stubb, fekk ogso her reform istand til beste for læraren med di han skulde halda seg sjølv med maten mot ei kostgodtgjersla på kr. 3.60 for vika. Dette tykte folk var harde utloger (utgifter). I denne tida fekk ogso landkunna og saga sin plass i fagkrinsen. Jensens lesebok vart nytta både til lesing og saga. Folk såg med uvilje til dei tvo nye faga som dei meinte var heilt unyttige. Ja, uviljen merkast ofte berre ein bad um ein spikar til å henge for kartet i stova.

I rekning nytta borna sine steintavler, men hadde trykte forskriftsbøker i skriving. Song hadde sine 2 timar for vika (jfr. no berre 1 time).

Ein kravde ikkje lite av borna den tida heller.

Petter Amundsen Aure f. 1856 og kona Karen Marie f. Tjønes.
Biletet er utlånt av Astrid Julianne Aurdal Hausvik.

Heimeleksene måtte lærast ordrett: det kravde både presten og folket. Husfolket, som arbeidde med sitt i stova, hørde på svara som borna gav og la nøgje merke til ordlyden. Petter Amundsen fortel at då han freista med meir frie svar frå borna si side, fekk han tiltale for det.

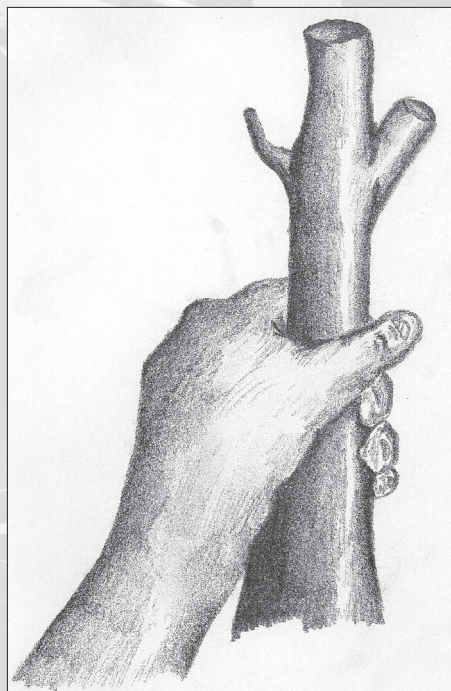
Skuledirektøren vitja bygda tidare då enn no, jamnast 2 gongar for året, og jamnast kom han uventande. Det gjaldt då for den som fyrst fekk vite um han å få sendt bod til dei andre lærarane i bygda. Det kunde vere godt å få bu seg noko, vonleg!

Største høgtida var det vel med bispevisitas. Lærarane måtte møte med sine born over 12 år på kyrkjegolviet til yverhøyring. Dette var då ei prøve både for born og lærar. Ein halv time før preika fekk læraren oppgåva hjå bispen kva han skulle spyrja borna um. Bispen var ofte nøgjen med spursmåla. Læraren måtte ikkje spyrja slik at svaret vart ja- eller nei-svar, men meir i full setning. Ein viss avstand måtte ein stå frå barnet, og svaret skulle høyrast over heile kyrkja. Borna var truleg meir frie av seg då enn no, so folket fekk greida på kva dei kunde og ikkje.

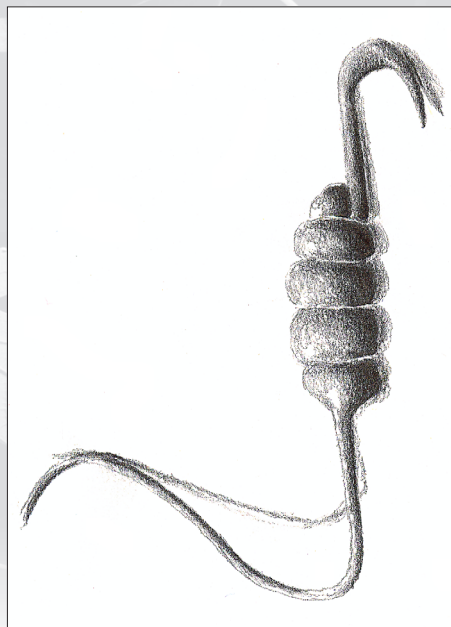
Um samarbeid millom heim og skule

Det kan vel segjast um den gamle skulen, at han og heimen ofte var meir i kontakt med ein annan enn no dei er. Um utviklinga i vår tid hev skapt ein skule som ikkje toler samanlikning med den gamle, so vantar han mange stader dette viktuge samarbeidet.

Faren tok barnet til seg og lærde det stava, og borna vart strengt tilhaldne til å læra sine lekser, både i vika og um sundagen. Mange kunde og katekisma si før dei tok til på skulen. Petter Amundsen fortel um den flinkaste guten han hadde i skulen, Ole Strøm (no overlærer i Oslo). Han kunde både bibelsoga og katekisma då han kom på skulen. Det var dette gode samarbeidet og den nære kontakt millom desse to senter: heim og skule, som gjorde at borna ogso då fekk noko å byggja livet på, og til å utvikla seg vidare.

Illustrasjonar ved
Caroline Urke,
(til venstre) og
Ragnhild Østrem
(nederst)
som bae går på
Sykkylven
vidaregåande skule,
klasse 2 FOA
(formgjeving).

Ein realistisk tusenkunstnar med røter i Sykkylven var Birger Tusvik (1917-1981).
Sonen Sverre har skrive eit uhøgtidleg portrett av den mangfaldige faren, som forlet Sykkylven i ung alder.

Birger Tusvik - ein realistisk tusenkunstnar

Av Sverre Tusvik

Etter 17 år som lektor på gymnas og real-skule i Høyanger og like mange år på gymnas og ungdomsskule i Sandefjord, hadde Birger Tusvik, fornøgd og for-tent, førtidspensjonert seg i 1979. Han ville no bruke det meste av døgnet på det han til då hadde bedrive i fritida: male, teikne, modellere, hogge i stein, skjere i tre, gravere i sink og koppar, arbeide med tresnitt, etsingar eller andre grafiske teknikkar, lage akvarell, snekre, fiske, dyrke grønsaker, spele hardingfele, leike, reise, legge og drikke vin.

Han ville altså gjere meir av alt det han tidlegare hadde gjort, men samtidig som han framleis spreidde seg over dei mest uventa område, ville han reindyrke nokre av teknikane eller kunstartane. Og anten det var med oljemaleri, steinhogging av skulpturar i grannitt, sveising av smjernsskulpturar eller modellering, så var han som 60-åring godt i gang med å konsentrere seg. Denne aktive pensjonisttilværelsen fekk han nyte i 1 år, før han døydd 13. mars 1981, etter det alle trudde skulle vere ein ukomplisert brokkoperasjon.

Mor vår, Sigrid, og vi fire barna, Eldri, Marit, Kjell og underteikna, kunne kanskje prosedert og fått ei økonomisk erstatning, men om det nok kunne seiast mangt om måten han døydd på, har vi trøysta oss med at det var for ein bagatell å rekne i forhold til det livet han hadde fått leve og kva han hadde skapt - for andre og for seg sjølv.

Det er dette livet eg er beden om å skissere, og ein må tilgi at mitt miniportrett blir farga av selektive minne frå barndom og oppvekst. Mange av desse barn-domsminna knyter seg då nettopp til sommarferiar i Tusvika og Sykkylven, dit familien i nærare 20 år drog i delar av skuleferien.

Tusvika

Birger Tusvik, var fødd i 1917, som yngst av åtte søsken i Nygarden i Tusvika. Mora, Oline Blakstad (1876-1958), kom frå Jo-garden på Blakstad, mens faren

Birger Tusvik (1917 - 1981) tusenkunstnar med røter i Sykkylven.

(Karl) Johan Hjorthol (1862-1942), kom frå Velledalen.

Bestefar til Johan var Lars Petter Hjorthol (1803-1884), kjend som spelemann under namnet Gamle-Hjortdalen. Johan gifte seg første gong i 1891 med Marie Gjørund (1871-1896), som ervde halve Tusvik-garden, og som skikken då ofte var, tok Johan namnet etter garden han flytta til. Med Marie hadde han dot-tera Anna (f. 1892), i andre ekteskapet kom der etter kvart heile sju born: Marie, Bjarne, Knut, Åsta, Harald, John og Birger.

Der var sterke familieband i Tusvik-slekta og med unntak av Anna, som drog til Amerika som 17-åring og John - som etter møbelsnekkarutdanning busette seg på Feda og som er den siste gjenlevande i søskenflok-ken, vart alle buande i Sykkylven.

Far deira hadde ein vinter gått på snekkarskule i Holmøyane i Hornindal, han var ein dugande byg-ningssnikkar som sette opp fleire hus både på eigen gard og elles i bygda. Borna hadde nok arva hans handlag, arbeidsiver og kreativitet, døtrene med ulikt handarbeid og sønene når dei på heimegarden og andre stader bygde hus, snekra eller tenkte ut ulike mekaniske forbetringar på motorar og reiskapar. Alle hjelte til på garden, som etter kvart vart større ved nyridding, i tillegg var Johan ein av dei som alt kring

Terracottafigur av Sigrid, modellert i 1957.

1900 byrja levere is i Ålesund, mest frå eigen isdam. Isfrakta heldt familien fram med til utpå 1960-talet. Til det bruk hadde dei to skøyter, som i mange år låg oppankra i hamna inne på Tusvika. Båtane vart nytta til ulike frakter og fungerte også som kyrkje-, bryllaups- og stemnebåtar.

Til Voss

Inntektene frå isbruket var eit viktig bidrag til gardsdrifta, og i 1933 vart det bestemt at dei hadde råd til å sende Birger til landsgymnaset på Voss. Der gikk han først på norrønlina, så på reallinja. Han var med i fleire lag i det aktive gymnasmiljøet, men gjorde seg mest bemerkta med å lage karikaturteikningar av lærarar og medelevar. Ein av dei han delte hybel med første året, var Alfred Hauge, som seinare vart forfattar, men viktigare var det at det var på Voss han møtte henne som han skulle kome til å dele både bord og seng med resten av livet, Sigrid Finne (f. 1918). Ho var elev ved Voss Folkehøgskole, som då som no låg på nabogarden til Finne. På ein av dei opne elevkveldane på folkehøgskulen irriterte ho seg over at det bak i salen var slik uro rundt ein svarthåra gymnasiast. Sin uvane tru sat Birger og teikna karikaturar av foredragshaldarane, men nokre møte og hytteturar seinare hadde ho oppdaga at der også var andre og meir seriøse sider ved sunnmørguten. Snøgt skulle ho sjølv bli ein av dei mest brukte modellane hans, men då var det ikkje nett snakk om karikaturar.

Til Oslo og Sverige

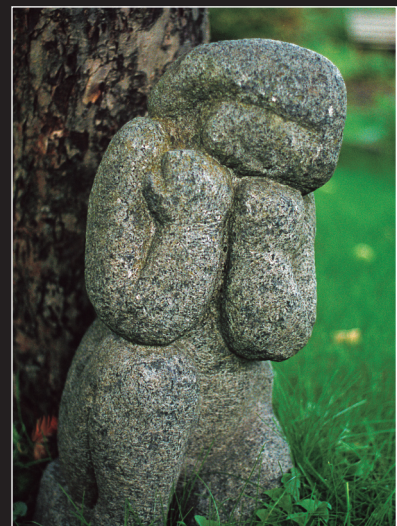
Etter realartium i 1937 drog han til Oslo og byrja på medisinstudiet, men hoppa av etter to semester. Han drømde om å kome inn på Kunstakademiet i Oslo, søkte seg til ein kunst- og reklameskule i Tyskland, men den politiske utviklinga der gjorde at han i staden byrja å studere realfag på Blindern. Våren 1943 var han blitt cand. mag. med fysikk, geografi og kjemi i fagkrinsen. Han var byrja på hovudfag i fysikk då tyskarane hausten 1943 gikk til aksjon mot studentane. Både Sigrid og Birger hadde vore aktive i ulike motstandsgrupper i Oslo, dei gikk i dekning før dei i november kvar for seg fekk hjelp til å flykte til Sverige. Dei kom til Lund, der Birger skulle halde fram med fysikkstudiet.

Den norske kolonien i Lund var takksame for å vere i tryggleik, men ved sjølvsyn erfarte dei kor skeiv den svenske nøytraliteten arta seg i praksis. Om nettene gikk tyske troppetransporttog gjennom Skåne, samtidig som svensk luftfartsartilleri vart retta mot allierte fly. Og nordmennene kunne også registrere at der på somme svenske sjukeheimar og rekonvalesensheimar, var eit påfallande stort innslag av tyske offiserar.

Paradoksalt nok skulle lagnaden føre til at Sigrid og Birger i mai 1944 sjølve vart beordra til ein slik sjukeheim. Vejbystrand Viloheim, ligg vakkert til ovanfor sanddynene ved Skälderviken i Skåne og vinteren 1943/44 var det blitt fylt med 53 norske polioramma barn i alderen 1- til 14 år. For at dei skulle få best medisinsk behandling, godkjente tyskarane at ungane vart sende til Sverige. Ingen kunne vite at det skulle gå meir enn to år før desse borna skulle sjå foreldra sine att, men okkupasjonsmakta inngikk avtale om at dei som var i skolepliktig alder, skulle få undervisning av norske lærarar. Og frå 1. mai 1944 til freden braut laus i 1945 var dette norske flyktningeparet godkjent av tyske, norske og svenske organ som lærarar og "reserveforeldre". Når eg går såpass detaljert inn på denne Sverige-perioden, er det ikkje for egosentrisk å få fram at dei fekk det første av sine eigne fire barn der i Skåne, men meir fordi dette særeigne institusjonslivet, med poliolamma ungar som kunne skjemte om sine sår, tidvis fekk Sigrid og Birger til å gløyme dramatiske detaljar frå tida i dekning og flukta over grensa, då det kasta dei inn i roller som for alltid sette ein målestokk som gjorde mangt anna til bagatellar.

Til Høyanger

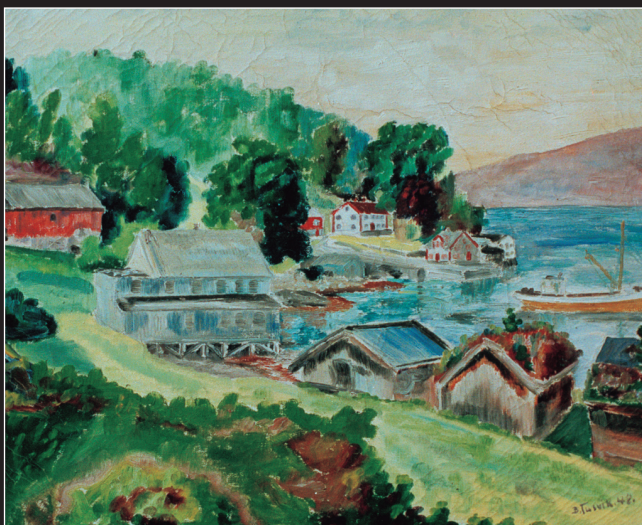
I fredsrus og med eit nyfødt barn la Birger hovudfaget på hylla og byrja hausten 1945 å undervise på Høy-

Over:
Kvinnefigur i såkalla larvikitt, ein
mørk granitt, ferdighoggen i 1974.

Til venstre:
Leirfigur på kavaletten, frå 1961.

Under:
Birger Tusvik i arbeid..

Hamna i Tusvika, med ein av båtane oppankra.
Oljemaleri 1948.

Nokre av skulpturane på separatutstillinga i Sandefjord 1979.

Over: Skulpturar i kleberstein og terracotta. 1972-75.

Til venstre: Sigrid ammar Kjell. Oljemaleri 1946

anger gymnas. Etter at det vart nedlagt i 1952, underviste han på Høyanger realskule til 1962. I tillegg til realfaga, fekk han også ansvaret for teikning og sløyd, ikkje fordi han hadde formell utdanning i desse faga, men fordi "alle" visste at han her hadde eit uvanleg talent.

Både i Oslo og i Sverige laga Birger nye teikningar og oljemaleri. Heile tida veksla motiva mellom landskap, figurmaleri og akter, og ikkje få av landskapsmotiva var først henta frå Sunnmøre. Under studieåra under krigen gikk han også inn i eit samarbeid med yngstebroren John. John hadde dreiebenk der han svarva fat og trebollar. Desse sende han til Birger i Oslo, som seriedekorerte desse souvenirane med meir eller mindre sykkylvsinspirerte oljemåleri.

Han valde seg også motiv frå Voss og Høyanger, og til å byrje med var maleria prega av dei regntunge og mørke fjellsidene i aluminumsbyen. Seinare vart dei opnare og lysare, med spektakulære solnedgangar og meir stiliserte fjord- og fjellformasjonar, der fargar og flater dominerte på ein måte som braut med det snevert realistiske. Etter to år i Høyanger hadde han si første separatutstilling, med akvarellar, kolteikningar, fleire landskapsmåleri, men også somme portrett og stilleben. Sidan folk hadde sett at han også lagde skulpturar i tre og terracotta, fekk han i 1946 i oppdrag å lage bronserelieffmonumentet over dei falne i Høyanger. Det vart reist i 1947 og står i ein park i Storgata, eit stykke ovanfor dampskipskaia. Seinare vart han også beden om å teikne den nye fana til Skulemusikken i Høyanger, og til revylivet som utfalda seg i ungdomslaget, vart han beden om å male bakgrunnsteppe eller andre spektakulære kulisser.

Det hende også at han malte eller modellerte portrett på oppdrag, men oftast var det slik at folk valde av det han hadde på lager når dei skulle spleise til ei bryllupsgåve eller til ein jubileumspresang. Såleis er der få av oss i den næraste familien som har mange maleri med motiv frå Vestlandet, då mange av dei finaste landskapsmaleria hans frå Høyangertida anten vart selde eller han sjølv gav dei bort i gåve til venner og kjenningar. Dette gjeld også mange av motiva frå Voss og Sunnmøre, slik at vi stundom i ei stove i Bærum eller Oslo kan nikke gjenkjennande til Straumshornet, Skopshornet, fjellrekkjer i Velledalen eller utsyn mot Hjørundfjorden, ei kvern, eit sommarfjøs eller eit torvtekt hus frå Hatlemark.

På 1950-talet hadde han ny separatutstilling i Høyanger, dominert av oljemåleri, men med fleire innslag av kol-, tusj- og feittstift-teikningar, og med fleire skulpturar i terracotta. Fleire motiv vart også hamra ut

i aluminum, og i 1963 kjøpte direksjonen i sveitsiske Alusuisse i Genève inn ein større skulptur, men planen om å bruke den som prototyp for avstøyping vart aldri realisert, og skulpturen er blitt ståande på direksjonsrommet.

Han disponerte sløydssalen på kveldstid og det var kjærkome for ein nevenyttig og flittig sunnmøring som korkje hadde plass eller økonomi til høvelbenk heime. På yrkesskulen sveisa han ramme til telt på taket av Chevroleten, og mens han først var i gang med å sy sjølve teltet, rynka han også saman skjørt til døtrene. I sløydskjellaren lagde han alle møblar til eigen heim, salongbord, spisestuemøblement, lenestolar, divanar, sofaer, skrivebord, lampar, avanserte radiokabinett, i bjørk, eik, teak eller furu. Skapdører vart utstyrte med relieff, og somme av desse trerelieffa vart malte. Arbeidet med trerelieff tok han oppatt mot slutten av livet, og då mest i furuplank frå Skjåk som han seinare bearbeidde med ein spesiell sviteknikk. Etter at Sykkylven kyrkje vart nybygd, skjenka mor vår ein slik relieff-suite, til kyrkja, og denne "Livsfrisa" heng på eine vegg i sakristiet.

Nokre av dei tidlege relieffa var med på siste utstillinga hans i Høyanger, og når dei var lagde av ei spesiell sementblanding, hadde det ei typisk forhistorie: Den gamle folkeskulen i Høyanger hadde ein symmetrisk fasade mot skuleplassen, og over dei to inngangane var der balkong. Den eine balkongen vart berre brukt når lærarane skulle halde tale 17. mai, men i mange år mangla den stukkaturen som pryda den andre balkongen. Om ikkje Tusviken som var så kunstnerisk kunne lage ein kopi? Jo, dersom kommunen ville koste kyllingnetting til armering og spesialsement, skulle han prøve, men då ingen av kommunens eigne murarar hadde spesielle murskeier, lagde han reiskapen sjølv. Stukkaturen kom på plass natt til den 17. og vart høgtideleg avduka. Honorar vart der aldri snakk om, men han fekk behalde den sementen som vart til overs og av denne laga han så i dei følgjande maikveldane nokre relieff, bl.a. med motiv frå den klassiske greske myten om Daphnis og Cloë, som ein pendant til fleire oljemaleri over same tema.

"Rugg på ein stein mens du kviler."

Dette å utnytte tida, ikkje kaste eller la noko gå til spille, hadde han i blodet. No er neppe dette eineståande for hans søskenflokk, og kanskje er det meir eit tidstypisk trekk enn eit spesielt kjenneteikn ved det sunnmørske lynnet? Det er i alle høve eit vitnemål om eit samfunn som i dag kan tykkjest fjernt, men som minner oss om at Norge i mellomkrigstida var eitt av

Skulpturar i teak, terracotta, lerk og jarn. Ca. 1972-78.

dei fattigaste landa i Europa. Sunnmøringar er heller ikkje åleine om å vere flittige og opplærte til å utnytte alle ledige stunder, men det var både med skjemt og alvor han hermdet etter sin eigen far når han innprenta oss barnelærdomen han sjølv hadde fått: Rugg på ein stein mens du kviler!

Elles vart det bokstaveleg talt nok steinar å ruggje på då han i 1952 bygde hytte på Kyrkjebø. Treverk kom ikkje på tale i ei etterkrigstid med kvotar og byggeløyve, men rullestein var det nok av ved Sognefjorden og hytta vart i hovudsak bygd av stein. Seinare bygde han ei trehytte som også fungerte som atelier, og tusenvis grafiske blad og hundretals oljemaleri vart produserte i helgar og feriar i hyttene ved Sognefjorden. Han bygde også naust til færingen og når han ikkje malte, teikna, murte eller snekra, låg han på fjorden og fiska, i all slags ver.

Ein av vennene han fiska med, var Sigvat Dale, ungkar og "spelemann" - ein uvanleg musikalsk begava bankmann i Høyanger. Sigvat var svært dyktig og heldt seg til tyskfelda og det klassiske repertoaret, mens Birger var amatør. Til gjengjeld spelte han både fiolin og hardingfele. Og om ikkje fingrane hans var for valne etter timelange fisketurar, kunne vi ungane ofte sovne til feleslåttar som "Budeiene på Vikafjell" eller "Thomasklokkene på Filefjell". Var det tidlegare på kvelden, kunne han spele mandolin, balalaika, ukulele eller lutt, og på den siste var eit av glansnumra film-melodien frå "Den tredje mann". Tyskfela var arvegods - neppe etter Gamle-Hjortdalen - hardingfela var kjøpt på Voss, men dei andre strengeinstrumenta bygde han sjølv. Det kravde utsøkt treverk som hadde lege til tørk i mange år, og det einaste han nedlet seg til å kjøpe ferdiglaga, var gripebretta på mandolinane. I tillegg

spelte han trekkspel, piano og orgel, og sjølvsgatt misbrakte han stundom fiolinbogen til å spele på sag!

Både i Høyangerfjellet, på Voss og andre stader sette han på nokre få sommarveker på 1950-talet opp sjølvteikna hytter for slekt og venner, men det var hyttene ved Sognefjorden som i mange år vart det fysiske og mentale sentrum for familien, ikkje minst fordi det der var plass til alle aktivitetane. For i ein familie på seks som lenge budde på to, seinare på tre rom og kjøkken, kunne der i den kommunale firemannsboligen i Høyanger stundom bli trangt og litt rotet, men det var faktisk ikkje vi ungane som stod for det meste av rotet. I eine delen av stova stod alltid kavaletten, eit trefota sjølvlaga dreieskivestativ, med ein meir eller mindre halvferdig leirfigur på plata. I ein krok på soverommet låg store klumpar med fuktig, spesialimportert blåleire, innpakka i plast for å halde seg mjuk. På tørkeloftet var der minst eitt staffeli, og om ikkje moderens klesvask eller småjentene fekk fargeflekkar, så sat oljelukta ofte att i heile familien. Klesrulla kunne heller ikkje alltid nyttast av mor vår utan risiko for å få sverte på dukane, då rulla vart brukt som grafisk presse når tresnitta eller kopparstikka skulle ha avtrykk. I regnfylte Høyanger var ikkje straumen dyr, men når vi likevel måtte fyre med ved eller koks, hadde det ofte ei spesiell forklaring: leirskulpturane måtte brennast, og anten leira vart kvit eller raud, måtte det høg temperatur til brenninga. Skulen sin ovn skulle ikkje misbrukast til privat bruk, så faderen konstruerte sin eigen, med innlagde motstandstrådar og kledd i aluminium. Men om moderen ville bake samtidig, vart både baksten og skulpturane mislukka, når vippa slo inn eller sikringane gikk.

Ei jul hevna likevel moderen seg på eit ubevisst, men subtile vis. Etter at familien i 1956 hadde fått seg bil, eit tungt dollarglis av ein 1950-modell Chevrolet de luxe Powerglide og eit halvt tonn med krom framme og bak, oppsøkte familien ymse klebersteinsbrot. Der fylte vi opp bilen med såkalla skrapstein, som faderen fann var langt lettare å "skjere kvinfolk i" enn teak og eik, som elles var det vanlege materialet hans. Desse klebersteinskulpturane fekk eit vakker grønkviit fargespel, og mens vi ungane oppdaga at det kvite støvet som fall på golvet, kunne brukast som talkum, var moderen nok meir begeistra for at fleire av skulpturane vart selde til ein pris som kunne spe på adjunktlønna. Men ein tung klebersteinsskulptur - som var inspirert etter ein mytologisk original i glyptoteket i København, stod på kaminen. Då moderen ei førjulsnatt hadde laga sylte, og til fånytted hadde bede mannen sin om noko tungt til å presse med, greip ho den største steinen på kaminhylla. Dagen etter var nok figuren stadig klebersteinsgrøn, men sylteflesket og moderhendene hadde på osmotisk vis nærast gjort den gjennomiktig. Men elles klagde moderen aldri over at stovegolvet flaut med leire eller flis, og det var berre før større selskap at ymse reiskap og malingvåte lerret vart rydda på loftet.

Sandefjord

I 1962 flytta familien til Sandefjord der Birger først underviste på gymnasen og realskulen, før han dei siste åra arbeidde på Varden ungdomsskule. Også i kvalfangstbyen la folk merke til at den realfagutdanna adjunkten hadde mange kunstnarlege talent, og han vart tidleg beden om å ha separatutstilling i kunstforeninga. Sigrid og Birger kom snøgt med i styret i kunstforeninga, han som mangeårig formann og ho som sekretær. Birger lagde logoen som Sandefjord kunstforening framleis nyttar, og aktiviteten i foreninga auka slik i deira styreperiode at foreninga omsider fekk eigne permanente lokale i det nybygde Hjertnes, kulturhuset som "anonymt" var skjenka til byen av Anders Jahre.

Også familien fekk andre lokale: etter 10 år i rekkehus ved Bugårdsparken, kjøpte dei ein villa i Preståsen nær Sandefjord sentrum, med frukthage og - viktigast av alt - eit uthus som kunne fungere som atelier og verkstad for dei mangfaldige aktivitetane til Birger. På dei ni åra han fekk utfalde seg der, konsentrerte han seg særleg om å hogge skulpturar i stein, mange i granitt, men også somme hogde ut av spesielle steinar som vinterstid vart frakta heim frå strendene i Vestfold. Likeins gav hagen han plass til å arbeide i

større format med sveising av skulpturar og smijernrelieff i jern. Fleire av desse vart selde, og eitt av dei større prydar fondveggen på Varden ungdomsskule. I Sandefjord vidareutvikla han ulike grafiske teknikkar, monotypiane vart avløyste av fleirfarga tresnitt, han komponerte stilsikre collagar, samtidig som maleria hans gikk i meir nonfigurativ og abstrakt lei. Somme kunne verke inspirerte av avantgarde-klassikarar som Kandinsky og Pollock, mens han i skulptur stadig veksla mellom anatomisk realisme og meir langstrekte former som minner om Giacometti. Han var opptatt av den etruskiske kunsten, og heile livet var han sterkt fascinert av genialiteten i førhistoriske holemaleri eller dei såkalla primitive skulpturane frå Asia, Afrika eller det førkolombianske Amerika.

At han spreidde seg på så mange felt, i ulike teknikkar og i mange format, var nok målt med konvensjonelle kunstfaglege briller, hans største veikskap. Etter hans altfor tidlege død i 1981 har kunsthistorikarar besøkt heimen og blitt bedne om å gi ei kritisk og usminka vurdering av produksjonen hans. På den eine sida har dei lagt størst vekt på mange av tresnitt og tusjeikningane, dei tidlege og seinaste maleria i tillegg til dei minst naturalistiske av skulpturane. På den andre sida har dei presisert at det dei blir mest imponerte av, er den unike evna til å halde fast ved og variere ein og same motivkrins i så mange ulike format og

overraskande materiale og teknikkar. Ofte kan ein såleis finne same emnet eller kvinna - ja, for det dreidde seg i 90 % av tilfella om jenter i alle aldrar - i eit stort maleri, i ein metallcollage, i ei caldersk uro, i figurar av teak, leire, tinn, granitt eller kleberstein, i eit relieff på døra til moderens syskap, inngravert i eit uthola smykkeskrin i jakaranda, som ibenholt-intarsia i halssmykke eller i øyredobbar laga av ulike frukt- eller edeltresortar (ein periode var det stor tilgang på gullregn, etter at det gikk ut bod om at slike prydre skulle sagast ned så ikkje fleire barn skulle forgiftast, men leve lenge på Vestlandet!), ja, jamvel på ryggane av alle bøkene han i 1950-åra rakk å binde inn, kan ein lett kjenne att grunnmotiva i kunsten han omgav seg med.

Etter at han døydde, har familien fått spørsmål om vi ikkje kunne arrangere ei retrospektiv utstilling, t.d. i Høyanger. Vi veit at der i Sogn, på Voss, i Bergen, i Oslo og i mange heimar på Sunnmøre finst mange som har kunstverk som dei har kjøpt eller fått i gave, og som det kanskje kunne ha vore stas å fått oversikt over. Om han alltid krinsa om dei same motiva, var han likevel stadig i utvikling og eit slikt lengdesnitt ville nok vise fram ting som han sjølv ville stilt seg kritisk til.

Ei

representativ mønstring ville vist fram den breidda som både var styrken og veikskapen i skapinga hans. Den mangfaldige og maurflittige tusenkunstnaren døydde nettopp når han var på det mest produktive, men trøysta og arven han etterlet seg er både paradoksal og meingsfull. For det finaste han formidla til elevar, venner og andre som han kom i kontakt med, var å vise at det ikkje nødvendigvis er det ferdigskapte kunstverket som er den høgste meininga med kunsten, men sjølv forsøket, den leikande viljen, den barnsleg-alvorlege trangen, det tvingande ønsket og strevinga etter å skape kunst, i det store som i det små. I dette perspektivet er ei samleutstilling uviktig.

Sigrid, faderens store og livslange kjærleik, er i sitt 84. år framleis ein viljesterk og vital person, med ein fandenivoldsk og sjølvvironisk humor. Utan tvil hadde Birgers kreative rastløyse sitt utspring i hans sunnmørske familiebakgrunn, men hovudæra for at han fekk tid, høve og inspirasjon til å skape alt det mangfaldige han gjorde, var at han var så heldig å møte eit anna fantastisk menneske, ei livsglad vossajente som heva dei begge over smålige jantelover og som var raus nok til å gi han rammevilkår og overskot så han kunne falde seg ut i alle sine skapande retningar.

Teikning:
Marlen Åsen,
som går på
Sykkylven vidaregåande skule,
klasse 2 FOA (formgjeving).

Sykkylvingen Karsten Eidem rømde frå landet tidleg under krigen for å ta del i kampen mot tyskarane. I denne artikkelen fortel han om opplevingane sine i England og USA til løytnant Johannes Mothes frå Trondheim. Intervjuet er del av ei minneinnsamling mellom dei som var med i skvadron 331 under den andre verdskrigen.

I strid for frihet og fedreland

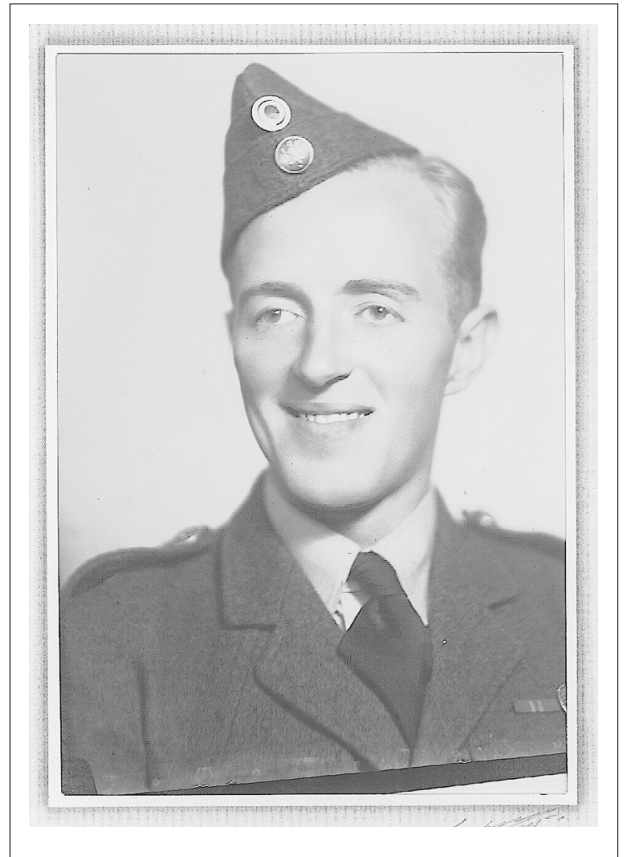
Intervju med Karsten Eidem ved Johs. Mothes

Ved begynnelsen av den 2. verdenskrig bodde jeg i Sykkylven. Jeg hadde vakt-tjeneste de første ukene av krigen. Senere var jeg med på å ro folk som lå i dekning, flyktninger fra tyskerne, over fjorden. Disse kom seg så videre til Ålesund, hvor det lå båter klar til å frakte flyktnin-gene videre ut av landet. Jeg vet ikke hvor mange turer jeg rodde over fjorden på nattetid, men det ble en del. Det var aldri snakk om å utveksle navn under disse turene. Ennå vet jeg ikke hvem de var, de som jeg rodde over og jeg har ikke hørt fra noen av dem den dag i dag. Dette drev jeg med fra begyn-nelsen av krigen frem til 1941.

På grunn av min aktivitet i motstandsbevegelsen gjen-nom 1940 og 1941, ble jeg nødt til å rømme landet i 1941. I november 1941 fikk jeg telefon fra arbeids-plassen min om at nå var den organisasjonen jeg var med i sprukket. Mitt navn var blitt kjent og vi visste alle at det var dødsdom for å drive med de aktivitetene som vi hadde drevet med.

Ingen visste...

Jeg måtte komme meg til et bestemt sted innen en halv time, for det var to politimenn fra Ålesund på vei for å arrestere meg. Kom jeg for sent, ville jeg antageligvis bli tatt og arrestert. Det umiddelbare problemet var å skaffe penger til overfarten, for jeg visste at jeg måtte ut av landet. Jeg hadde jo ikke noen penger, så gode råd var dyre. Penger måtte vi skaffe til kjøp av båt. Det het seg at englandsfarerne stjal båtene de reiste med til England. Men i den organiserte trafikken ble båtene kjøpt. Jeg jobbet i denne tiden som malerlærling hos en fabrikkeier i Sykkylven. Jeg hadde ingen andre steder å gå, så jeg gikk til ham for å få "forskudd" på lønn. Det gikk bedre enn ventet. Jeg hadde kanskje kr. 100.- til gode i lønn, men fabrikkeieren ga meg kr. 600.- og ønsket meg god tur. Nå var det bare å komme seg til avtalt sted så fort som mulig. Det var bare det at jeg hadde ikke noe mat og jeg visste at det kom til å bli lite av det på veien over havet. Streng rasjonering på

Karsten Eidem i militær uniform i 1945. (Foto: P.P. Lysbol)

brød var allerede innført, men jeg kjente bakeren og gikk til ham for å spørre om brød. Med meg hadde jeg en liten ryggsekk. Bakeren ga meg en større og fylte den opp. Han ønsket meg god tur, han også. Deretter gikk jeg hjem for å gi beskjed om at jeg måtte reise bort. Alt jeg kunne si var at politiet kom for å arrestere meg. Hjemme visste ingen at jeg hadde vært aktiv i motstandsbevegelsen, verken faren min eller brødrene mine. Så leverte jeg fra meg rasjoneringskortene mine og sa at de fikk grave dem ned. Så må dere gjemme radioen min, la jeg til. Overraskelsen var jo stor over at jeg skulle dra. Ingen hadde hørt noe om at jeg hadde vært borte i politisaker, som vi kalte det. Men dra måtte jeg. Så forlot jeg hjemmet mitt, 20 år gammel for å forlate Norge og bli med i krigen.

Farefull båtreise

Da jeg kom til det avtalte stedet for å begynne flukten fra Norge, hadde jeg brukt 20 minutter av den halvtimen jeg hadde fått til rådighet for å gjøre meg klar til å reise. På møtestedet lå det en skøyte klar for å frakte meg samme veg som jeg hadde fraktet så mange før meg. Deretter bar det til Ålesund. Karen som fraktet meg over hadde jeg aldri før sett. Han var ikke fra Sykkylven. Vi startet på turen som skulle ende i England og jeg kom ikke tilbake til Norge før etter krigen.

På turen over til Ålesund møtte vi fergen med de to politimennene som skulle arrestere meg. Jeg vet ikke hvem som varslet om at politiet var ute etter meg, men i ettertid har jeg fått vite at det var en politifullmektig i Ålesund, som het Th. Walle, som var gift med Lilly, født Rønes, i Sykkylven. Hun var svært aktiv i gruppen som Walle ledet, og som sendte folk vestover. Det var den gruppen som hadde hjulpet meg. Th. Walle sørget for at mange motstandsfolk kom unna ved å drive et dobbeltspill med nazistene. Han drev dette spillet til siste del av februar 1942, da Rinnans folk infiltrerte organisasjonen og tok flyktningbåten Viggo. Blant de som i siste liten kom seg unna og greide å ta seg over til Shetland, var Th. og Lilly Walle.

Turen videre over fjorden gikk greit. Fra Ålesund ble jeg fraktet med båt videre til Ulsteinvik, der vi senere skulle komme til å "stjele" båten Erkna for å reise til England.

I Ulsteinvik hadde det samlet seg ca 60 personer som alle skulle ut av landet. Der møtte jeg flere kamerater fra Sykkylven, som alle hadde vært i motstandsbevegelsen, men ingen av oss kjente til hverandres aktiviteter. Mange av de som skulle være med, hadde ligget i dekning i området i flere uker. Mange tenkte på det som hendte med båten Hod, som dro fra Ulsteinvik med 20 mann om bord og som en var redd for var blitt bombet på Tampen den 26. august 1941. Det viste seg senere at alle om bord i Hod omkom under denne hendelsen.

Båten som skulle føre oss, MS Erkna, lå etter avtale med eieren i Djupvik i Herøy. Herfra ble den ført til Ulsteinvik av et par mann fra organisasjonen i Ulsteinvik og la til kai på Saunes. Da var 60 flyktninger klar til å gå om bord. Klokka 02.15 natt til tirsdag 18. november la Erkna fra kai, og reisen begynte mot vest. En av båtene, som hadde ført oss til Ulsteinvik, loste oss gjennom det ureine farvannet mot åpent hav. Erkna

satte imidlertid opp farten og seilte fra losbåten. Ved lyssignaler greide allikevel losen å stoppe oss. Det var i siste øyeblikk. Vi var på direkte kurs mot noen av de farlige skjærene ved Runde. Videre ut av skjærgården gikk turen uten problemer og vi forlot norskekysten kl 01.30.

Overfarten gikk fint i forholdsvis stille og rolig vær, men egentlig litt for lyst i måneskinn. Vi fikk en liten føling med fare senere på morgenvisten idet vi fikk besøk av to fly som ikke var så langt borte. Heldigvis måtte det være engelske overvåkningsfly, for de forsvant vestover til alles lettelse. Alle var allikevel utrolig spente og nervøse. Vi var ikke kommet lenger enn at vi kunne skimte land. Faren for å bli oppdaget langt utenfor fiskesonen var stor. I grålysningen 19. november, etter landkjenning ved Baltasound, satt vi kursen mot Lerwick. På veg inn mot Lerwick gikk vi for full maskin, men plutselig ble det sendt opp signallys fra et engelsk vaktskip. Vi skjønte ikke disse signalene, men litt senere fikk vi øye på minene som var lagt ut og som vi var på vei rett imot. Vi unngikk minene ved hjelp av vaktskipet, og kom oss i land. Første etappe av reisen fra Norge var unnagjort.

Til Canada

Vel i land på Shetland ble vi godt mottatt. I Lerwick ble vi liggende i leiren i tre dager før vi ble sendt videre til Aberdeen med rutebåten St. Magnus. I en forrykende storm, med eskorte og ballongvern, kom vi omsider til lands og ble godt mottatt av den norske sendemannen. Bevoktingen var svært streng i England. Vi ble sendt med tog til London, og reiste derfra videre til The Royal Victoria Patriotic School, som var tatt i bruk som interneringsleir for alle utlendinger som kom som flyktninger til England. Her ble vi delt inn i puljer på åtte personer, med fire politimenn som vakter per gruppe. Engelskmennene var redde for spioner og kontakt med andre mennesker kom ikke på tale. Under måltidene var alt avstengt. Kun de som var i gruppen kunne snakke med hverandre. Vi ble internert i en samleleir for flyktninger. Denne leiren var mer som et fengsel og der satt jeg 14 dager til forhør. Mange angret i denne tiden at de hadde reist. Forholdene var ikke de beste og ingen trivdes. Jeg møtte blant annet en nordmann som hadde sittet der i 3 måneder, mens det vanlige var 6 -7 dager. Engelskmennene hadde mistanke til ham, men han hevdet, at han hadde rent mel i posen. Vi ble forhørt to til tre ganger per dag. De engelske etterretningsfolkene snakket perfekt norsk, og de var like kjent i min egen hjem bygd som jeg var. Fra Aberdeen

gikk turen videre til London med tog og vel fremme ble vi innkvartert på det norske County Hotel i London. Flukten fra Norge var over.

Blant alle flyktningene i London var det populært å komme til Canada på flyskolen der, det var det alle ville. Jeg kunne litt engelsk allerede og hevdet at jeg hadde langt bedre utdannelse enn jeg egentlig hadde. Min far hadde vært i USA før jeg ble født og han hadde lært meg engelsk før krigen. Jeg gjennomgikk noen prøver og resultatene var gode nok til at jeg ble sendt til Canada. Rett før jul 1941 gikk jeg om bord i passasjerskipet Queen Elisabeth, sammen med flere tusen mennesker, for å bli fraktet til Canada. Det var mennesker over alt og forholdene var veldig dårlige for mange. Vi hadde derimot vært heldigere. Den gruppen jeg dro sammen med, åtte i alt, dro som offiserer. Vi fikk en firemanns lugar på deling, noe vi fant svært flott, rene luksusen. Queen Elisabeth gikk uten eskorte på grunn av den høye farten båten var i stand til å holde. Vi seilte i sik-sak over havet til Canada.

Godt samhold

Vi ankom Toronto og ble mottatt av Ole Reistad. Vi søkte straks flyskolen, men jeg kom ikke inn. Det var ennå tidlig i krigen og mange hadde allerede flyutdannelse før de kom til Canada. Sammen med disse var det mange ingeniører og norskamerikanere som alle ville inn på flyskolen. Disse hadde et langt bedre utgangspunkt enn meg, så jeg meldte meg på et kurs for mekanikere. Først måtte vi gjennom to måneders rekruttskole. Jeg gikk så et halvt år på mekanikerskolen og søkte flyskolen igjen. Kom heller ikke inn denne gangen, og tok et halvt års kurs til på mekanikerskolen. Dette var generell utdannelse som mekaniker og ingenting var rettet direkte mot noen spesielle flytyper. Jeg ble i Little Norway i ett år og søkte da om å bli overført til England for å være med på invasjonen. Mens jeg var i Canada, fikk vi ofte besøk av kong Haakon og kronprins Olav. Jeg gikk da mye på ski, fordi det var mulig jeg skulle være med på invasjonen av Norge. Da bygde vi hoppbakke til Olav og spiste alle måltider sammen med ham.

I januar 1943 var vi igjen tilbake i England. Jeg ble overført som mekaniker på Spitfire i 331 skvadronen som da var på North Weald. Min jobb var daglig vedlikehold, starte motorene og holde de varme, samt passe på at flyet alltid var i god stand. Under hele krigen hadde jeg ansvar for flyet til Helge Mehre, som senere ble general. To ganger fikk vi "best in show",

Karsten Eidem (framme til venstre) saman med kolleger under den siste krigsoffensiven i Normandie i 1944.

en utmerkelse engelskmennene ga til de mekanikerne som vedlikeholdt sine fly best. Vedlikeholdet av utstyret var svært godt, og dette var noe engelskmennene satt svært stor pris på. Men å holde den standarden vi hadde, kostet mye arbeid. Vi jobbet i skift hele døgnet for å oppnå de resultater vi gjorde. På grunn av de resultater skvadronen oppnådde i luften og på bakken, fikk vi etter hvert høy prioritet når det gjaldt reservedeler, og vi opplevde forsyningen av deler som svært god.

Grunnen til de gode resultatene tror jeg var flere. For det første var samholdet helt utrolig. Nordmennene gjorde ikke nevneverdig forskjell på en general og en menig. Det gikk på "hei" og "hallo" på tvers av alle rang-systemer, noe engelskmennene ikke skjønte noe av. Jeg vil beskrive avdelingen som en stor familie. På pub kunne menige gå bort til offiserer og spørre om et glass øl, noe som var utenkelig for engelskmennene. Vi jobbet også natt og dag. Ingen ga seg før jobben var ferdig. Fly som kom ned sønderskutt, ble lappet sammen etter beste evne. De deler som vi ikke hadde, ble enten tatt fra andre ødelagte fly eller vi improviserte med det som var tilgjengelig. Norske vedlikeholdsfolk var flinke til å improvisere, mange var sjøfolk og vant til å greie seg med det som fantes. Evnen og viljen til å gjøre en jobb skikkelig, og det faktum at en ikke var ferdig for dagen før flyene var klare, tror jeg skal ha en stor del av æren for de resultater vi oppnådde. Engelskmennene sa til oss at vi skulle bruke "common sense" og det gjorde vi.

Den siste offensiven

Nå begynte invasjonen å nærme seg og spenningen steg blant nordmennene. Vi hadde etter hvert flyttet hele avdelingen sørover til Bognor Regis, på sørkysten av Sussex. Dette var starten på elleve måneder i telt, noe ingen av karene var særlig begeistret for, men jobben måtte gjøres. Flygerne var nå oftere involvert i luftkamp enn tidligere og dette medførte også større tap. Det var ofte fly ikke kom tilbake. Vi som var teknikere stod ute med kikkert og speidet etter om flyene våre kom tilbake. Det rådet ofte en trist stemning når vi så at det manglet fly som vi hadde sendt ut. Hele leiren ble stille når flygere ikke kom tilbake. Av de ti som kom inn på flyskolen på det kullet jeg søkte på, var det bare tre tilbake etter krigen. Det var nok noen av flygerne som var redde før turer, men jeg tror de fleste hadde lagt redselen bak seg og tok det som en jobb. Alkohol var middelet mot angst, det fantes ikke annet. Det hendte jo at alarmen gikk midt under en fest. Da var det bare å ta av, alle fly i luften.

Den 6. juni 1944, invasjonsdagen, var vi med fra første stund. Invasjonen ble jo utsatt et par dager på grunn av dårlig vær, men en morgen da vi kom ut, hadde engelskmennene kamuflasjemalt alle flyene våre. Da visste vi at tiden var inne. Flygerne fløy eskorte over kanalen og da tiden var inne dro vi med båter over kanalen. Som bakkestyrker med jobb å holde fly i luften, var vi ikke med å kjempe i fronten, men det hendte at vi måtte gå i dekning. Flyplassen var et ettertraktet mål. Vi flyttet ofte, så noe storangrep ble skvadronen ikke utsatt for. Grunnen til at vi klarte oss så bra på tapssiden når det gjelder bakkepersonell, skyldes vel også en del flaks.

Mens skvadronen var i Holland, ble det gitt beskjed om å flytte på nattestid. Neste morgen kom en polsk eller kanadisk skvadron, som ble bombet sønder og sammen. Flaksen til skvadronen viste seg igjen: En gang falt det ned en V-1 ved porten til skvadronen, men den eksploderte ikke.

Under invasjonen kom skvadronen til en base kalt B-16. Den var anlagt mellom to små landsbyer 11 kilometer nord for Caen. Det å komme inn i byen, var et trist syn. Alt var ødelagt, ingenting stod igjen, tyskerne hadde ødelagt alt. Vi rykket ofte frem og tilbake på kontinentet. Tyskerne rykket frem og vi flyttet tilbake. På julaften 1944 var skvadronen virkelig ille ute. Vi var på denne tiden på flyplassen Woensdrecht i Holland. Den store Ardenner-offensiven til tyskerne var i gang og alle var i full beredskap. Oberstløytnant Mehre ga

beskjed om at dersom det var nødvendig, måtte flygerne ta med en mekaniker på fanget ut fra flyplassen til et sikrere sted lenger syd. Julaften gikk vi rundt juletreet i full utrustning med gevær og revolvere mens engelskmennene prøvde å nynne med. Vi kom oss ut til alt hell og slapp unna tyskernes fremrykning denne gangen også.

På alle disse flyplassene var det fryktelig mye gjørme. Vi lagde improviserte flystriper av netting, så det skulle være mulig å ta av og lande. Under de mange forflytningene hadde jeg jobb som annen-sjåfør på en av lastebilene. Dette var den verste jobben. På grunn av så mye leire kunne ikke bilene stoppes. Min jobb ble derfor å fylle bensin fra jerry-kanner mens bilen gikk fremover. Langs alle veier lå det stablet bensinlagre så store som låver, og disse brukte vi av så mye som det trengtes. Det ble jo mye søl under denne improviserte bensinfyllingen, men vi kom oss frem.

Tøft møte med hjemlandet

På slutten av krigen var V-våpnene den største påkjenningen for oss på bakken. De kom rett over flyplassene vi opererte fra med et forferdelig bråk. Da var det bare å komme seg i dekning. Det verste var hvis vi hørte at motoren kuttet ut. Da visste vi at den kom ned i nærheten. Tapstallene økte på slutten og noen tok det hardt når "deres" fly ikke kom tilbake. Det ble jo stadig tilført nye folk og det var helst de nye guttene som ikke kom tilbake. Å bo i telt mesteparten av året tok også på, men vi bygde små hytter av det vi fant av materialer og dette hjalp på humøret. Sjefen for den tekniske avdelingen jeg jobbet i var mekaniker Barkald. Han var fotograf og skjønte ikke hvordan han kunne bli teknisk sjef.

En dag mens vi drev og flyttet som mest rundt på kontinentet, ble hele avdelingen samlet til oppstilling, noe vi ble hver gang vi skulle flytte. Mehre sa da til alle: "Gjett hvor vi skal hen nå?" "Hjem," var det en som svarte, og det stemte, vi skulle tilbake til Norge. Turen gikk via England, der vi fikk feire freden i London, samt klargjøre for invasjonen av Norge. Dette ble det heldigvis ikke noe av. Vi ble sendt tilbake med båt, for å være klar til å ta imot flyene da de kom. Den 17. mai 1945 lå vi utenfor Oslofjorden og kom ikke inn på grunn av minefare. Der lå vi før vi ankom Oslo kl 06. 00. 18. mai 1945. Vi dro straks til Gardermoen, mens flyene kom via Sola. På Gardermoen ringte jeg hjem til Sykkylven for å høre hvordan det hadde gått der hjemme. Nyhetene var ikke så gode. Far hadde blitt sjuk og

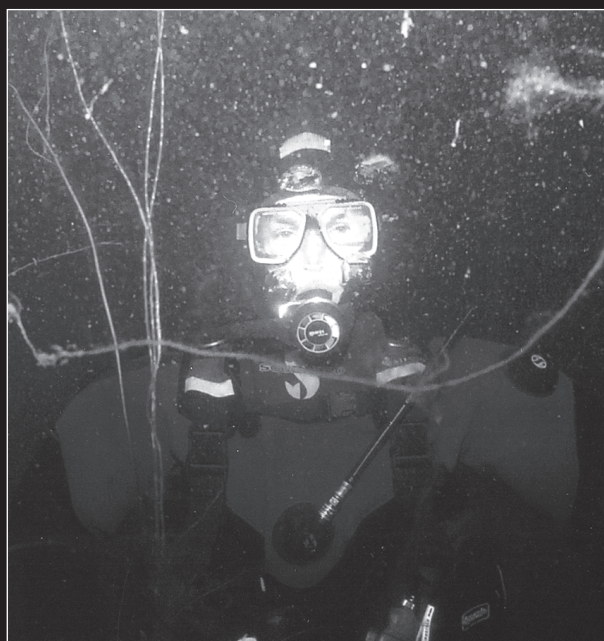
Her er Karsten Eidem (i.v) saman med kameratar frå Ålesund i Holland vinteren 1944.

gikk bort i 1943, bare 50 år gammel. Dette gikk hardt innpå meg. Ellers var den mottagelsen vi fikk da vi kom tilbake ikke spesielt god. Mange fikk ikke jobb. Tre sjømenn jeg ble venner med under krigen gjennom sjømannskirken, døde allerede første julen i Norge i en container i Oslo. De hadde ikke noe sted å være. De vaner de hadde lagt seg til under krigen tok knekken på dem. Bruk av alkohol på tokt var de vant til. Derfor kan en si at krigen tok knekken på dem selv etter krigen. Også endel flygere hadde ganske slitte nerver etter krigen.

Etter krigen ville Mehre at jeg skulle fortsette, men jeg ønsket selv å fortsette med mitt yrke som maler. Allikevel ble jeg en tid i forsvaret som kantinebestyrer på Gardermoen. Etter at jeg hadde sluttet i det militære, begynte jeg et malerfirma som ofte tok jobber for forsvaret med å pusse opp og vedlikeholde bygninger på flystasjonen. Men noen tjeneste videre i forsvaret ble det ikke.

(Fagleg konsulent Ragnar Ulstein)

Bileta på side 44-46 er tekne av medlemmar i Sykkylven Dykkarklubb.

Mange av oss har vel hatt lyst til å sjå kva som finst under vassyta. Vi har høyrte at det skal finnast skipsvrak med løynde skattar på sjøbotnen. Vi veit også at det finst eit rikt fiskeliv der nede. Men alt det andre? No kan vi gå frå undring til handling, for det er skipa ny dykkarklubb i bygda. Leiar i klubben, Stig Midtgård, fortell her om denne fascinerande hobbyen.

Ny dykkarklubb på Ikornnes

Av Stig Midtgård

Kven har ikkje tenkt på korleis det hadde vore å kunne utforske verda under havoverflata? Akkurat det tenkte nokre karar frå Sørstranda, og dei byrja å gjere noko med det. Etter litt om og men, vart det til at ti kompisar melde seg på dykkarkurs i regi av Runde Dykkersenter i samarbeid med Hareid og Ulstein Dykkerklubb. Det heile byrja i symjebassenget på Aure, med opplæring i fridykking, kameratredning og mykje moro. Helga etterpå fekk vi låne lokala til Ikornnes Småbåtforening, for å gå djupare til verks i teorien om apparatdykking.

Eigen instruktør

Ein torsdag, eit par veker seinare reiste vi ut til Runde Dykkersenter, for å prøve våre første dykk i hamnebasenget. Opplevinga var stor, og då søndagen kom med eksamensdykk ned til 20 meter i ope farvatn, var alle letta over å ha greidd det, til tross for ver og vind. Sjølv i åtte minusgrader, snø og stiv kuling, var det behageleg og ei utruleg fantastisk oppleving, å vere under vatnet der ute blant tometerhøg tareskog og god sikt.

Ikornnes Dykkerklubb vart stifta den 02.02.2001. Sidan skipinga har vi arbeidd med å få sponsorar for å kunne kjøpe ein kompressor, som er "hjartet" i ein dykkarklubb. Den er no installert i våre lokale på Modul Bygg. Den har flaskebank og kan fylle både 200 og 300 bars flasker. Både lokalmiljøet og tidlegare dykkarar har gitt oss gode tilbakemeldingar, og vi satsar på fleire kurs i haust for å få med fleire interesserte. Medlemstalet aukar stadig, og vi er i dag over 30 meir eller mindre aktive dykkarar. Dette er ikkje minst takka vere at klubben har fått instruktør Kjetil Ellefsen med som medlem.

"Sveve over Grand Canyon"

Vinterhalvåret er faktisk den beste årstida for dykking, det er både meir behageleg og opplevingsriktig då. Sommaren er grei nok, med bading, grilling og sosialt samvær, men under vatnet er det den utruleg klare sikta som gjer opplevinga rikare. Kjensla akkurat når

du bryt havoverflata er nesten ubeskriveleg. Den verda du akkurat forlèt, ser du ikkje igjen før over ein time seinare. Ei ny verd openberrar seg for deg, med sand, stein, tang og tare. Du ser krabbar, hummar og fiskar i alle slags fargar og variantar. Nokre vel å jakte eller å fotografere, men dei fleste liker best å berre observere og nyte inntrykka som strøymar på under vatnet. Ein kjend kunstnar beskreiv dette veldig godt med at, "det er som å sveve med dykkarutstyr over Grand Canyon". Adrenalinet aukar og kjensla av å vere vektlaus, som i verdsrommet, gjer at dette må berre opplevast for å kunne forstå det.

Ta omsyn til flagget!

Dykking er fullt ut akseptert som ein vanleg idrett, på lik linje med ski og fotball. Organisasjonsmessig er våre medlemmer i dag tilknytt Norges Dykkerforbund, som igjen er direkte organisert under Norges Idrettsforbund. Det er relativt lite ulukker med vanleg sportsdykking, om du held deg innanfor tabellane om tid og djupne. I desse rus-tider er dykking eit godt alternativt fritidstilbod, for alle som likar å utfordre seg sjølv og søker spenning. Spenninga kan kanskje bli litt for stor, når enkelte båtførarar ikkje tek omsyn til dykkarar, sjølv når vi har heist dykkeflagget. Vi har hatt eit par episodar som vi helst skulle ha vore utan. Det gjekk bra då, men neste gong. Så vis aktsemd, sjå etter flagget!

Medlemmer i dykkarklubben er: Stig Midtgård (leder), Bjørnar Tusvik (kasserer), Tony Gjerde, Per-Henning Johansen, Kjetil Brunstad, Lennart Riksheim, Jostein Nykrem, Webjørn Jarnes, Tommy Årnes, Eivind Grøvik Tandstad, Anton Magnar Flemseter, Stig Brandal, Glenn Brandal, Kjetil Ellefsen, Lene Charlotte Tynes, Geir Simonsen, Marit S. Pedersen, Sindre Stuen, Laila Stuen, Iver Oddan, Per Jarnes, Lars Olav Velle, Andreas Hole, Asbjørn Aurdal, Anders Myking, Bengt Bueide, Oddbjørn Vedvik, Stein Roar Vedvik, Bjørnar Vedvik, Stian Tafjord, Hans Olaf Holmberg, Alf Bliksver og Mikael Solhjem.

Nokre av medlemmane i dykkarklubben er her klare for å utforske livet under vass-yta. (Foto: Arild Solberg).

Nils Einar Rye er lærar ved Sykkylven Vaksenopplæringscenter.
Han har også gjeve ut to skjønnlitterære bøker.

Kveld ved ei ny grav

Av Nils Einar Rye

Sola står lavt og pressar døyande strålar mot steingarden
Enno slår hjartet mitt, bak denne muren
som kjennest så høg at eg ikkje lenger ser himmelen
Av jord var du komen, av jord skal du bli
og du skal ikkje lenger bry deg om det - ikkje der, under Trona
der elvar av angst, av glede, av menneskeliv
renn ut i havet der det aldri har vore bølger av tid, tid, tid

For Lammet lever, ja Sonen lever, men det veit du jo no,
når kista har lukka fuglesongen ute
Og kroppen din inne til gløymsla og forvitringa og tilbakereisa
Heim, heim, tenkte du då hjartet ditt vart stoppa,
av Han som gav di tid,
Ja, Han som gret av glede då du vart til, då du vart fødd
Og urverket byrja å gå, gå, gå...

Ja, jorda er rå og smaker liv, og eg kjenner... mens eg står her,
kjenner eg ditt minne stryke meg
som varm vind frå havet - slik det var før din død, di avreise,
let meg stå att på perrongen med ein fillete bamse hengande mot
bakken frå handa mi som var ho ein galge
Eg er åleine, forlaten, og ropar etter forlating, men orda mine,
angsten min, når deg ikkje lenger
Og så no då, - no,
når det står klart for meg alt eg heile tida visste
Men ikkje sa eller gav eller tok imot eller berre var, var, var...

Sola dyppar føtene i havet no,
og eg kjenner to elvar nyfødde sorg renne nedetter kinna
Medan eg kyssar det enkle korset i kvitt tre
med namnet ditt i trykte bokstavar
Leselege no, men snart uleselege for andre enn hjartet mitt,
minnet mitt og Guds tanke
Lår og legger sukker i sliten mjølkesyre,
og eg prøver å sleppe skuldrane mine mot jorda
Denne jorda som ein gong
skal nekte å bere også meg lenger, lenger, lenger...

Å, eg tryglar deg om å bere fram min signatur,
mitt fingeravtrykk, til Nøkkelhaldaren
Og eg ber deg om ein ting, berre ein einaste ting til:
Gløym meg ikkje, far,
gløym meg ikkje far - vent på meg, far
Lat døra stå opa, lat lyset brenne,
blås disen bort så eg ein einaste gong,
denne avgjerande gongen
kan kjenne deg att og få bu i Herrens hus i lange tider
Saman med deg, du far
Ja, saman med deg, far, far, far..

Sola er nesten død no,
og korset som er reist over deg kastar ein lang skugge
Etter hjartet mitt som berre så vidt orkar å gå mot porten
Natta sig på, no,
og vinden stilnar over skuggen som forfølgjer meg
Denne skuggen som for ei lita stund skal døyve,
skal lindre
Mi eiga einsemd, einsemd, einsemd...

Historikar ved Norsk Møbelfaglig Senter, Eldar Høidal, fortel i denne artikkelen om norsk møbeldesign i 1980-åra. Tiåret var prega av ein eksperimentvilje som ein ikkje har sett, korkje før eller sidan, i den norske møbelproduksjonen. Stolen Ekstrem og produktutviklar Johan Svindseth spela på kvar sine måtar viktige roller i dette designtiåret.

Om stolen Ekstrem og andre ekstremitetar

Av Eldar Høidal

For ettertida har den fleirarma stolen Ekstrem blitt ståande igjen som eit symbol på dei noko lausslupne 1980-åra innan norsk møbeldesign. Stolen er designa av Terje Ekstrøm, den gongen ein ung og lovande designer frå hovudstaden. Ekstrøm hadde ein prototype av stolen ferdig allereie i 1972, men det skulle gå over 10 år til ein norsk møbelprodusent var viljug til å sette han i produksjon. Det var Hjellegjerde som først tok dette steget. Det skjedde i 1984. Men før dei kom så langt, måtte det lagast støypeformer til produktet. For Ekstrem skulle produserast i formstøypt kaldskum.

Hovudbry

Det var Sandella i Sykkylven som fekk oppdraget, og ein kan trygt seie at det var den mest krevjande utfordringa sykkylvsbedrifta hadde fått så langt. Terje Ekstrøm, som kom til Sykkylven for å diskutere korleis ein kunne løyse utfordringane, opplevde ein viss skepsis frå fleire av Sandella sine folk. Men det var spesielt ein som var positivt innstilt til å gå i gang med dette prosjektet. Det var Johan Svindseth, som hadde arbeidd ved Sandella sidan 1971. Ekstrøm fortel at han fekk ein god dialog med Svindseth, som var modellør og formbygger på skumplastbedrifta. Det var Svindseth som fekk fram formene til dei støypa som Sandella skulle produsere.

- Vi designarar er avhengige av dyktige fagfolk som ikkje let seg stoppe av tekniske problem, men som ser på dei som spennande arbeidsoppgåver som kan løysast, seier Terje Ekstrøm.

- Eg tok fatt på denne oppgåva med ein sportsmann si innstilling, minnest Johan Svindseth. - Eg har vore aktiv fotballspelar og eg gjekk alltid på bana med håp om å vinne. Også kampen med denne stolen hadde eg lyst til å kome sigrande ut av.

Bedrifta gav produktutviklarar tid og rom, slik at han kunne kome i mål. Likevel vart arbeidsdagane for korte og Johan tok med seg tankane heim og utvikla dei vidare på kjøkkenbordet. Etter ein månad med fin-

Det var Hjellegjerde Møbler som gav Sandella oppdraget med å støype Ekstrem. Her er Johan Svindseth saman med Perry Hjellegjerde etter at støypeformene var ferdige. For at forma skulle bli sterk nok vart det lagt 25 millimeter tjukke armeringsrør av stål utvendig.

tenking, prøving og feiling, var modellen endeleg klar og produksjonen kunne starte.

Johan fortel at det største problemet var å få til ei form som kunna opnast utan at beina, som var i ulike vinklar, kolliderte og stengde for kvarandre. Han løyste problemet ved å lage tre separate former. Stoldelane vart då til slutt kopla saman ved hjelp stålrør i støyp-pane. Det var Sykkylven Stålintustri som laga stålrøra og koplingsmekanismane som heldt dei saman i det ferdige produktet. Tor Skinnes var den oppfinnsame problemløysaren, seier Johan Svindseth.

Måten dei krevjande tekniske utfordringane vart løyste på i Sykkylven vekte oppsikt. I ei pressemelding, som vart laga til i samband med at stolen vart presentert ved møbelmessa i København, heitte det: "Johan Svindseth ved Sandella Fabrikken løste problemet, takket være stor erfaring med slikt formingsarbeide, og en kreativitet og uortodoks tenkning på linje med designeren. Han er antagelig en av de få i verden som kan løse en slik oppgave."

Eit dynamisk tiår!

Ekstrem-stolen var ikkje det einaste eksperimentelle

møbelet som gav farge og liv til 1980-åra i ein designmessig samanheng. Også andre bedrifter våga seg ut i ukjent farvatn og satsa på former som kjøparane tidlegare knapt hadde sett. Møremøblers Totemstol, design Torstein Nilsen, Peter Opsviks Hender for Cylindra og Garden for Stokke er døme på dette. Ekornes-konsernet var også mellom dei møbelbedriftene som gav spelerom for nye tankar. I ein periode midt i 1980-åra hadde Ekornes seks designarar i arbeid. Dei hadde som oppgåve å finne fram til produkt som kunne appellere til unge og designmedvitne forbrukarar. Det vart etablert samarbeid med klesprodusenten Bik Bok, som skulle sørge for supplerande klede til samme målgruppa.

Bik Bok Casa Design signerte mange banebrytande møblar; bokhyller som stod på skrå oppetter veggen, speglar med uvante vinklar og former, runde stolar og bord i glas, metall og plast - og sitjesekkar. Produkta vart lanserte i pastellfargar; mintgrønt, gult og rosa.

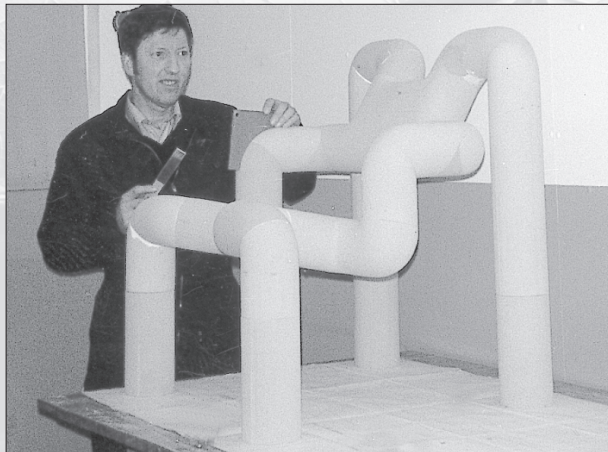
Kva var det då med 80-åra som gjorde dei til ein slik fruktbar periode for kreative designarar og fingernemme produktutviklarar? Kanskje må vi søkje etter både økonomiske og kulturelle faktorar for å finne svaret.

I midten av 1980-åra fekk vi den såkalla jappeperioden. Den var mellom anna karakterisert ved at menneske med investeringslyst, idear og talegaver kunne stable på beina store formuar på kort tid. Det var mykje risikoviljug kapital i sirkulasjon. Det var ikkje berre børshaiane som fekk meir pengar mellom hendene. I midten av 1980-åra var det eit frislepp på kredittmarknaden som landet tidlegare ikkje hadde sett maken til. Etterspurnaden av varer og tenester auka og mykje av etterspurnadsauken var lånefinansiert. Det var mange forbrukarar som fekk råd til å kjøpe varer som dei tidlegare ikkje hadde kunna unne seg. Også unge menneske fekk meir pengar mellom hendene og delar av næringslivet tilpassa produkta sine til ein meir ungdommeleg forbrukargruppe.

Rørsle og variasjon

Heller ikkje møbelbransjen vart upåvirka av denne utviklinga. Tidlegare hadde det vore ei nøktern linje

som prega møbeldesignen. Skulle eit møbel bli godteke av produsentane, måtte det helst vere funksjonelt, lett å produsere og det måtte vere nyttig! Frå tidleg i 1980-åra skjedde det altså eit frislepp av kreativitet i

Modelløren og verket. Johan Svindseth kan puste letta ut etter at prototypen til Ekstrem er ferdig. Stolen er framleis i produksjon, nær tredivjet år etter at han vart teikna.

møbelformgivinga som har ein parallell i det økonomiske frisleppet. For første gongen i nyare norsk møbelsoge blei det i noko større omfang laga møblar som ikkje berre var nyttige, men som i stor mon vart profilerte gjennom sine estetiske kvalitetar. Dei kulturelle føresetnadene for dette frisleppet låg eit par tiår tilbake i tid. Det hadde lenge vore ein misnøye mellom unge designarar mot dei avgrensingane den skandinaviske funksjonalismen la på møbelformgjevinga. Nyutdanna designarar ville

finne sitt eige språk tilpassa ei ny tid, dei ville eksperimentere med materialar, former og uttrykk. Dei hadde gjennom utdanninga si fått den teoretiske ballasten dei trong for å ta eit brot. Ergonomen og fysiologen gav eit grunnlag for tankar om at det var andre måtar å sitje på enn den som dei Scandinavian design-inspirerte stolane og sofaene la til rette for. Det er dette Ekstrem-stolen i ytterleggående forstand er eit uttrykk for. Terje Ekstrøm ville finne ein stol som gav støtte for brukaren i ulike sittestillingar, altså eit møbel som gav høve til rørsle og variasjon. Ungdomsopprøret til 68-generasjonen gav stemme til tidlegare utkantgrupper i samfunnet. I vår samanheng førde det til tankar om større variasjonsbreidd i møbelutvalet. Dei teknologiske vilkåra gjorde det også mogeleg å søkje nye vegar i møbelformgjevinga.

Formstøypinga av skumplast vart ført vidare, det same galdt lamineringsteknologien. Det vart eksperimentert i yttergrensene til møbelmaterialane. Det vart nytta meir plast enn tidlegare i møbelproduksjonen. Så kom dei politiske signala om dynamikk og nytenking i næringslivet frå tidleg i 1980-åra då Høgre tok over regjeringmakta. Det var danna eit økonomisk og kulturelt grunnlag for eksperimentering og variantbreidde.

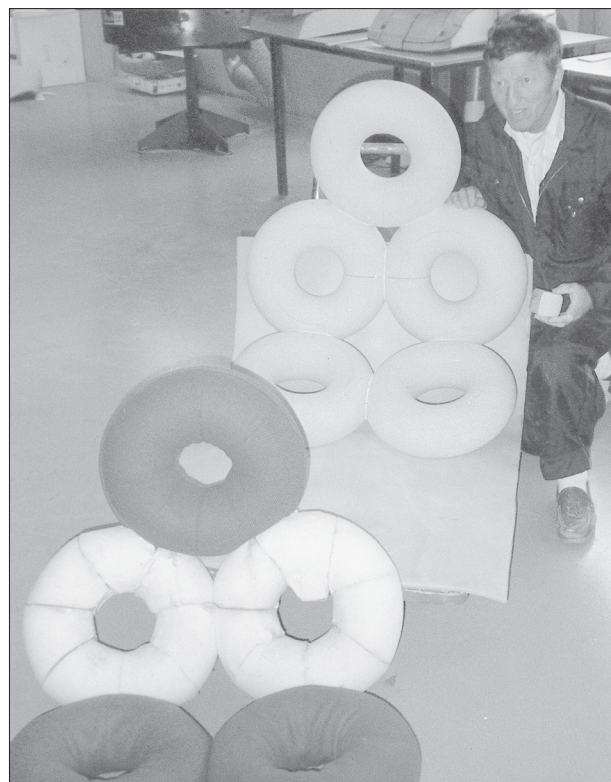
Færre sjansesiglasar...

At nøkterne og jordnære bedrifter som Ekornes og Hjellegjerde var med på det oppbrotet frå vaneten-

kinga som hadde prega norsk møbelindustridesign i mange år, vart av mange sett på som ein styrke. Også utanlandske observatørar hadde merka at det skjedde spennande ting i den norske møbeldesignen. Terje Ekstrøm hugsar at det var til dei norske standane journalistane kom først då det var møbelmesser i 1970- og 1980-åra. Slik hadde det vore sidan Balans-konseptet vart lansert på Københavnmessa i 1971. Journalistane var spente på kva det norske møbeldesignmiljøet hadde kome opp med i år, og dei fann som oftast noko som veik av frå det vanlege. Men så stilna det av. Det er interessant å leggje merke til at eksperimentviljen til bedriftene spakna samstundes som det økonomiske tilbakeslaget kom i slutten av 1980-åra. Det var på denne tida Ekornes-konsernet låg nede for telling. Eitt av problema bedrifta hadde var nettopp at produksjonen var spreidd over for mange einingar og for mange ulike produkt. Produksjonen vart ikkje rasjonell nok og dermed var det ikkje råd å få til lønsam drift. Ekornes fann etter kvart ein trygg veg ut av uføret. Det gjekk heller ikkje lenge før Hjellegjerde slutta med produksjonen av Ekstrem og fann "heim til seg sjølv", med produksjon av salongar etter meir kjende former.

Men Ekstrem-stolen overlevde, og den har sidan 1988/89 vore laga ved Stokke Fabrikker AS. Det vert produsert mellom 1000 og 1500 Ekstrem-stolar årleg.

1980-åra var ein fascinerande periode i den norske designhistoria. Den viser at argumentet mot møbelindustrien, at han ikkje er viljug til å satse på nyskapande design, ikkje heilt held vatn. Det har i aller høgste grad vorte satsa, og det har vorte satsa så friskt at somme bedrifter heldt på å knekke nakken. At dei i dag er noko meir tilbakehaldne med å hive seg ut i nye eksperiment er lett å forstå. Ein må likevel leggje til at utan nytenking kan møbelindustrien få vanskar med å hevde seg i konkurransen om nokre år. Møbelindustrien må heile tida vere på leit etter nye møblar som kan bli morgondagens storslagerar. I dette arbeidet er det heilt avgjerande at designerar får hjelp av produktutviklarar som kan sitt fag og som finn vegar der andre berre ser stengslar. Ein må også ha bedrifter som er viljuge til å ta sjansar. Men først må dei stå støtt på dei beina som ber. Om ein prøver å leve av eksperiment åleine, kan det bli mager kost.

På langt nær så krevjande som Ekstrem, seier Johan Svindseth om denne olympiske stolen som Oddmund Vad frå Stordal teikna i samband med O L i Lillehammer i 1994.

Kjelder: Samtalar med Terje Ekstrøm, Johan Svindseth, Tor Helge Aas og Arve Ekornes, 2001.

Presentasjon av Hjellegjerde i samband med Scandinavian Furniture Fair i 1984.

Presentasjon av Ekstrem ved Terje Ekstrøm, NMFS arkiv.

Per Gaarder: Katalog "Kjernestykker".

Arnold Weiberg-Aurdal er ein av dei trufaste bidragsytarane til Årboka. Han er tidlegare stortingsmann og ordførar i Sykkylven. No er han pensjonist, men med minst like mange jarn i elden som før.

Ivar Aasen – målgranskar og folkeven

Av Arnold Weiberg-Aurdal

Ivar Aasen

I denne artikkelen om Ivar Aasen vil eg freiste å gi eit tverrsnitt av Aasen sitt livsverk, og mellom anna kome inn på hopehavet mellom den kjende målgranskaren og diktaren og bygda vår. Like eins vil eg kome litt inn på forholdet mellom Ivar Aasen og Anders Hovden.

Aasen vart fødd i Ørsta i 1813. Han kom frå svært små kår, og skulegangen hans var avgrensa til 10 dagarsomgangsskule for året. Men kunnskapstrongen og dei gode evnene gjorde at han ved sjølvstudium nådde mykje lenger enn nokon før han som granskar av morsmålet og dei norske målføra.

15 år gamal stod han som konfirmant øvst på kyrkjegolviet i altfor sid og stor trøye. Han var minst av alle i vokster, men størst i kunnskap. Dagen etter han fylte 18 år, kontakta han soknepresten i bygda og søkte om å verte omgangslærer. Det fekk han vere i to år. Deretter var han skulehaldar hjå prost Thoresen i Herøy i to år og las først og fremst latin med mykje grammatikk, og elles historie og geografi. Ja, endåtil diktning, som han hadde sysla med frå 12-årsalderen.

Thoresen ville hjelpe han med pengar til formell skulegang - Ivar Aasen takka nei: «Den tanke sveiv meg, at eg ville freiste kor langt ein kunne nå i kunnskap utan å ha studera. Eg fyresette meg, at all den åndsaning eg måtte få, skulde på beste måte nyttast til bate for bondestandet, som eg hørde til.»

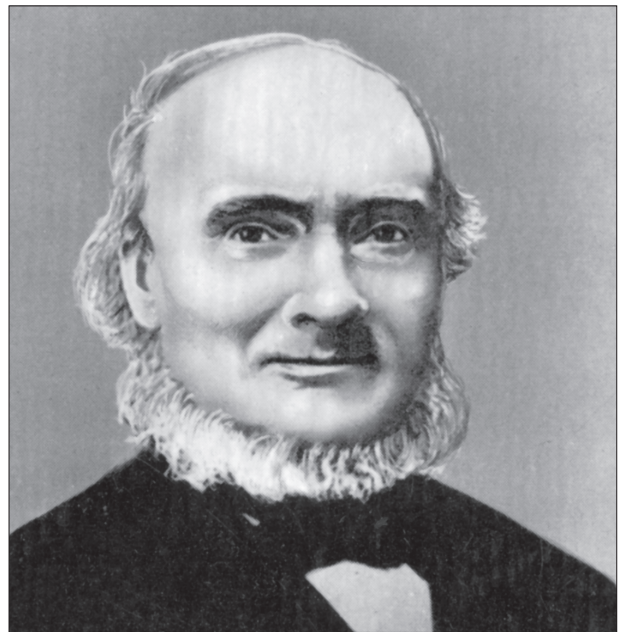
Ivar Aasen og Solnør

Dei to åra hjå Thoresen var Ivar Aasen både elev og lærar. Men så kom ein knute på tråden mellom dei to.

Aasen heldt lag med bondegutar og tenarar på prestegarden. Han treivst best mellom dei, laga viser og fann

på mykje morosamt som fall i venene sin smak.

Her må eg nemne noko som har med Ivar Aasen sitt kjærleiksliv å gjere. Han hadde ein kjærest i prestegarden: Berte Vike. Dei såg på kvarandre og talast ved og var kan hende trulova. Men då prosten vart kjend med det som var mellom dei, gjekk han sterkt imot og skremde Aasen av: «Dette forholdet vil hindre framgangen din, stengje all di framtid!» Dette skal ha

Dette er visstnok det einaste fotografiet som er teke av Ivar Aasen. Det var syster hans, Ingeborg, som skaffa avtale med fotografen. Frå 1871. (Foto: Bøckmann, Kristiania.)

vore noko av bakgrunnen for at Aasen reiste frå Herøy

og kom til kaptein Daae på Solnør og var huslærer der i sju år. Kjæresten, Berte, venta nokre år. Ho skulle endåtil ha kome til Solnør for å møte Ivar ein søndag. Han visste om det, men gøymde seg ute i skog og mark og let Berte vente fåfengt. Tre gongar seinare fria Aasen til kvinner han kunne tenkje seg å gifte seg med, men fekk alle gongane nei.

Målgranskaren og botanikaren

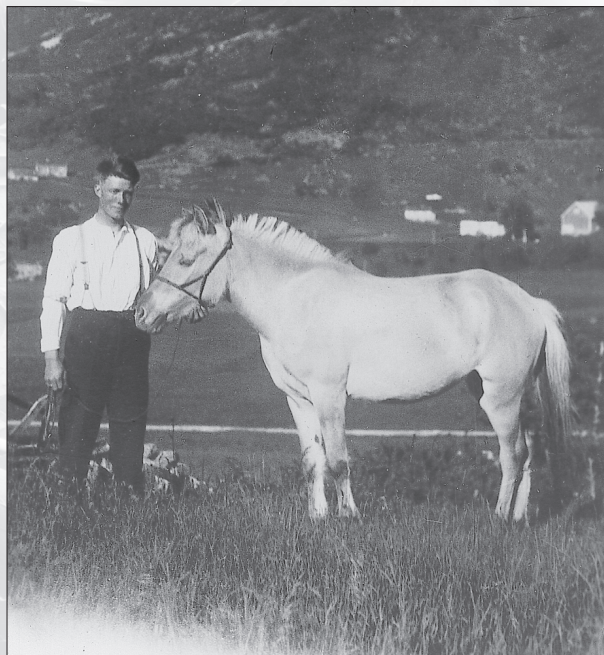
Ivar Aasen hadde to store interessefelt, grammatikk og botanikk. I 1841 drog han til Bergen med ein sjølv laga grammatikk over sunnmørsmålet og ei plantesamling. Det vitskapelege miljøet i byen ensa ikkje stort plantane, men var meir oppglødd over grammatikken. Det hadde oppstått ein debatt mellom to så sentrale kulturpersonar som Henrik Wergeland og P. A. Munch om vilkåra for eit norsk språk etter 1814. Wergeland ville oppnorske dansken. Munch trudde på å lage eit nytt norsk skriftspråk bygt på ein god dialekt og gammalnorsk. Aasen var av ei anna meining: «Vi burde

skaffe landet vårt eit eige skriftspråk ved å samle inn ord og grammatikk frå alle bygdemåla og arbeide ut ei fullstendig norsk ordbok med tilsvarande grammatikk.» Aasen fekk medhald i dette synet mellom dei ulike vitskaplege instansane, og han tok fatt på arbeidet med å samle dei ymse dialektane i landet. Gjennom fire års studieturar til i alt 250 kommunar i landet skaffa han seg ei god oversikt over tilfanget han trong. Aasen understreka særleg det nasjonale, det sosiale og det pedagogiske momentet: Eit fritt land må ha sitt eige språk, det naturlege målet som bøndene nyttar må få sin rett, strevet med å lære dansk må ikkje stengje utdanningsvegen for ungdomen. Lat oss høyre kva ein kjend politiskar har meint om Ivar Aasen sitt storverk. Einar Gerhardsen sa det slik: «Han åpnet veien ut for innestengte bygder, men han åpnet også for store deler av folket veien inn til kulturverdier som disse deler av vårt land har skapt og stadig skaper. Uten Ivar Aasen ville Norge vært fattigere.»

Aasen la grunnsteinen til eit språk og ei rørsle som har løyst ut og framleis løyser ut sterke og skapande krefter i det norske samfunnet ved å stå fram som eit sjølvstendig alternativ i norsk kulturhistorie. Eitt av dei sterkaste vitnemåla om Aasen si skaparevne har den gløgge granskaren Moltke Moe gitt: «Aasen var eit geni. Han åtte ei genial evne til å finne dei store grunnlinor. Åtte genialt klårsyn. Hans livsverk var boren av ein storfelt tanke, verdig ei stor ånd. Aldri er ei målreising gjennomført so storslege, so stortenkt og fylgjestrengt. Aasen høyrer med mellom dei største målkunstnarar i nyare tid.» Ja, dette var store ord som Ivar Aasen såvisst fortener. Utan Ivar Aasen sin innsats for det norske språket, hadde vi idag hatt eit skriftspråk som hadde lege mykje nærare dansk, og vårt særpreg og identitet som nasjon hadde vore sterkt redusert. Det var difor eit storverk Ivar Aasen utførte for den nasjonale reisinga av landet vårt.

Ivar Aasen og Sykkylven

Ivar Aasen hadde ei syster på Melset i Ramstaddal. Ivar Martinussen Ytrestøyl frå Volda og kona Ingeborg Iversdotter Aasen frå Ørsta bygsla i 1847 Ækrebruket, eller Iverbruket, som det også vert kalla. Ingeborg var syster til Ivar Aasen, og det er ættlingar etter henne som lever i bygda vår idag, sjølv om slekta har vorte utvatna etter kvart. Dei siste etterkomarane på Ækrebuket, var Ingvald og Olave Melseth, som begge er avlidne. Ivar Aasen var bror til deira oldemor. Aasenslekta finn ein også i Nedre Søvik, der Iver Iversen Melset gifte seg. Han fekk borna Ole Bastian som tok over bruket, Ingvald, Peder og Inga. Ingvald

*Ingvald Melseth var oldebarnet til Ivar Aasen si syster, Ingeborg. Han drev Ækregarden på Melseth saman med syster si, Olave, fram til ca 1970. Dei var barnlause.
(Bilete utlånt av Gunnar Klokk).*

Søvik var lærar på Lauvstad, og dotter hans, Oddrun Ramstad, bur i Sykkylven. Elles er slekta forgreina til Olegarden på Løvold, Pålgarden på Tandstad og i Furneset. Dotter til Ole Bastian Søvik, Olga, var gift med Andreas Aure (Pihl-Andreas), og det er son deira, Lars Otto som eig Nedre Søvik. Gunnar Klokk har teke over Ækregarden på Melset.

Ivar Aasen var på Melset på vitjing, og det var syster hans som fekk han til å fotografere seg hjå fotograf Bøckmann i Kristiania. Det var einaste fotografi ettertida har av Aasen. Ingvald Søvik hadde fotografiet i eige.

Men det var mange kunstnarar som «lurte» seg til å teikne Aasen i ulike situasjonar og stillingar og i kjend profil.

Forholdet til farfar

Eg vil også nemne at farfar min, fylkesskulestyrar Bastian Weiberg-Aurdal, kom i kontakt med Ivar Aasen då han i 1880-åra studerte teologi ved universitetet i Kristiania. Farfar kjende syster til Aasen i Ramstaddal og ville opprette kontakt med Aasen for om mogleg å verke som bindeledd mellom dei to syskena. Fyrste gongen han besøkte Aasen, var han nokså avvisande, og ville helst ikkje snakke med han. Farfar tok hatten sin og ville gå, men då mjukna Aasen opp, viste fram ei heilt anna side, og samtalen kom i gang mellom dei to.

negative haldning. Han trudde farfar kom for å tigge pengar. Aasen var nemleg van med at ikkje berre sunnmørsstudentane, men også andre kom for å be om pengar, men dette var ikkje farfar sitt ærend. Seinare vart dei to godt kjende, og farfar vart eit bindeledd mellom dei to syskena. Mellom anna bad systera farfar om å spørja Aasen om han kunne hjelpe dei med pengar til å byggje ny løe på Ækrebruket.

Far fortalde frå sin far om samværet med Ivar Aasen. Aasen hadde vore fleire gongar på vitjing i Sykkylven. Han hadde mellom anna vore på Aurdalsnibba for å samle planter til plantesamlinga si. Farfar hadde veldig stor respekt for den sjølv lærde Ivar Aasen. Aasen var kjend for å vere veldig smålåten av natur. Han ville ikkje stikke seg fram, og likte helst å halde seg i bakgrunnen i lyd og lag.

Men farfar kunne til ein viss grad avlive denne myten om Aasen. Han hadde opplevd at Aasen i høgste grad kunne vere sjølvbevisst, ha tru på seg sjølv og vere mann for sin hatt når det galdt sitt eige fagområde. Ein

gong Aasen og farfar stod i samtale utanfor Grand Hotell i Kristiania, kom Henrik Ibsen forbi. Han og Aasen gav seg i prat, og Ibsen kritiserte landsmålet og det arbeidet Aasen stelte med. Men det skulle han ikkje ha gjort, for då fekk Ibsen sitt pass påskrive. Aasen svara kontant at han ikkje ville ta opp nokon debatt med Ibsen på eit område Ibsen ikkje hadde den ringaste kjennskap til. Farfar fortalde at Aasen tok Ibsen i skule, og farfar var forbina over at det kunne finnast så mykje temperament og sterk yrkeskjensle i den elles så

stillfarande og smålåte mannen. Ja, dette var eit lite karakterdrag ved Ivar Aasen som eg trur kanskje mange ikkje er kjende med.

Ivar Aasen og sambygdingen Anders Hovden

Eg har lese ein del om forholdet mellom Ivar Aasen og Anders Hovden. Dei var gode vener, men heilt ulike av natur og legning. Presten Hovden var ein leiartype og hadde ei noko brautande framtoning. Dagbøkene til Aasen fortel at dei var mykje saman i Kristiania i 1870 - 1880-åra, då Hovden studerte teologi. Hovden besøkte ofte Aasen, og han fekk stadig pengar av han. Ofte gjekk dei også ut på Klingenberg og andre morostader. Hovden sat svært trongt i det, og det var pengane frå Ivar Aasen som berga han gjennom studietida. Knapt nokon kom Aasen nærare enn Hovden. Hovden har skrive ei svært leseverdige bok om sitt forhold til Aasen. Og etter å ha lese boka, må eg vedgå at Aasen måtte ha vore ein meir mangfoldig person enn det eg tidlegare har trudd. Hovden seier at Ivar Aasen var ein heilt annan mann i ein flokk med nære vener enn han elles

viste seg fram. Han var nok heile sitt liv ein einsam person, med stadig lengt etter ein livspartnar å vere glad i. Dette verset som han skreiv kan tyde på at einsemda ofte kunne vere plagsam og at han sakna nokon å vere glad i.

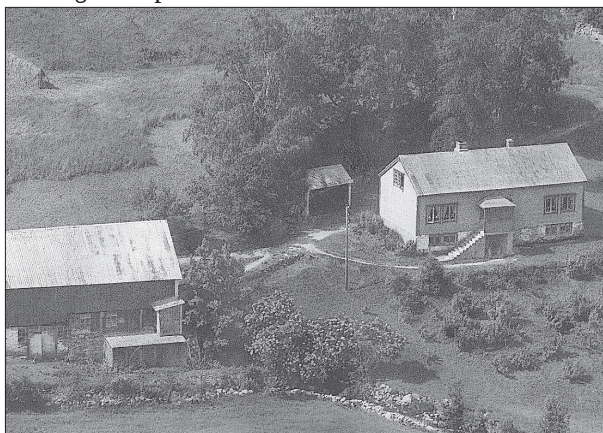
Elskhugen er den venaste urt,
som veks fyr manna-sonom,
den heve kasta livet burt,
som ikkje fær del i honom.

Hovden fortel at Aasen kjende eit ungt, nygift par. Då dei hadde fått fyrste barnet sitt, kom Aasen eins ærend

opp og ville sjå det vesle barnet. Han sette seg ved vogga og sa: «De veit ikkje kor rike de er, som eig denne vesle gudsengelen.» Då gret han, og gjekk straks. Hovden kan fortelje om ein del liknande hendingar med tilhøvet mellom han og små born:

- Då gjekk det nett opp for meg, seier Hovden, kva Aasen hadde ofra for folket sitt - si eiga livslukke. Den heimkjære hadde gjort seg sjølv heimlaus for at folket hans skulle kjenne seg så mykje meir heime i sitt eige land.

Ofte minnest eg mi gamle grend
naar eg framand uti verdi stend,
heimlaus, frendelaus og lite kjend
og likar på leiken ille.

Iver-garden på Ækrane på Melseth, der syster til Ivar Aasen, Ingeborg, budde frå 1847. Husa på biletet var bygde seinare, og i dag er det berre løa som står att. No er det Gunnar Klock som eig garden. (Bilete utlånt av Gunnar Klock).

Om natta fiktar skutene

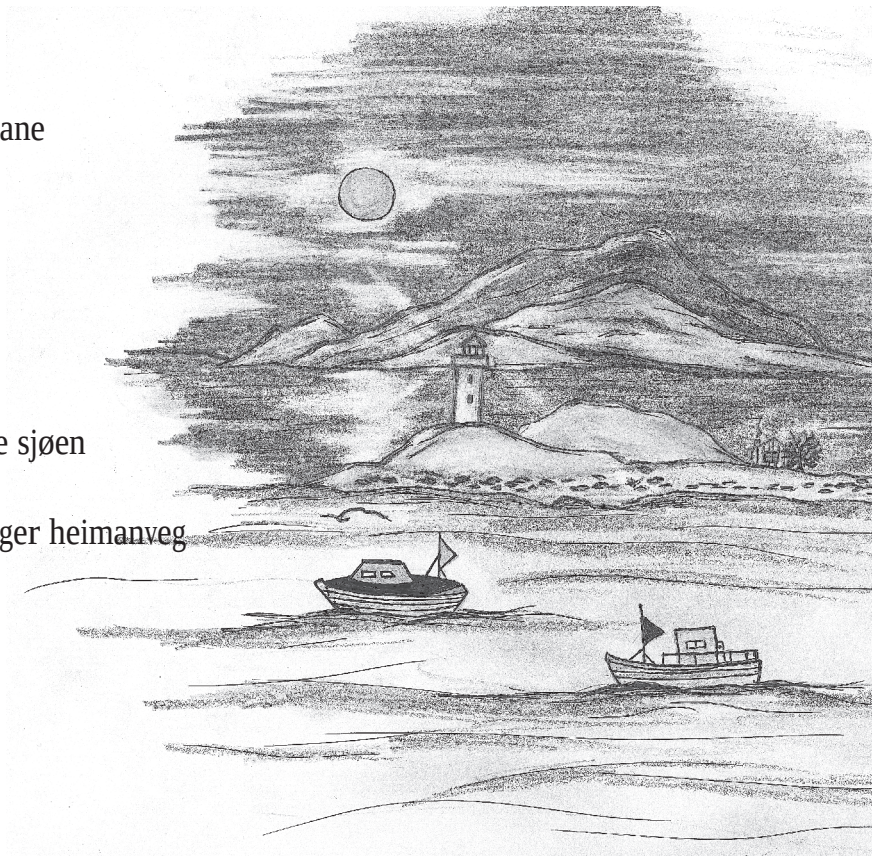
(Motiv frå Sunnmøre)

Av Rolf Sagen

Om natta fiktar skutene
med lansar av lys over holmane
Fjorden djup. Ein vektig
rytme stemplast inn
i dei utvakte andleta
og skorsteinen skyt ringar
av blå petrolium

Om morgonen opnar ferjene sjøen
og lyset veltar, fossar fram
Bussane gryntar mot ein mager heimanveg
Ved eit felås ristar dei
sitt trøyte metall
raskare enn våte hundar

Fram kjem lutande menn
til sitt arbeids hus: Ei rute
mørk av støv og mugg
ein rytme - motorreimar piskar på
Ei lukt av spon og lim
ei sag som løfter sine ynk
før ennå ein dag har stempla ut
dei trøyte kroppar

Illustrasjon: Maria Furnes.

Grete Bugge Østvik er lektor ved Sykkylven vidaregåande skule. Hovudoppgåva si i norsk skreiv ho om forfattaren Rolf Sagen.

Rolf Sagen - Ein forfattar med mange talent

Aktive ungdomsår i Sykkylven

Av Grete Bugge Østvik

Som dei fleste av lesarane veit, budde Rolf Sagen i Sykkylven i nokre av ungdomsåra sine. Også i vaksen alder budde han her i to år, og arbeidde då to år som psykolog i kommunen.

Familien kom flyttande frå Eivindvik i Sogn då Rolf var i 14 - 15 års-alderen, og familien budde først 3 år i Holenhuset på Aure, men vart seinare buande i Nakkegata, der Rolf vart nabo av jamaldringen, Astor Furseth, som og seinare vart forfattar. Det var ikkje berre slik at desse gutane vart fødte same året, dei hadde og fødselsdag til felles, 21. desember. Rolf vart likevel gåande eitt år etter Astor på skulen.

I nabolaget og elles gjennom felles interesser, fekk Sagenbrørne mange kameratar i bygda. Både Rolf og brørne hans var musikalske. Kjartan Vik fortel at han saman med seks andre musikkinteresserte karar i

15-årsalderen starta opp bandet med det klingande namnet "Seven Swingers". I første rekkje spelte dei dixieland, men sidan dei og etter kvart kom til å bli kjende utanfor bygda, reiste dei rundt og spelte til dans. Då måtte dei sjølvsagt ha ein tango eller to på repertoaret. Kurt, den eine av brørne til Rolf, var fast medlem av bandet og spelte bassgitar. Rolf sjølv hadde meir lausleg tilknytting, men var til tider med som sologitarist og songar. Kjartan seier at Rolf var svært musikalsk, og meiner det ville ha vore mindre overraskande om Rolf hadde blitt musikal enn forfattar.

Kjartan fortel at dei første øvingslokala til desse speleklade gutane var inne på låvebrua, heime hos Kjartan. Det kan leggjast til at ei vittig tunge seinare skal ha sagt at aldri hadde hønene på garden vorpe så godt, for slik eggande musikk måtte berre gi resultat! Seinare hadde gutane øvingar i eit nedlagd sommarfjøs framme på Legene (På hitsida av den noverande bommen inn til Vikedalen). Etter kvart som ryet voks, fekk

bandet halde til på Valhall med øvingane, og Kjartan seier: "Det var stort!" No var dei nærmast å rekne som proffe utøvarar. Etter eit par-tre år vart bandet oppløyst, for mange av gutane fór bort på skular. Rolf Sagen reiste i 1958 til Ålesund og tok der til på

Ein annan ven av Rolf vart naboguten og jamaldringen Astor Furseth. Han åtte litt av eit klenodium for ein unggut, nemleg eit smalfilmkamera. Astor eksperimenterte både med å lage animasjonsfilm og spelefilmar. Rolf Sagen og Kjartan Vik spelte hovudrollene i fleire av filmene, og både skrekkefilmar og indianarfilmar vart laga med desse to karane i hovudrollene. Astor sjølv tok seg av både manus, filming, klipping og redigering. Han la og musikk på fleire filmar, og Kjartan rosar Astor for dette arbeidet. Det kan og leggjast til at snille mødrer var hjelpsame med å bidra med kostymer, så indianarane frå Vik og Aure/Nakkegata kunne sjå ut som om dei verkeleg kom frå Ville Vesten. Indianarfilmene var spelte inn oppe på Heiane og på Aurenakken. Kjartan kan fortelje at dei kjende seg som skikkelege indianarar, med faks sydd på peau de pêche-jakkene, tidas store mote. Gevær hadde dei og, to gamle munnladningsbørser, som det riktig nok ikkje kunne skytast med lenger.

Kjartan meiner at den beste og også lengste av spelefilmene til Astor var filmen med det mystiske namnet Dar. Astor sjølv seier at namnet vart valt berre på grunn av den framandarta klangen. Kjartan spela her ein gal mann, rømt frå eit asyl, og besett av trongen til å drepe. Mannen prøvde å ta livet av fleire, men den einaste personen den gale klarte å ta livet av, vart altså spelt av Rolf Sagen. Bilda under viser oss at dei unge skodespelarane gjekk inn i rollene sine med stor innleving.

Astor la også musikk på denne filmen. Han kan elles fortelje at Dar seinare vart vist som forfilm på Løvenvold kino. Både Astor og Rolf gjekk då på Latinskulen i Ålesund, og gutane heldt mykje saman i gymnastida. I alle fall den uvanleg så filminteresserte Astor meldte seg inn i filmklubben i Ålesund, og her fekk han mykje ros for filmar han hadde laga. Astor og Rolf både planla og starta i desse åra eit langfilmprosjekt, som dei og arbeidde vidare med etter at Astor hadde flytta til Oslo. Dessverre vart filmarbeidet likevel lagd til side.

Astor seier at for han var det ikkje særleg overraskande at Rolf slo inn på forfattarbanen. Han fortel at Rolf tidleg tok eit korrespondansekurs i journalistikk. Ganske tidleg, alt i 15-årsalderen, meiner Astor,

Bandet Seven Swinger i aksjon på Valhall. F v: Bjørn Vik, Lars Evenstad, Einar Sagen, Rolf Bergmann, Odd Vik, Kjartan Vik og Kurt Sagen. (Foto utlånt av Kjartan Vik.)

tok Rolf til å skrive om lokale hendingar frå Sykkylven og omegn i Sunnmørsposten, og Astor tok foto til. Astor hugsar spesielt ein episode. Gutane hadde vore i Liabygda, Rolf hadde skrive om eit leiropphald her ei påske. Mykje folk og bilar skulle stuast om bord på ferja, og bilane vart plasserte så tett at dei så å seie stod oppå kvarandre. Denne hendinga hadde Astor knipsa, og bildet var slått opp på førstesida i Sunnmørsposten! Astor seier elles at Rolf brukte mykje av pengane han tente på skivinga si til å kjøpe seg skrivemaskin.

Astor og Rolf heldt og god kontakt både under studietida i Oslo og etterpå. Astor budde på Færøyane i 11 år, og her fekk han besøk av Rolf Sagen. Astor meiner at mykje av romanen "Mørkets gjerninger" vart skriven under Rolf Sagen sitt tre månader lange Færøyopphald. T.d. etternamnet Bru, som hovudpersonen i romanen ber, meiner Astor er inspirert både av utsikta Rolf hadde her og av etternamnet til den kjende færøyske forfattaren Hein Bru. Parallellhandlingane i romanen, både frå hotel Noreg, og frå ungdomshuset i Spjelkavik, byggjer Rolf på røynsler både frå Rolf Sagens eiga gymnastid i Ålesund og frå dansetilstellingar, spesielt på Valhall i Sykkylven, meiner Astor Furseth.

Rolf Sagens forfatterskap, med hovudvekt på Mørkets gjerninger

Dei kreative evnene Rolf Sagen kom til å vise som forfattar, vart som vi har sett, nørt opp under i tidlege ungdomsår i Sykkylven. Sagen er også kjend som ein allsidig og eksperimenterande forfattar, og han har ikkje låst seg fast i nokon fast sjanger, eller uttrycksform. Likevel kan det hevdast at han gjennom forfatterskapen har halde fast ved det grunnsynet som kjem til syne alt i ungdomsbøkene hans. Han debuterte i 1968 med

diktsamlinga Dørklinker, og for den fekk han Tarjei Vesaas sin debutantpris. Med collage- og dokumentarromanen Kvengedal (1970) vekte han både merksemd og debatt. Her brukte han utklipp frå Sykkylvs-bladet og Sunnmøringen og sette dei saman på sin eigen måte, men langt frå like godt likt av alle sykkylvingar. Dette var heimstaddikting, på ein ny og heller provoserande måte. Det siste var ikkje noko spesielt for Sagen i 70-åra, då samfunnsdebatten kom sterkt til syne i litteraturen. Den diktsamlinga Sagen er mest kjend for hos eit breitt publikum, ber namnet Båten til Bergen og har undertittelen Småborgarsongar. Diktsamlinga kom i 1974, og tematisk står den i samanheng med Kvengedal. Det er kåra til kvardagsmennesket, slitaren og til tider outsidersen som blir framheva. Vestlandet og Vestlandsnaturen står her som elles sentralt i forfatterskapen.

Den meir tradisjonelle romanen Mørkets gjerninger (1976) er Sagens mest kjende verk. Romanen har, som tidlegare sagt, motiv frå Ålesund og omegn. Hovudpersonen Øystein Bru er ein ung gymnasiast med eit brennande behov for å finne seg dame, og formålet er overtydeleg og lite originalt. I dette høvet oppsøker han byens finaste restaurant på sjølvaste hotel Noreg, og vi får høyre om ungguten sine meir, og helst mindre vellukka framstøytar for å sjekke damer. Sagen skildrar denne situasjonen med mykje humor og ironi, men og til dels med medkjensle. Han kjem med velretta spark både mot småbyjåleriet og den rådande etiketten. Dette tvingar menneska til å spele konforme og tilstivna roller som skaper avstand.

Parallelt med denne historia les vi om den beskjedne og mindre pene Oddny. Ho vert med ei veninne på dans på ungdomshuset i Spjelkavik. Her skildrar Sagen med innleving og stor forståing korleis det må kjennast å vere den som alltid vert sitjande att på benken, vere den som ingen finn attraktiv nok til å by opp til dans. Sagen er altså kritisk til møtestadene unge menneske både i byen og på landsbygda blir tilbydde. Begge stader er det utsjånad og delvis status som avgjer partnarval. Andre kvalitetar blir lite verdsette. Også den passive rolla kvinnene har, ho som berre blir "snurra rundt i dansen" av mannen, blir synleggjort.

Mørkets gjerninger fekk både god og brei presseomtale. Romanen vart lesen opp i radio av Jon Eikemo, og seinare vart han filmatisert. Ein kan vel seie at spelefilmen blir heller bleik, enkel og framfor alt ureflektert, samanlikna med romanen.

Korleis elevar las romanen i 1990/91

Då underteikna skreiv hovudoppgåve i nordisk, tok ho for seg korleis ein 3. klasse allmenn (1990/ 91) ved Sykkylven vidaregåande skule las og oppfatta romanen, sett i lys av korleis kritikarane las romanen i 1976, då boka kom ut.

Det var interessant å sjå korleis dei fleste av elevane langt på veg kjende seg att i hovudpersonane og sjekkesituasjonen, sjølv om dei tok avstand frå hovudpersonen sine heller direkte framstøytar. Elevane fann det uvant at "mannfolk skulle sjekke heile tida", som eleven "Olav" seier. "Sverre" seier derimot: "Jentene sku bare sitt der, langs veggane, og så sku' gutane komme å by dei opp. I dag er det jo litt omvendt da".

Ei jentegruppe i klassen diskuterte og sjekkekulturen, og meinte at begge kjønn i dag kan gå ut og "sjekke opp". Men kanskje kan denne fridomen og opplevast som eit press om å vere aktiv og frampå - og kanskje ikkje berre i sjekkerolla? (Alle elevane ber fiktive namn)

Margareth: Jenter va opplærte te å vere stille, beskjedne å bli oppbydde. No e dei meir dominerande.

Rannveig: No e det sånn at jenter ska vere frampå, heile tida høyre oss det.

Sissel: At du ska ta initiativet.

Trude: Ja, vere frampå.

Den samfunns- og kulturkritiske sida ved romanen var av mindre interesse for elevane, sjølv om læraren prøvde å vende merksemda mot dette aspektet. Det var spørsmåla omkring seksualitet og sjekking dei utan tvil var mest opptekne av. Elevane var og opptekne av kven si rolle som var, og er, mest vanskeleg: gute- eller jenterolla.

Ingrid: I boka va det sikkert guten so ha det mest vanskeleg, slik so dei framstille det.

Eli: Det va' no like vanskele for ho so sku' sete å vente.

Eva: Mange so følte se tilsidesett, at dei ikkje fekk kome med. Slik som ho Oddny.

Karsten: Han da, han da, han fekk ikkje nåken då han kom og spørte, sant? Men ho, ho sat å venta.

Petter: Ja.

Karsten: Ho kunne berre sagt ja om det kom ein.

Guri: Ja, men han fekk no ja, han fekk no danse han Øystein me.

Petter: Ja, men liksom ikkje nåke meir da.

Eli: Ja, men på begge side me. Ho sit der no å venta, ho. Å det e ingen som kjem å dansa me dej. Mens han prøvde heile tida å få nåken te å danse me se, mens han fe avslag.

Trude i jentegruppa får siste ordet i si gruppe, og run-

Cowboyen Rolf Sagen, med ryggen til, i møte med ein ukjend. (Foto utlånt av Kjartan Vik.)

dar av sekvensen med ei noko paradoksal utsegn, som gruppa finn både morosam og treffande, etter latteren å dømme: "Da sir e det e ganske likt, bare det e forskjellig, likt på forskjellig måte".

Av kritikarane (alle, med eitt unntak, var menn) seier langt, langt fleire enn elevane at dei kjenner seg att i hovudpersonen sin desperate kamp for å finne seg ei jente og gå til senga med. Sjølv sagt er det enklare for vaksne mannfolk enn for gutar i 18/19-årsalderen å vedstå seg å vere "einspora", som ei av jentene seier hovudpersonen er. Dessutan må gutane i ein klasse stå til rette framfor ei gruppe med til dels sjølvsikre og sterke jenter, og som ikkje let gutane i klassen sleppe lettvtint unna.

Petter er vel den einaste som tør å nærme seg det "farlege" når han seier: "Men det er nå der heile tida, det ligg nå der i bakhode liksom heile tida, tanken på det altså.."

Forfattarskapen i 90-åra og inn i eit nytt tusenår

Med romanen Lyden av vatn (1990) forlet Rolf Sagen den realistiske romanen, og i Norsk Litteraturhistorie (Aschehoug 1997, bind 7, s. 324) skriv Øystein Rottem: "Den bærer klare spor av påvirkning fra Kafka og Beckett". Denne romanen vert rekna som eit

høgdepunkt i Sagen sin forfatterskap, men boka har helst nådd fram til ei smal lesargruppe.

Sagen har og i desse åra gjeve ut fleire diktsamlingar og ein roman om Hydrogründeren Sam Eyde: Frå Sam Eydes tid (1993), som i følgje Øystein Rottem "framstår som en forfatters refleksjon over selvbiografien til den samme Eyde". Seinare har og Sagen, som mange andre forfattarar i 90-åra, eksperimentert med dokumentarsjangeren. Dette spørsmålet har vore diskutert: Kan vi eigentleg setje skilje mellom fiksjonslitteratur og dokumentarlitteratur? Inneheld ikkje dokumentarframstillinga også tolkingar og utveljingar, både av den som skriv og den som fortel? Mange talar difor i dag om dokumentarromanen. Desse problemstillingane har sjølv sagt Rolf Sagen og vore oppteken av. Denne hausten har han gjeve ut boka Hundre bønder, som handlar om Hitra-bøndene sin skattenektaksjon somaren 1975. Sagen var til stades på Hitra då bøndene her kalla inn til stormøte med m.a. det formålet å gjere aksjonen landsomfattande. I skrivande stund er boka så fersk at ho berre så vidt har nått ut til bokhandlarane. Boka blir i ein knapp omtale kalla

mentarroman (Sunnmørsposten / NPK 26/9-01). Innhaldet har i alle fall aktualitet, sett i lys av bøndene og bygde-Noreg sin situasjon, anten vi blir ståande utanfor eller i EU.

Sagen sitt namn er og knytt til Skrivekunst-Akademiet i Bergen, der han har vore leiar i ei årrekke. I mai dette året var undertekna i kontakt med Sagen, og då hadde han permisjon frå denne stillinga. Sagen har og reist mykje rundt på skular og fortald om arbeidet som forfattar og om forfatterskapen sin. Kanskje er det på tide at elevar i Sykkylven og blir gjort kjend med ein forfattar som har henta inspirasjon frå denne bygda og dette fylket til viktige bøker i forfatterskapen sin?

Kjelder: Kjartan Vik, Sykkylven (samtale, sept. 01)

Astor Furseth, Valldal (telefonsamtale, sept. 01)

Rolf Sagen, Bergen (telefonsamtale, mai 01)

Grete Bugge Østvik: Mørkets gjerninger - fram i lyset? Resepsjonar av Rolf Sagens Mørkets gjerningar i samtid og ettertid (Litterær hovudfagsoppgåve i nordisk, Universitet i Bergen 1993)

Sekundærlitteratur: Nordisk Litteraturhistorie (Aschehoug, 1997, bind 7, s. 322 ff.)

2. klasse, teikning, form og farge 2001/02

Frå venstre framme: Unni Roald, Maria Furnes, Marlen Åsen, Monica Slettvoll. Frå venstre bak: Benedikte Kalvatn, Therese Vegsund, Anette Myklebust, Einy Torbjørg Hope, Ingvild Ellingseter, Caroline Urke og Ragnhild Østrem.

(Foto: Ragnhild Tollaas)

ein doku-

Ein nærare presentasjon av klassen

Formingselevane i 2. klassen ved Sykkylven vidaregåande skule har gjort ein flott innsats og har lagt ned mykje arbeid i å illustrere to dikt av Rolf Sagen, presentert i årets årbok. Det har vore vanskeleg å velje ut berre to illustrasjonar blant så mange fine arbeid!

Av desse kreative jentene kjem Benedikte, Monica og Caroline frå Sykkylven. To trivelege romsdalingar har og funne vegen hit, Unni frå Vestnes og Ingvild frå Boggestrand. Tausa vår frå Stranda heiter Marlen. Ei

einsleg svale kjem frå Sula og ho heiter Therese. Fire andre kjekke jenter i klassen er frå Ålesundsområdet: Anette, Maria, Ragnhild og Einy Torbjørg.

Heile 24 av dei 35 skuletimane jentene har i veka, er knytte til formgjevingssaga. Rosande omtale får spesielt formgjevingsslærarane deira, Ragnhild Tollaas og Kjell Gunnar Overøye. Skulen er stolt over å ha slike positive krefter i lokalmiljøet.

Dette er ikkje eit eventyr, men saga om ein barneflokk som voks opp utan foreldre som kunne ta seg av dei praktiske oppgåvene i heimen. Søskena greidde oppgåvene med god hjelp frå eit grannelag som viste medkjensle og hjartelag. Det er Per Krokå som her fortel om sin eigen oppvekst i Syvde på Søre Sunnmøre. Per Krokå dreiv i mange år møbel-fabrikken Jarnes & Krokå Møbel- og Trevarefabrikk i Sykkylven, saman med svogeren Jon K. Jarnes.

Ein annleis barndom

Av Per Krokå

M

Min besteforeldre var Torbjørn Nautvik (1837 – 1922) og Pernille Voldsund (1837 – 1927). Dei tente i lag på Myrebruket på Eidså frå 1861 og gifte seg i 1862. Dei fekk bygsle eit utmarksstykke av gardsnummer

sju på Sandnes i Vanylven kommune. Alt var berre pors, lyng og eine. Det er fortalt at dei hadde ein tønnebotn til bord.

Bestefar var ein dyktig bygningsmann. Han laga vindauga til Syvde kyrkje i 1870-åra. Kyrkja står den dag i dag. Pernille stelte garden med stò hand når bestefar var borte på arbeid.

Småslått mellom tuvar

Far min, Gullik, var yngst av åtte born. Han kjøpte bruket i 1902. Det fekk namnet Krokå. Far dreiv som fiskar og bygningssnikkar i tillegg til garden. Far var også interessert i song og musikk. Han var mange år dirigent for songkor. I 1906 bygde han seg eit orgel. Dette var byrjinga til Haugens orgelfabrikk på Lauvstad. Etter at far vart lam ned om beltestaden, måtte vi borna trø belgen. Eg fekk då høve til å lære å spele til eige bruk.

I 1910 gifte han seg med Oleanna Eidså. Det vart etter kvart fem born på garden. Dei vart fødde åra 1911, - 13, - 16, - 19 og –23. Eg vart fødd i 1916. Det året kjøpte far ein 39 fots motorbåt saman med Gullik P. Sandnes og Per Haukeland. Dei dreiv han til 1921, då dei måtte selje etter nokre dårlege fiskeår. Ein verre grunn til salet var at far etter kvart fekk problem med føtene, på grunn av lammelse. Han hadde til dømes vanskar med å kome seg opp på ein sykkel han hadde kjøpt seg. Frå 1924 til juleveka 1936 vart han sitjande ved bordet eller liggande i senga.

I mars 1925 døydde mor, 44 år gamal. Eg var då åtte år og eg hugsar vanskane far hadde med å kome seg opp i skysskjerra til onkel, som køyrde han til kyrkja i gravferda. Same året fekk bestemor slag og vart liggande til sengs til ho døydde i 1927. Ho måtte ha sitt daglege stell. Berre fyrste vinteren hadde vi hjelp til dette av Berta Sandnes. Så sat vi då att fem ukonfirmerte born saman med far som sat på ein stol.

Krokå i Syvde der Per Krokå voks opp. Mora døde då Per var åtte år gamal og faren vart tidleg ufør, så søskena måtte klare seg sjølv på dei fleste område.

Torbjørn 13, Marta 11, Per 8, Pernille 6 og Matias 2 år.

Fram til første delen av 1920-åra hadde bestefar og far dyrka så mykje at det, til saman med småslått mellom tuvar og steinar, var mat til tre kyr og tre sauer. Ei tid hadde vi hest saman med ein nabo. Etter 1923 hadde vi ikkje hest før eldste bror vår tok over garden i 1938.

Purke på avvegar

Mang ein bøn vart sendt opp til den allmechtige Gud frå dette huset. Dei søndagane det ikkje var gudsteneste, var det ei andaktsstund i barndomsheimen kl. 11. Far las teksten for dagen og fadervåret. Vi song også salmar. Det var ikkje alltid så enkelt for oss borna å sitje i ro, men søndag føremiddag måtte vi i alle høve vere heime.

I tre perioder nokre veker i gongen hadde vi unge jenter til hjelp. Den siste var med oss den hausten Marta vart konfirmert. Kven som løna desse, veit eg ikkje. Vi største borna måtte gjere det vi greidde. Alt måtte berast og dragast. Våronna gjekk føre seg med spade og greip. Husdyrgjødsla vart dregen med handvogn på åker og eng. Graset vart slege med langorv og småljå, turrhøyet vart bore i hus med børtog, det same for korn. Og poteter i sekker. Det var tungt arbeid for 10 – 15 års barnekroppar.

Om våren var det torvspaing på Sandnessætra, med det arbeidet det førte med seg. Vinteren skulle torva til gards. Eg hugsar ein gong Marta og eg henta heim torv frå Sandnesdalen. Det var om lag fire kilometer fram og tilbake. Vi la i sekkane det vi meinte vi kunne bere. Marta kom heim med vond rygg. Den harde torvsekken hadde laga daudeblod over det meste av ryggen. Skog var det lite av, så vi måtte rive eine og lyng i utmarka i tillegg. Det henta vi 400 – 500 meter oppunder fjellfoten og rulla det til gards i store velter, samansurra med tog.

Kvart år når vi var ferdige med våronna og torvspainga, var det vedlikehald av vegrotene. Etter at kommunen tok over vedlikehaldet av bygdavegen mellom Eidså og Koparneset i slutten av 1920-åra, fekk gardbrukarane i bygda sine parsellar for vedlikehald andre stader. Dei som hadde hest, fekk parsell på Løset-stranda lenger inn i fjorden. Vi som ikkje hadde hest, måtte til andre sida av fjorden ca 2 mil ein veg. Operasjonen for Marta og meg var å demontere handvogna, plassere ho i færingen og ro over fjorden til båtstøa på Haukeland. Så måtte vi montere den og drage den 80 meter opp til vegen til vår parsell. Grushola inneheldt for det meste grus og stein. Etter endt arbeid gjekk turen heim og det var same prosedyre...

Det som vi grua oss mest for, var når vi måtte på bygda med sauer, kyr og grisepurker til paring. Ein gong fekk eg i oppdrag å jage ei purke til Bjørlykke og tilbake i eit slikt ærend. Det var tre kilometer kvar veg og eg hadde med mjølblanding som lokkemat. Det røynde på tolmodet til purka, for på Koparneset fann ho det for godt å ta ein avstikkar i den fine havreåkeren til Matias Vedlog. Der rulla ho seg og godgjorde seg ei stund.

Då tida var inne, kom grisungane til verda med god hjelp av Petter Løvoll. Det vidare stell var det eg på 13 og Marta på 16 som hadde ansvaret for. Vi hadde seng i fjøset saman med tre kyr og purka med ungar. Der låg vi i tre veker og tørna ut kvar vår gong, når ungane skulle ha mat, noko som gjekk føre seg fleire gonger for natta. Ei vekkjarklokke fekk som regel liv i oss til dei faste tider.

Om sommaren hadde vi kyrne på Sandnesfjellet. Ti gardbrukarar hadde ei felles hytte, ti senger i eitt rom.

Eg var 12 år første gongen eg låg der. Hua hadde eg på, for eg var redd eg miste henne. Sommartida og langt fram på hausten gjekk vi berrfotte, også til sætra. Det var for å spare sko. Det var ofte kaldt for ein barnefot i haustkaldt, dogga gras. Det var ei herleg kjensle å få stige i ei varm kurue! Heimturen gjekk med hylke på ryggen, ca tre til fire kilometer. Det var likevel

gode minne som knyter seg til mjølketurane til sætrehytta.

Jordbryting som medisin!

I 1931 gjekk eg for presten. Torbjørn var ute i teneste. Marta og eg måtte drive garden. Matias måtte halde far

med selskap medan vi dreiv med onnearbeid. Pernille var hos onkel og tante på Flåvær i Herøy dei fire første skuleåra.

I alle dei 12 åra far sat lam, var det Marta som hadde det meste arbeidet med han. Det var å kle på han, morgonvask og det som høyrer med. Dei tre siste åra han levde fekk vi ein stol med hjul på. Det letta mykje. Elles var det klesvask og matlaging av ymse slag. Sild, fisk og havregraut var den vanlege maten. Kjøt og flesk var å rekne som høgtidskost.

Marta hadde mange tunge tak og mykje ansvar fram til ho fekk avløyising i 24-årsalderen. Det økonomiske var eit stort problem. Sjølv friske folk hadde lite pengar mellom hendene. Der sjukdom sette folk ut av spel, vart økonomien dramatisk. Sjuketrygd og sosialhjelp fanst det ikkje, som eg kan hugse. Det einaste var

fattigkassa, noko folk skydde som pesten. Eg kan hugse då far ikkje hadde 20 øre til frimerke på eit brev.

Far hadde fått eit agentur hjå ein ullvarefabrikk i Hardanger og fekk rimeleg tråd og stoff der. Han kjøpte seg strikkemaskin som eg måtte overta då eg var 12 år. I 1937 vart eg så sjuk i brystet at eg måtte til doktor. Han spurde kva arbeid eg hadde. Ordren var at eg måtte bryte opp eitt mål med jord. Dette vart redninga!

Stoff frå fabrikken vart til konfirmasjonsdress. Sylønna var kr 8.50. Ein god del klede fekk vi frå Kamilla Rønnestad, klede som hennar born hadde vokse frå. Sko var det onkel Pål som ordna for det meste. Han var skomakar. Tresko laga eg sjølv frå eg var 16 år. Eg fekk kr 2,50 for å lage tresko til ein eg passa rev for. Då brukte eg opp att overleret frå hans gamle trelappar.

Lovnaden har halde

Det var lite ungdomsliv. Det var sju års folkeskule med seks vekers framhaldsskule. Lekselesing vart i minste laget, då det var mangt å gjere utan foreldre. Eg måtte vere heime ein dag for veka og hjelpe til då eg gjekk på

framhaldsskulen. Så gjekk eg på søndagsskulen med A.M. Steen på talarstolen. Eg var og med i sangkor i lag med vaksne før eg vart konfirmert. Frå vaksenlosjen har eg og mange gode minne. Vi hadde studiering som gjekk på omgang i heimane og i losjehuset. Dette var

Desse søskena måtte tidleg stå på egne bein. Samhaldet i søskenflokken har heile tida vore sterkt.
Frå venstre Torbjørn, Marta, Per, Pernille og Matias.

mitt arbeid som fabrikkeigar og i politisk arbeid seinare.

Eg hugsar då Marta Sandnes, som var forstandar i barnelosjen, vitja far. Han hadde hatt dette vervet tidlegare. Ho nemnde at eg, som då var 9-10 år, måtte melde meg inn i barnelosjen. Medlemspengane var då ti øre pr kvartal, men far hadde ikkje ti øre. Marta betalte 40 øre for meg. Det vart medlemspengar for eitt år. Desse førti øra vart ei sikker investering. Vilkåra for å bli medlem var at eg ikkje skulle smake korkje tobakk eller rusdrikk, ein lovnad eg har halde til dags dato. Kanskje det var noko å tenkja på for ungdomen i dag? Ein slik lovnad kan gi god økonomisk gevinst når ein berre har vilje og aksepterer å forsake noko i starten.

Kjenner takksemd

Far var åndsfrisk og fylgde godt med i det som var oppe i tida. Til tidtrøyte las han aviser som velvillige grannar lånte han. I den tida tok radioen til å kome utover bygdene. For å glede far var det ein som sette i gang ei innsamling til radio. Lista tok til på Lillebø og gjekk rundt heile Sydven. Mange gav sin skjerv av det vesle dei hadde. Det kunne vere frå 50 øre til to kroner. Det var langt mellom dei som hadde radio den tida, i 1930-åra.

Då radioen kom frå ein farsysterson, var det mange som la vegen til Krokåa for å høyre på mirakelet, serskild søndagane når det var gudstjeneste.

Desse hendingane frå 1920 – 1938 har fylgt meg heile livet sidan og har prega meg i stor grad i mange situasjonar. Eg kjenner på det sjølv, eg trur at syskena mine gjer det same; at vi ikkje har fått takka nok for

den hjelp vi fekk i mange høve, av slektningar, vener og grannar i desse vanskelege åra.

Så bar det ut i verda: Den 14. april 1938 reiste eg til Linge i Valldalen og tente som dreng. Eg fekk 45 kroner pr månad. I januar 1939 fekk eg arbeid som trandampar hjå Brødrene Årsæther A/S, Ålesund. Først i Svolvær, sidan i Vardø. I 1940, medan krigen stod på i Norge, var eg igjen i Svolvær. Hausten same året tok eg til på Oslo Elementærtekniske skole, bygningsavdelinga. Etter skulen vart det bygningsarbeid ymse stader. Eg kom til Ikornnes 17. september 1943. Fyrste søndagen møtte eg ei jente som vart kona mi fem år seinare.

I juni 1945 tok eg på meg å setje opp att fiskebruket til Brødrene Årsæther i Kjøllefjord og delvis i Mehamn. Vi sette opp første bustadhuset i Finnmark etter evakueringa. Vi starta der fyrste veka i juli med fullasta skute. Der var alt som kunne tenkjast til å byrje på nytt. Der var ingenting att, ni avbrende kaipelar var alt.

Eg kom til Ikornnes og starta fabrikk for møblar og trevarer 1. januar 1947, i lag med bror til Solveig, som vart kona mi. På fabrikkjen jobba eg til eg var 76 år.

Solveig og eg tok over halve garden med hus etter svigerforeldra. Svigermor døydd 74 år gamal. Svigerfar låg til sengs eitt år før han døydd, 90 år gamal. På garden hadde vi mjølkekyr, oksar og til sist sauer.

Eg kom med i politisk arbeid. Sat i kommunestyret, formannsskap, bankstyre og kraftverkstyret. Eg kjenner stor takksemd for den tilliten eg har vore vist som innflyttar i kommune og bygdelag.

Tidlegare e-verksjef Per Arne Aursnes har ei allsidig lokalhistorisk interesse. I mange år var han medlem av Sykkylven Sogenemnd. I dag er han ein av drivkreftene i Sykkylven Slechtsforum, med særleg ansvar for digitalisering av historiske kjelder.

Storkveita

Av Per Arne Aursnes

E

I starten av 1920-åra var det på Aursneset mange gutar på om lag same alder. Dei var nok som gutar flest i ti- tolvårs alderen. Dei var med på det meste, både i leik og i arbeid. Uttrykket både på sjø og land passa svært godt.

Var dei ikkje på fjellet var dei heilt sikkert på sjøen. Når det galdt å skaffe fisk til gardane, var dei i alle fall til å rekne med. Å handtere ein færing såg nesten ut til å vere medfødt. Alle garnseta med nødvendige mёд var dei godt kjende med. Fire - fem av desse gutane brukte å halde saman i tjukt og tynt. Det var han Nils og han Karl Johan frå Jensgarden på Fauske og han Hjalmar og han Petter frå Matiasgarden på Aursnes. Yngste bror til Hjalmar og Petter, var Martin som var to år yngre enn Petter. Han fekk også som oftast vere med, men denne dagen var han på skulen.

Slept til lands

Karane, som dei likte å kalle seg, hadde sett ut hampegarna. Borte på Sikane - utanfor Fauskenaustra - var eit godt hyse-set, så her hadde dei ei lekkje på fire botnagarn. Rein og fin sandbotn, utan fare for å setje fast. Det var ein fin morgon i mars. Dei venta til sola hadde varma litt før dei flota færingen. Det kunne vere litt is i fjøra, så dei baska nok litt før dei kom seg av garde og tok fatt på draginga.

"Ditta e noke rart. Det ska'kje vere råd å sete fast her." Dei fekk drage litt, men så var det full stopp. Gutane såg på kvarandre. "Ka søren e ditte for nøke?" Av og til nappa det kraftig, så gutane vart klar over at dei hadde med storfisk å gjere. Sakte, men sikkert, fekk dei drage famn etter famn med garnlekkje opp i båten. Dei vart vår noko stort, svart og kvitt noko under båten. "Hei kara, é trur det e ei kveite. Dinnja e kje lita!" kom det frå ein andpusten gut i framskuten. Dei to eldste gutane visste at skulle dei få tak på kveita så måtte dei prøve med eit halvstikk på sporden. "Hei! Send meg festra og hald i føtene mine, så skal eg prøve å få knytt rund sporden", kom det kontant frå eldstemann. Som sagt så gjort. Det var ein våt og ein kry kar som kunne melde frå at no var kveita fast.

må slepe kveita til lands. Det é kje å tenkje på å få ho inn i båten". Med to gutar på årane kom dei seg sakte, men sikkert, opp i fjøra. Han Severin i Jensgarden var på mylna inne på Aurekaia, så han var det for langt å hente. Hjalmar visste at faren, han Matias var i Ålesund. Karl Johan vart send ut i Olegarden for å hente hjelp der.

1 kr kiloen

Andpusten og forkava står han i kjøkkendøra og prøver så godt han kan å fortelje kva dei har i garnet. Ole ser på guten og veit med ein gong at her er det ikkje noko fanteri, men klare sanninga. Det å lyge om storfisk, då spesielt laks eller kveite, det var verre enn gudsbespottelse på Aursneset på den tida, og er det den dag i dag. "Kor stor er kveita?" ville Ole vite. "Ho e like lang som stoveovnen e høg te," kom det kjapt frå Karl Johan.

I ein fei tek Ole på seg buserullen og kjenner etter at tollekniven er på plass før han fyk ut døra saman med ungguten. Med ein vaksen mann med på laget føler gutane seg tryggare. Kveita vart buksert ut i støa og plassert i naustet saman med garndungen. Etter kvart som det frettest, vart det mange som bisna på den ovstore kveita.

Martin, som fortel denne historia, hugsar at far hans, Matias, kom med hest og slede og kørde inn til Aure, der han Hjellebru kjøpte den 105 kg tunge kveita for ei krone pr kilo. Neste morgon reiste han med mjølkebåten til Ålesund for å få levert kveita til oppkjøpar.

I stova i Jensgarden vart pengane, 105 kr, delte. Han Severin og han Matias talde opp sedlane. Rett høgtideleg kunne Martin hugse at det var. Alle som var med på fiskeriet, var skikkeleg øgne av fangsten dei hadde fått. Dei var karane med gullkanta fiskelukke i mange veker framover. Gutane sette nok ut garn seinare og, men aldri fekk dei storkveite. Eit minne for livet vart det likevel for dei alle, både for Nils som seinare reiste til Amerika og for dei andre som blei att i gamlelandet.

Desse har vore med å støtta utgjevinga av

Årbok for Sykkylven 2001

Sparebanken Møre

Norsk Møbelfaglig Senter
Cylindra Galleri
Formfin Møbler AS
L.P. Riksheim Treindustri AS
SapDesign as
Maxbo Idebygg
ABB AS
Hj. Brunstad Fabrikker AS
Peterson Emballasje AS
PC Support AS
Advokat Kjetil Kvammen
Sandella
Sykkylven Bok & Papir AS
Tema Trading AS
Stjernemadrassen AS
LK Hjelle AS
Hjellegjerde Møbler AS
K-Bank Nordea
B.S. Aure AS
Vestbil
Aure Bygg
P.P. Lyshol
Mega
Hjørnegården
RIMI Sykkylven
Møre Trafo AS
Berg Hansen/ Informa Ferie Sykkylven
SNU - Sykkylven Næringsutvikling
Ekornes ASA
E. Vinje AS
Gjensidige

Song til Sykkylven

Av Per Flaaen

Vaknande – vilt – i din vår over land
Og sol over skummande bære
Drøymande – stilt – under havskoddeband
Som sveiper sin doggvåte gårde
Men vakrast eg såg deg ei stund i mot kveld
Når draumane vaknar og gullstrålar fell
På minner i song og i tåre

Då vend deg inn mot den blåe fjord
Der tankar sviv
Og minnest mjukt på sin stille ror
Dei trugne liv

Og tett under mosen ligg fotefar
Av dei som bygde og dei som bar
Ei framtid for komande slekter

Stridaste lærdom og brattaste veg
Fekk dei som gjekk fyrst over grunnen
Seinare kom det til lettare steg
Og friare ord låg i munnen
Men fridomen kjende vi ikkje for vel
Og mellom oss bor her visst enno ein træl
So sløgt inn i framgangen spunnen

Då vend deg opp mot vår tinderad
So fri å stå
Det var som dei imot himlen bad
Om dit å nå

Og tett innved breen står grønne strå
Med livsens von i sin reine trå
Til ære for ljuset og livet

Takk du som trufast held hand om ditt ror
På gråkalde einsame vakter
Takk du som grov i vår steinute jord
Og tokst med dei bergtunge makter
Men utan di mjuke og kjærlege hand
Som knytte dei reinaste, finaste band
Då vart her visst tungsame trakter

Då vend deg ut mot det opne hav
Mot avdags ro
Der kveldssol målar ein himmel av
I gull og blod

Og ute i sundet, mot himmelrand
Ei siste ferje legg ut frå land
Og inn i den bivrande hildring